

Załącznik
do Uchwały Nr XLVIII/649/2005
Sejmiku Województwa Dolnośląskiego
z dnia 30 listopada 2005 roku

**STRATEGIA ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO
DO 2020 ROKU**

WROCŁAW, LISTOPAD 2005

Spis treści

WSTĘP	3
SYNTEZA DIAGNOZY	7
OCENA EFEKTÓW REALIZACJI DOTYCHCZASOWEJ STRATEGII	25
ANALIZA SWOT – BILANS STRATEGICZNY REGIONU	29
WIZJA, CELE, PRIORYTETY, DZIAŁANIA	39
SFERA GOSPODARCZA	43
SFERA PRZESTRZENNA.....	47
SFERA SPOŁECZNA.....	55
SYSTEM WDRAŻANIA, MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII	67
ZESPÓŁ DS. WDRAŻANIA STRATEGII I JEGO FUNKCJE.....	67
<i>Funkcja koncepcyjna</i>	67
<i>Funkcja monitoringowo–wnioskodawcza</i>	68
<i>Funkcja wewnętrznej dystrybucji informacji</i>	69
<i>Funkcja promocyjna</i>	69
<i>Funkcja kooperacyjna</i>	70
<i>Funkcja doradcza</i>	71
OPIS SPOSOBU MONITOROWANIA	72
<i>Cel i metodyka monitoringu</i>	72
<i>Przedmiot monitoringu</i>	72
<i>Metody i narzędzia monitoringu</i>	73
<i>Przebieg monitoringu</i>	73
<i>Struktura i zakres rzeczowy monitoringu</i>	73
WSKAŹNIKI MONITORINGU I EWALUACJI.....	74
<i>SFERA GOSPODARCZA – wskaźniki</i>	74
<i>SFERA PRZESTRZENNA – wskaźniki</i>	76
<i>SFERA SPOŁECZNA – wskaźniki</i>	79
KWESTIE EWALUACYJNE.....	82
<i>Cel i metodyka EWALUACJI</i>	82
INSTRUMENTY FINANSOWE I PRAWNE REALIZACJI STRATEGII	86
CHARAKTERYSTYKA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	86
CHARAKTERYSTYKA INSTRUMENTÓW PRAWNYCH.....	92

ZAŁĄCZNIK

SŁOWNIK

1. Wstęp

Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem przygotowanym przez samorządy województw, określa bowiem cele i priorytety polityki rozwoju, prowadzonej na terenie regionu. Dobra **strategia** przy tym powinna mieć charakter **integracyjny** nie tylko w stosunku do mieszkańców, ale też i organizacji pozarządowych oraz jednostek administracji publicznej wszystkich szczebli działających na danym terenie.

Obowiązek opracowania dokumentu został nałożony na województwa ustawą z 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.). W rozdziale 2. przedmiotowej ustawy pn.: „Zakres działalności” (art. 11 – 12a) oraz w rozdziale 3 pn.: „Władze województwa” (art.18), ustawodawca określił rolę poszczególnych organów samorządu województwa w pracach nad strategią, procedurę przygotowywania oraz wytyczne dotyczące współpracy z innymi podmiotami przy formułowaniu dokumentu. Zgodnie z ustawą, zasady, tryb i harmonogram opracowania określa szczegółowo uchwała sejmiku województwa. Jednym z kluczowych zadań samorządu województwa w procesie opracowywania strategii jest także zapewnienie właściwej współpracy z jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego z obszaru województwa, samorządem gospodarczym i zawodowym, administracją rządową, innymi województwami, organizacjami pozarządowymi oraz szkołami wyższymi i jednostkami naukowo-badawczymi. Wykonując to zadanie, samorząd województwa może i powinien również współpracować z organizacjami międzynarodowymi i regionami innych państw, zwłaszcza sąsiednich.

Uznając strategię za podstawowy akt planistyczny, będący punktem odniesienia dla dokumentów operacyjnych na poziomie wojewódzkim, wyznaczono go w systemie polityki rozwoju regionalnego państwa jako podstawę do oceny przez zarządy województw projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz do prowadzenia wszelkich działań rozwojowych na terenie województwa. Przy takim założeniu strategia województwa powinna uwzględniać:

1. Pielęgnowanie polskości, rozwój oraz kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także tożsamości lokalnej.
2. Pobudzanie aktywności gospodarczej.
3. Podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa.
4. Zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń.
5. Kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Celem dokumentu jest wskazanie kierunków rozwoju gospodarczego i infrastrukturalnego. Ma on stanowić także narzędzie do poprawy warunków życia mieszkańców Dolnego Śląska.

Ważnym celem jest aktywizowanie mieszkańców Dolnego Śląska poprzez zwiększenie zaangażowania w realizację zadań publicznych, podejmowanych także przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego. Zmobilizowanie Dolnoślązaków do aktywnej pomocy w rozwiązaniu najbardziej palących problemów, które ów proces mogą spowalniać, zwiększy poczucie odpowiedzialności za harmonijny rozwój regionu. Istotną rolę w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, opartego na wzajemnym

poszanowaniu i odpowiedzialności za „lokalną wspólnotę”, odgrywają organizacje pozarządowe, które powinny stać się poważnym partnerem samorządu województwa, uczestniczącą w realizacji zadań wynikających ze *Strategii*.

Zgodnie z zapisami art. 18 ustawy o samorządzie województwa, ostateczne uchwalenie strategii rozwoju województwa należy do sejmiku. Po podjęciu przedmiotowej uchwały, dokument przedkładany jest do wiadomości właściwego ministra, w którego gestii są problemy rozwoju regionalnego. W konsekwencji odgrywa on znaczącą rolę w prowadzeniu polityki rozwoju regionalnego państwa.

Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju (NPR) weszła w życie 8 czerwca 2004 roku i uregulowała w sposób systemowy zagadnienia dotyczące sposobu prowadzenia polityki rozwoju regionalnego kraju. Celem jej jest opracowanie:

- ram prawnych do wykorzystywania środków finansowych, pochodzących ze źródeł krajowych oraz z Unii Europejskiej,
- wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju,
- zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej z regionami krajów należących do Unii Europejskiej,
- instytucjonalne wdrożenie rozporządzeń unijnych.

Przygotowywany NPR na lata 2007 – 2013 będzie nadrzędnym dokumentem programowym kraju skoordynowanym ze strategiami:

- regionalnego rozwoju,
- rozwoju poszczególnych sektorów (rolnictwa, energetyki, mieszkalnictwa, transportu),
- o charakterze horyzontalnym, czyli odnoszących się do jednego aspektu w wielu sektorach czy regionach (np. edukacji, badań i rozwoju, ochrony środowiska).

Dzięki temu NPR na lata 2007 – 2013 będzie narzędziem polityki wewnętrznej, ale też stanie się podstawą do negocjacji z Unią Europejską w sprawie wsparcia funduszy unijnych. Wśród wyzwań, przed którymi NPR stoi, znalazły się:

1. Reforma rynku pracy (m.in. wzrost zatrudnienia, poprawa kwalifikacji oraz mobilności zawodowej i przestrzennej).
2. Reforma rynku produktów (m.in. poprawa rentowności wybranych sektorów, wzmocnienie konkurencyjności w sektorach infrastrukturalnych).
3. Promocja gospodarki opartej na wiedzy (m.in. rozwój sfery badań i rozwoju, promocja innowacji, poprawa dostępu do internetu).
4. Reorientacja systemu nauki i edukacji oraz budowa kapitału społecznego (m.in. koncentracja badań naukowych w dziedzinach istotnych dla rozwoju kraju, doskonalenie kadr systemu edukacyjnego, dostosowanie programów nauczania do potrzeb otoczenia).
5. Reforma systemu zabezpieczenia społecznego i ochrony zdrowia (m.in. budowa systemu wsparcia dla osób starszych, poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych, przeciwdziałanie wykluczeniu).
6. Rozwój mieszkalnictwa (m.in. rozwój programu mieszkań na wynajem, zwiększenie inwestycji przez włączenie prywatnego kapitału).

7. Unowocześnienie infrastruktury transportowej (m.in. rozwój systemów intermodalnych, poprawa bezpieczeństwa w transporcie, przystosowanie głównych dróg do standardów UE).
8. Ochrona środowiska (m.in. modernizacja lub budowa oczyszczalni ścieków, rekultywacja składowisk).

Do realizacji celów postawionych przed nowym NPR zostaną wykorzystane środki:

- a) z publicznych środków wspólnotowych:
 - fundusze strukturalne,
 - Fundusz Spójności,
 - środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego;
- b) z publicznych środków krajowych:
 - środki budżetu,
 - państwowe fundusze celowe,
 - środki budżetów jednostek samorządu terytorialnego;
- c) z prywatnych środków krajowych:
 - wkład własny beneficjentów.

Celem rządu RP jest zbudowanie NPR, który będzie miał dwa różne wymiary: regionalny i krajowy. Oznacza to, że połączy on strategię rozwoju regionalnego ze strategią rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Realizacja 16 programów regionalnych na lata 2007 – 2013, przyjmowanych przez sejmiki województw (zamiast jednego – obecnie ZPORR), tak jak to przewiduje ustawa o NPR, będzie możliwa jedynie wtedy, kiedy nastąpi zmiana obecnego systemu instytucjonalnego oraz wyjaśnienie kwestii kompetencji administracji rządowej i samorządowej w tym procesie.

Etapem stanowiącym pierwszy krok w pracy nad określeniem oczekiwanego kształtu *Strategii* był opracowany na zapotrzebowanie Ministerstwa Gospodarki i Pracy według ściśle określonego schematu, dokument pt. „Założenia aktualizacji SRWD do 2020 r.”

W wyniku prac nad zaktualizowanym dokumentem *Strategii* przyjęto założenie, wypracowane w trakcie cyklu warsztatów z udziałem przedstawicieli (ekspertów) reprezentujących Urzędy Marszałkowskie, że dokument „Założenia aktualizacji” stanowić powinien niejako wyznacznik struktury zaktualizowanej *Strategii rozwoju Województwa Dolnośląskiego*. W przypadku Województwa Dolnośląskiego oznacza to przede wszystkim gruntowną przebudowę układu logicznego dotychczasowej *Strategii*, w tym także wprowadzenie licznych zmian w stosowanej nomenklaturze (w tym np. odejście od dotychczasowej kategorii „domen”).

Istotnym *novum*, ma być w myśl przyjętych postanowień, skoncentrowanie zaktualizowanej *Strategii* na celach i priorytetach wyartykułowanych w kluczowych dokumentach Unii Europejskiej (w tym przede wszystkim Strategii Lizbońskiej i Strategii Goeteborskiej). Nie ogranicza to jednak autonomii władz samorządowych w zakresie wyznaczania własnych celów i priorytetów regionalnych, stanowiących kwintesencję *Strategii*. Wręcz przeciwnie, mimo zintegrowania w skali krajowej oczekiwań, co do konstrukcji formalnych strategii, merytoryczne ich wypełnienie powinno w coraz większej mierze zależeć od społeczności regionalnych.

Niniejszy dokument jest próbą spełnienia tych wymagań. Powstał on na podstawie *Założeń* aktualizacji poprzedniej strategii, dyskusji prowadzonej przez powołany w tym celu Komitet Sterujący, zamówionych ekspertyz, obejmujących różne dziedziny życia społeczno-gospodarczego, a spoiwem jest wiedza zespołu redakcyjnego, który kierował się zarówno opiniami ekspertów, jak i poglądami społeczności regionu, wyrażonymi w przeprowadzonych badaniach ankietowych lub zgłaszanymi bezpośrednio do członków zespołu. Przyjęta struktura dokumentu jest zgodna z wypracowanymi ustaleniami w trakcie konsultacji przedstawicieli Urzędów Marszałkowskich i Ministerstwa Gospodarki i Pracy w roku 2004.

Synteza diagnozy

Zasadniczym elementem strategii, wynikającym z ogólnie przyjętych procedur, jest zidentyfikowanie punktu odniesienia dla podejmowanych działań strategicznych w postaci diagnozy obecnego stanu lub procesów zachodzących w regionie. W myśl ustaleń, przyjętych w trakcie prac *Komitetu Sterującego ds. Opracowania Projektu SRWD do 2020 roku*, zasadnicza treść diagnozy została zaprezentowana w Załączniku nr 1 pn. „**Diagnoza społeczno-gospodarcza regionu**”. Poniżej zostały zaprezentowane jedynie wybrane (według kryterium istotności) spostrzeżenia i wnioski płynące z przeprowadzonych analiz.

Podział Polski, a w tym i województwa dolnośląskiego na jednostki terytorialne różnych szczebli NTS ma istotne znaczenie dla programowania rozwoju regionalnego. Województwo dolnośląskie podzielone zostało na 4 jednostki terytorialne szczebla NTS 3, a mianowicie podregiony: jeleniogórsko-wałbrzyski, legnicki, wrocławski i miasto Wrocław. W krajowej scenerii gospodarczej region dolnośląski prezentuje się korzystnie, jednak przy analizie na poziomie właśnie NTS 3 staje się oczywiste, że stosunkowo wysoką pozycję zawdzięcza przede wszystkim miastu Wrocław i podregionowi legnickiemu. W relacji do regionów innych krajów Unii Europejskiej, brakuje przesłanek większego zadowolenia z gospodarczej pozycji Dolnego Śląska. Nawet sąsiednie regiony Czech i Niemiec są wyżej rozwinięte gospodarczo.

W strukturze gospodarczej regionu charakterystyczny jest przemysł wydobywczy. Pod tym względem najważniejsza jest eksploatacja: rud miedzi i srebra w Legnicko-Głogowskim Okręgu Miedziowym, węgla brunatnego, prowadzona w gminie Bogatynia, różnego rodzaju kamieni drogowych i budowlanych, glin ogniotrwałych (ze złoża Rusko – Jaroszów) oraz gazu ziemnego. Masyw Strzegom – Sobótka stanowi największy w Polsce rejon udokumentowanych złóż granitów. Dolny Śląsk zajmuje przy tym pierwsze miejsce w Polsce pod względem wielkości zasobów oraz wydobycia kamieni drogowych i budowlanych. Znajduje się tu ponad 50% całości krajowych zasobów tych surowców.

Na terenie województwa istnieją też bogate i różnorodne złoża wód mineralnych i leczniczych, w tym radoczynnych i termalnych. Ukształtowanie geograficzne, warunki środowiska przyrodniczego oraz zasoby kulturowe i historia regionu powodują, że turystyka na Dolnym Śląsku jest jedną z podstawowych sfer działalności. Potwierdza to rosnące zainteresowanie regionem ze strony turystów zagranicznych, lecz niepokojącym zjawiskiem jest zmniejszanie się bazy lecznictwa uzdrowiskowego oraz ogólnej liczby kuracjuszy.

Do innych niekorzystnych zjawisk należy zaliczyć fakt, iż województwo dolnośląskie należy do obszarów o najwyższym poziomie uszkodzenia drzewostanów, co świadczy o znacznej degradacji środowiska regionu. Ponadto, na jednego mieszkańca w 2003 roku przypadała niemal dwukrotnie mniejsza powierzchnia obszarów prawnie chronionych, aniżeli przeciętnie w kraju, co przy utrzymaniu tej tendencji może zagrozić perspektywie rozwoju turystyki i rekreacji. Obszary zdewastowane i zdegradowane na terenie województwa dolnośląskiego są związane przede wszystkim z działalnością wydobywczą i przemysłową; znaczny udział mają również tereny byłych radzieckich baz wojskowych.

W zakresie infrastruktury komunikacyjnej, uważanej za „krwioobieg” układu społeczno-gospodarczego, istotne jest, iż sieć drogowa województwa dolnośląskiego należy do najgęstszych w kraju. To oznacza jednocześnie, że stosunkowo wysokie

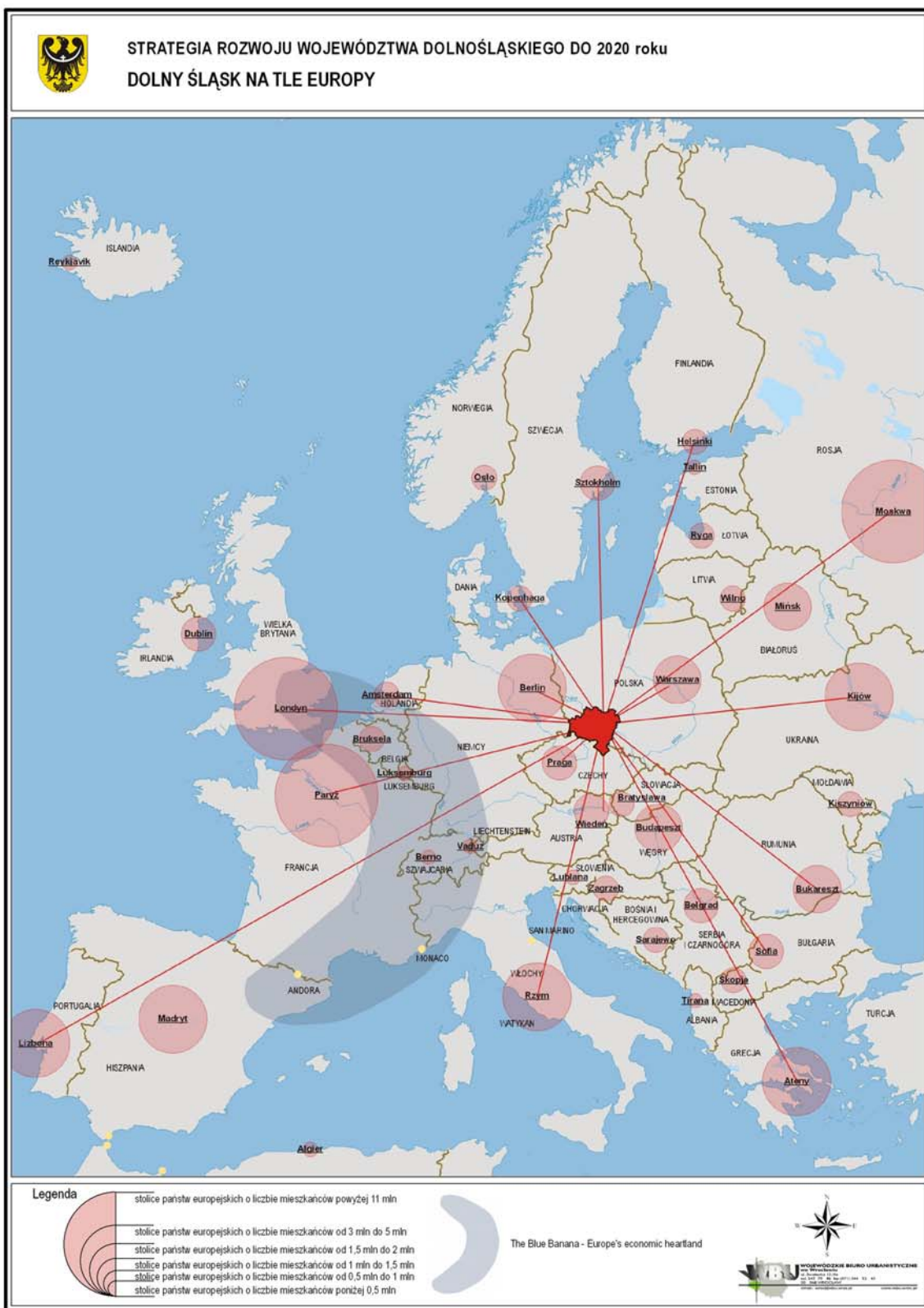
nakłady należy ponosić na jej bieżącą konserwację, kosztem innych wydatków (np. inwestycyjnych), bez wyraźnej poprawy przepustowości i kreowania nowych pasm rozwoju wzdłuż nowych ciągów komunikacyjnych. Dodatkowo, podobnie jak w innych regionach kraju, w ostatnich latach długość czynnych linii kolejowych na Dolnym Śląsku wyraźnie się zmniejszyła, a w ślad za tym ich przestrzenna dostępność. Jako pozytywny trend należy ocenić widoczny w ostatnich latach wyraźny wzrost rozmiarów ruchu Wrocławskiego Portu Lotniczego, w tym lotów zagranicznych, co świadczy o postępującej metropolizacji Wrocławia.

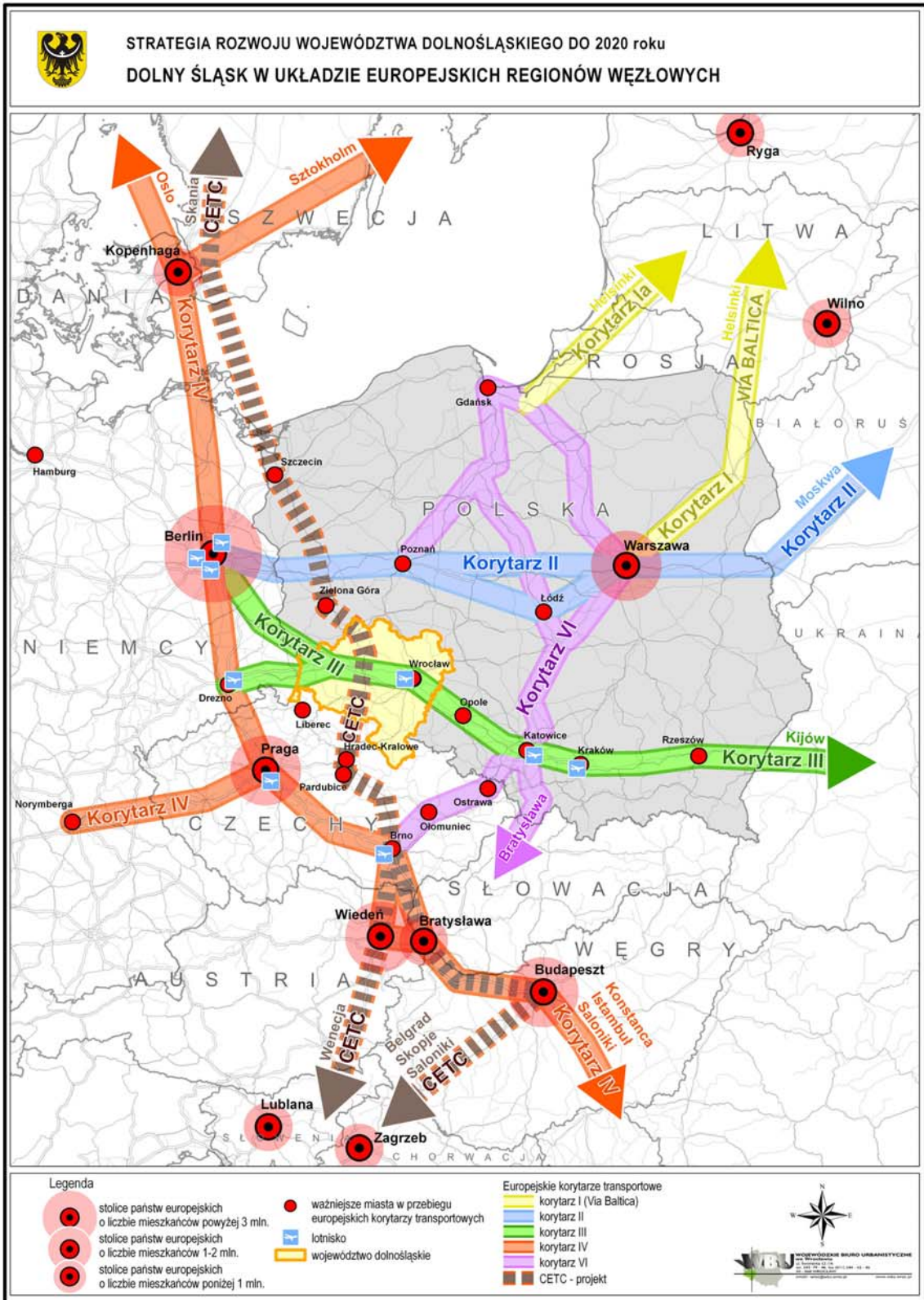
Innym charakterystycznym zjawiskiem dla regionu dolnośląskiego jest zmniejszanie się liczby ludności (w latach 1999 – 2004 o ponad 80 tysięcy osób). Jest to związane zarówno ze starzeniem się społeczeństwa, jak i z migracją ludności. Prognozuje się, że ogólny spadek liczby mieszkańców nie będzie równomiernie rozłożony w regionie. Największe nasilenie tego zjawiska ma wystąpić na obszarze subregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego i w mieście Wrocław, z kolei w jego otoczeniu (tj. na obszarze podregionu wrocławskiego) prognozuje się wzrost liczby mieszkańców. Proces ten związany jest z wyraźnie postrzeganym zjawiskiem suburbanizacji, polegającym na migracji ludności, zwłaszcza dużych ośrodków miejskich, i osiedlaniu się jej w podmiejskich miejscowościach wiejskich.

W regionie występuje stosunkowo wysoki wskaźnik bezrobocia, wynikający z przyczyn charakterystycznych dla całej Polski, ale także ze struktury gospodarczej regionu (stosunkowo niewielkie na tle kraju zatrudnienie w rolnictwie i zapaść sektora górniczego w zagłębiu wałbrzyskim). Wyjątkowo niekorzystną cechą bezrobocia na Dolnym Śląsku, stwierdzoną w strukturze bezrobotnych, jest rosnący odsetek osób z wykształceniem wyższym. Jednocześnie na 100 tysięcy mieszkańców Dolnego Śląska przypada 5 544 studentów, podczas gdy w kraju 4 835. Wskaźniki te są wyższe od charakteryzujących większość krajów Unii Europejskiej. Należy zastanawiać się, czy wysoki współczynnik scholaryzacji będzie wpływał – jak się powszechnie sądzi – na wzrost poziomu aktywności zawodowej w regionie i spadek bezrobocia.

Wśród problemów społecznych istotną kwestią jest wzrost grupy osób nadmiernie pijących alkohol. Istotny statystycznie wzrost odsetka nadmiernie spożywających alkohol wystąpił również wśród uczniów i studentów. Podobnie wygląda sytuacja związana z używaniem substancji psychoaktywnych, co pokazują wskaźniki osób przyjętych w danym roku na leczenie odwykowe. Zwiększanie się proporcji osób z młodszych grup wiekowych jest kolejnym sygnałem narastania fali zjawiska. Województwo dolnośląskie należy ponadto do regionów kraju o wysokim stopniu zagrożenia przestępczością. Istotny wpływ w tym zakresie wywiera przygraniczne położenie. W analizowanym okresie notuje się wzrost przestępczości.

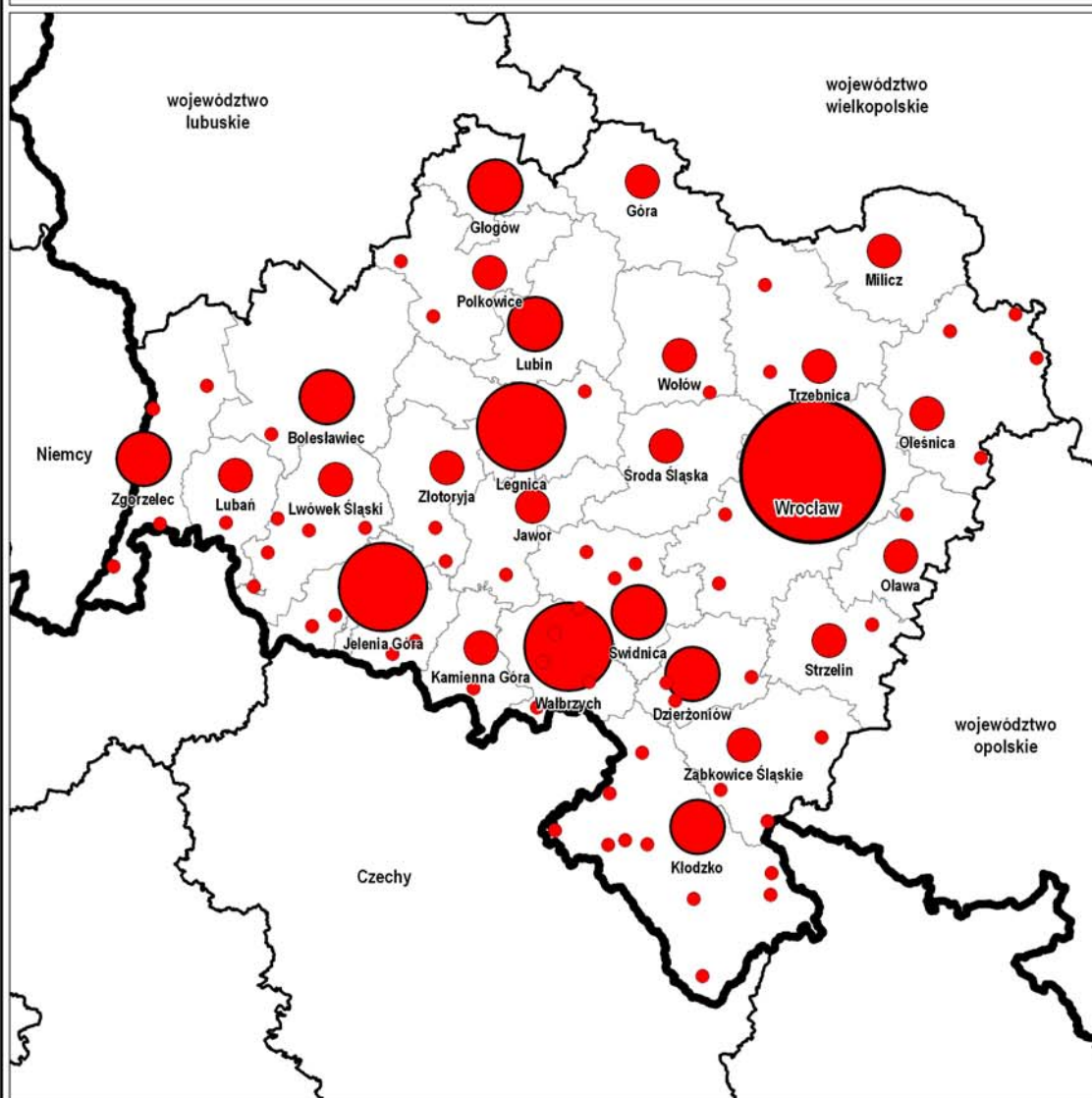
Mimo tych niekorzystnych tendencji, Dolny Śląsk wyróżnia się aktywnością społeczną na tle innych województw, zwłaszcza w formie organizacji pozarządowych.

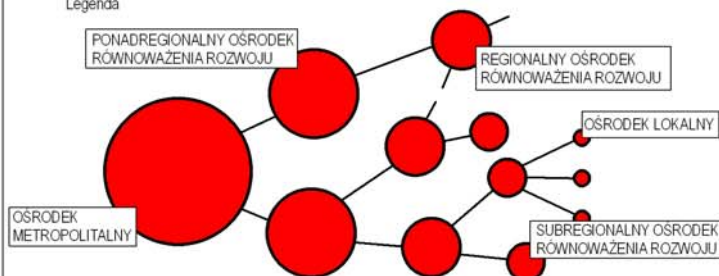

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku POLICENTRYCZNY UKŁAD SIECI OSADNICZEJ DOLNEGO ŚLĄSKA

Legenda

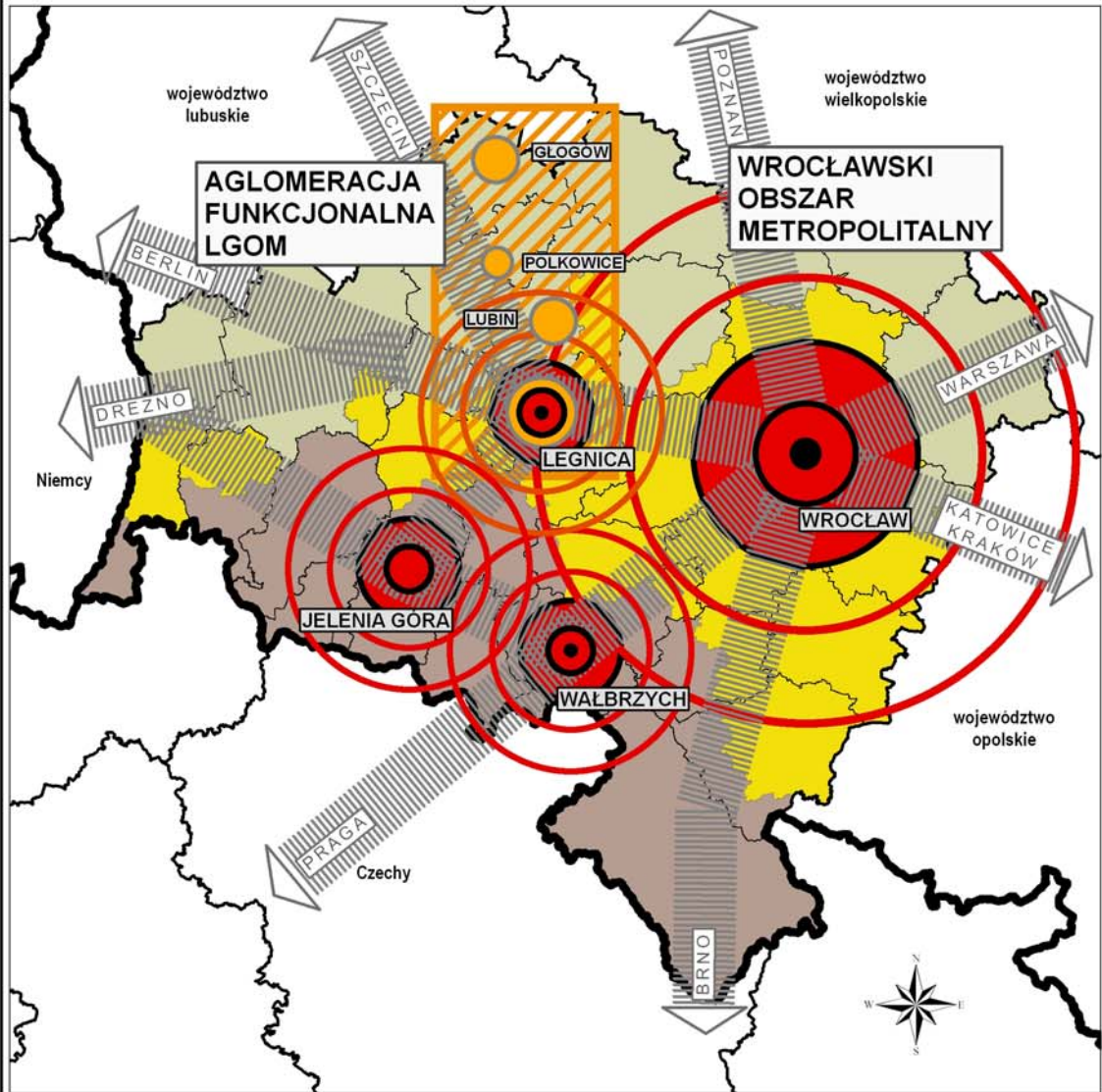

WUBU WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE
wrocławskie
ul. Świdnicka 127/14
tel. 71 323 79 46, fax (071) 344 1 62-45
tel. 068 460 21 000
www.wbu.wroclaw.pl

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku

ROZWÓJ PRZESTRZENNY
I KSZTAŁTOWANIE ŁADU PRZESTRZENNEGO

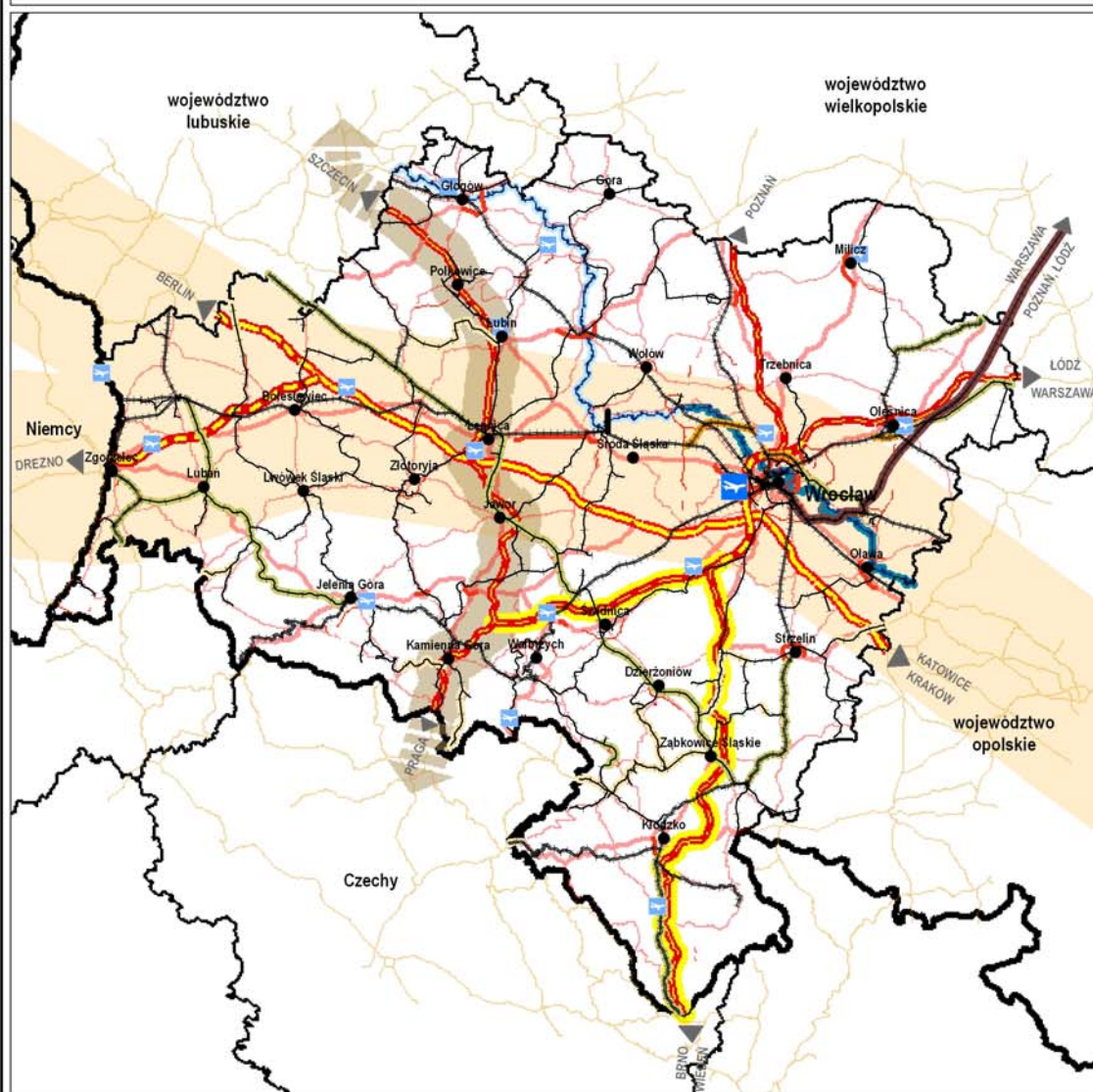
	Wrocławski Obszar Metropolitalny		powiązania funkcjonalno-przestrzenne ośrodków
	ponadregionalne ośrodki równoważenia rozwoju		nizinne pasmo obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania w rolnictwie*
	ośrodki Aglomeracji Funkcjonalnej LGOM		pasmo obszarów o korzystnych warunkach gospodarowania w rolnictwie
	Agglomeracja Funkcjonalna LGOM		górskie i podgórskie pasmo obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania w rolnictwie*

* na podstawie ROZPORZĄDZENIA RADY MINISTRÓW z dnia 14 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. Nr 73 z dnia 22 kwietnia 2004 r.) z późn. zmianami

WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE we Wrocławiu
ul. Świdnicka 12/14
tel. 71 343 79 46 fax 71 344 52 46
http://www.urbu.wroclaw.pl
e-mail: urbu@urbu.wroclaw.pl www.urbu.wroclaw.pl

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku KOMUNIKACJA

Legenda

	autostrada istniejąca / projektowana		III Paneuropejski Korytarz Transportowy
	droga ekspresowa projekt. / postulowana		Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC - projektowany
	drogi krajowe / wojewódzkie - istniejące		lotniska regionalne / lokalne
	drogi krajowe / wojewódzkie - projektowane		stopień wodny Malczyce - w budowie
	sieć układu komunikacyjnego województw i państw ościennych		Odra swobodnie płynąca
	linie kolejowe państwowe / lokalne - istniejące		Odra skanalizowana
	projektowana linia dużych prędkości Wrocław - Łódź - Warszawa		szałk żeglujowy
	budowa nowej linii kolejowej		
	odbudowa linii kolejowej		
	przebudowa linii kolejowej		

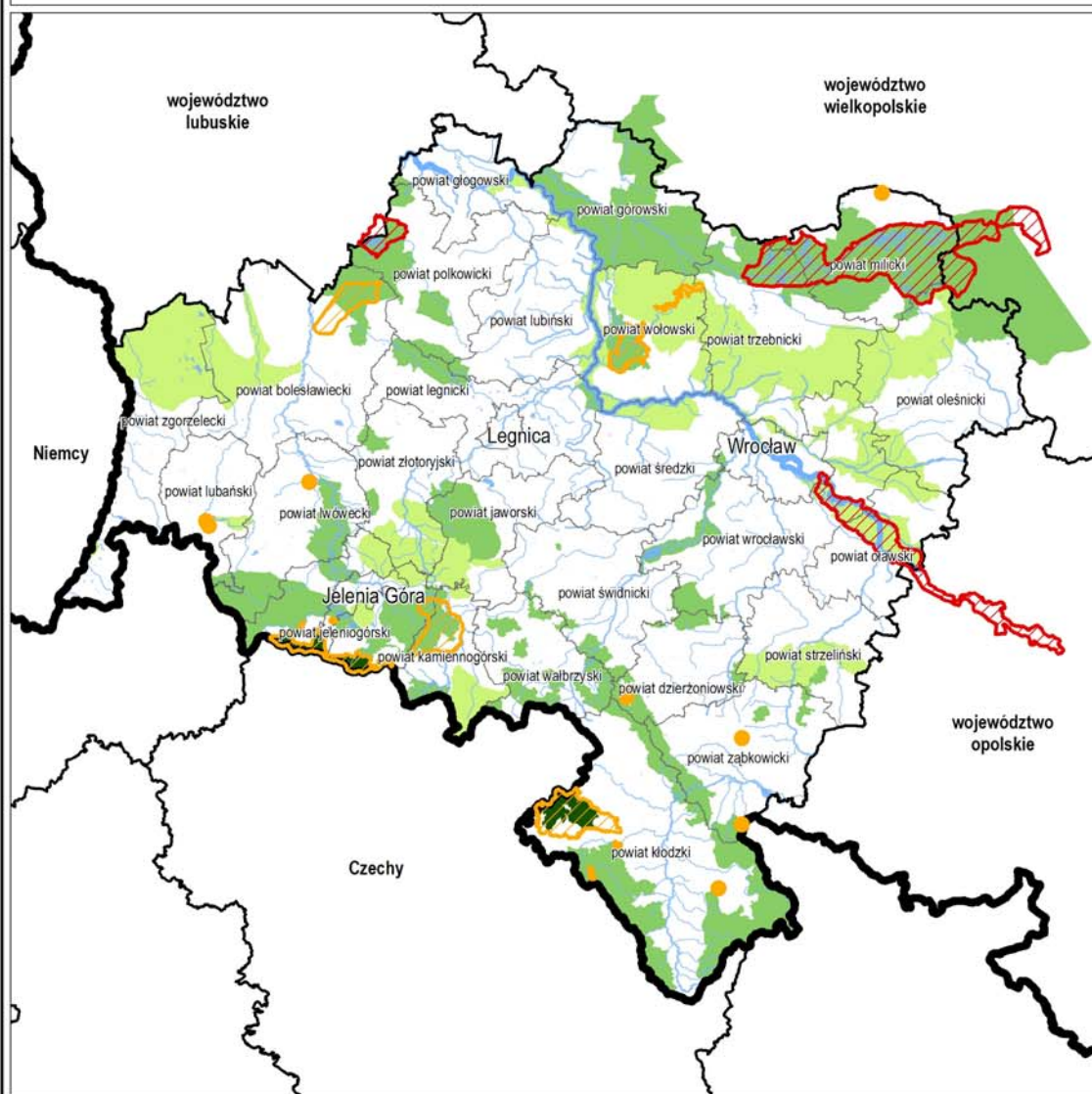

0 5 10 20 30 40
Kilometry

WUBU WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE
ul. Wrocławskiej 12/14
50-143 WROCLAW
tel. 71 79 46 50 (207) 344 53 - 49
50 050 WROCLAW

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku PRZYRODNICZE OBSZARY CHRONIONE

Legenda

- istniejące parki narodowe
- pozostałe obszary chronione - istniejące
- pozostałe obszary chronione - projektowane
- obszary NATURA 2000 (OSO) - powołane na mocy Rozp. MŚ
- obszary NATURA 2000 (OSO) - proponowane (lista MŚ - maj 2004)
- rzeki z dopływami, zbiorniki wodne

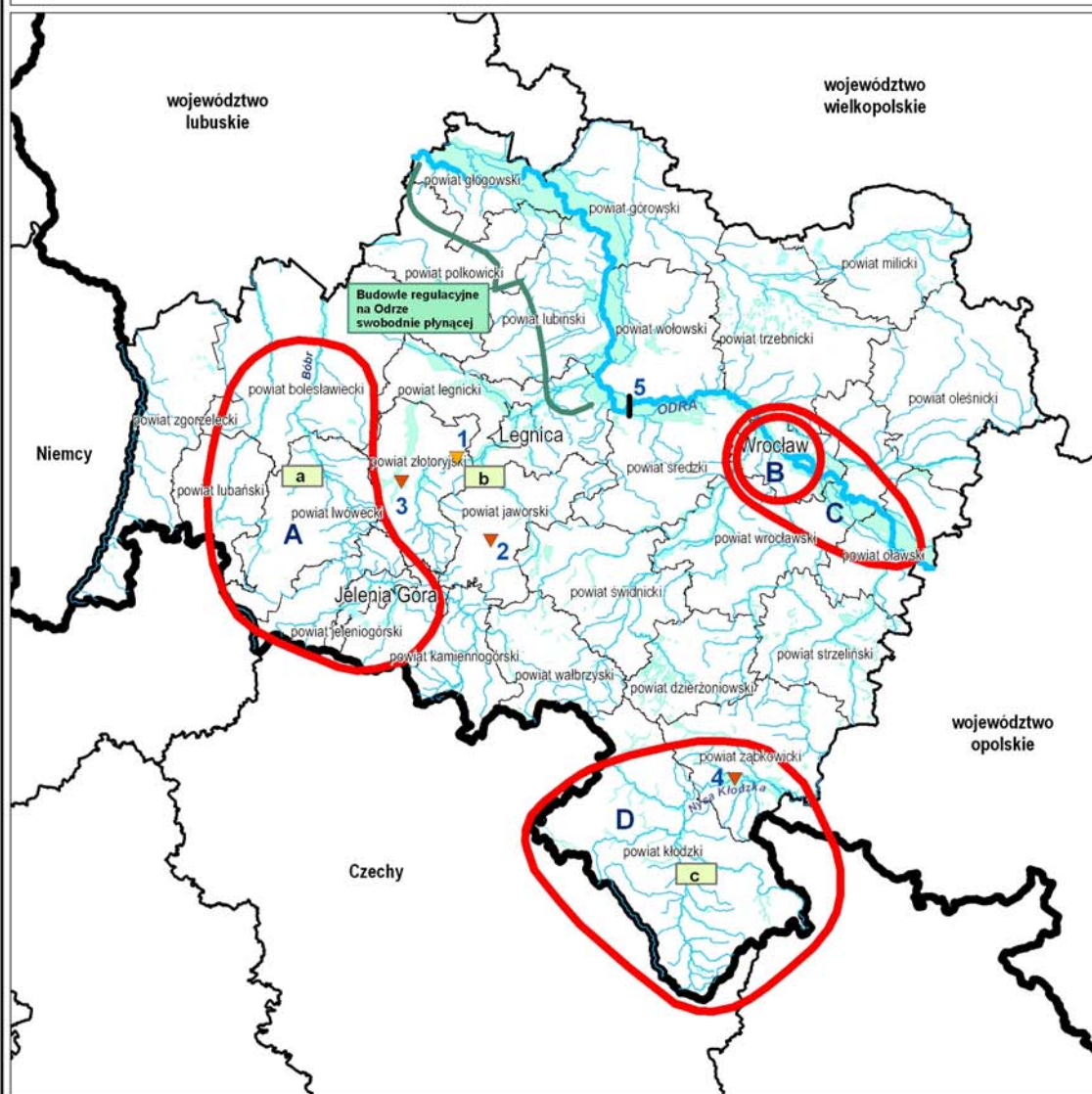

0 5 10 20 30 40 Km

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

Legenda

Obszar zalewu z 1997 r.

ZADANIA PROGRAMU DLA ODRY 2006

- A** Ochrona od powodzi Doliny Bobru
- B** Ochrona od powodzi m. Wrocławia
- C** Modernizacja Wrocławskiego Węzła Wodnego
- D** Ochrona od powodzi Ziemi Kłodzkiej

Modernizacja systemu suchych zbiorników w dorzeczu:

- a** Bobru
- b** Kaczawy
- c** Nisy Kłodzkiej

- 1** Polder Rzymówka na Kaczawie
- 2** Zbiornik retencyjny Grobla na Nysie Małej
- 3** Zbiornik retencyjny Pielgrzymka na Skorze
- 4** Zbiornik retencyjny Kamieniec na Nysie Kłodzkiej
- 5** Budowa i zakończenie budowy stopnia wodnego Malczyce

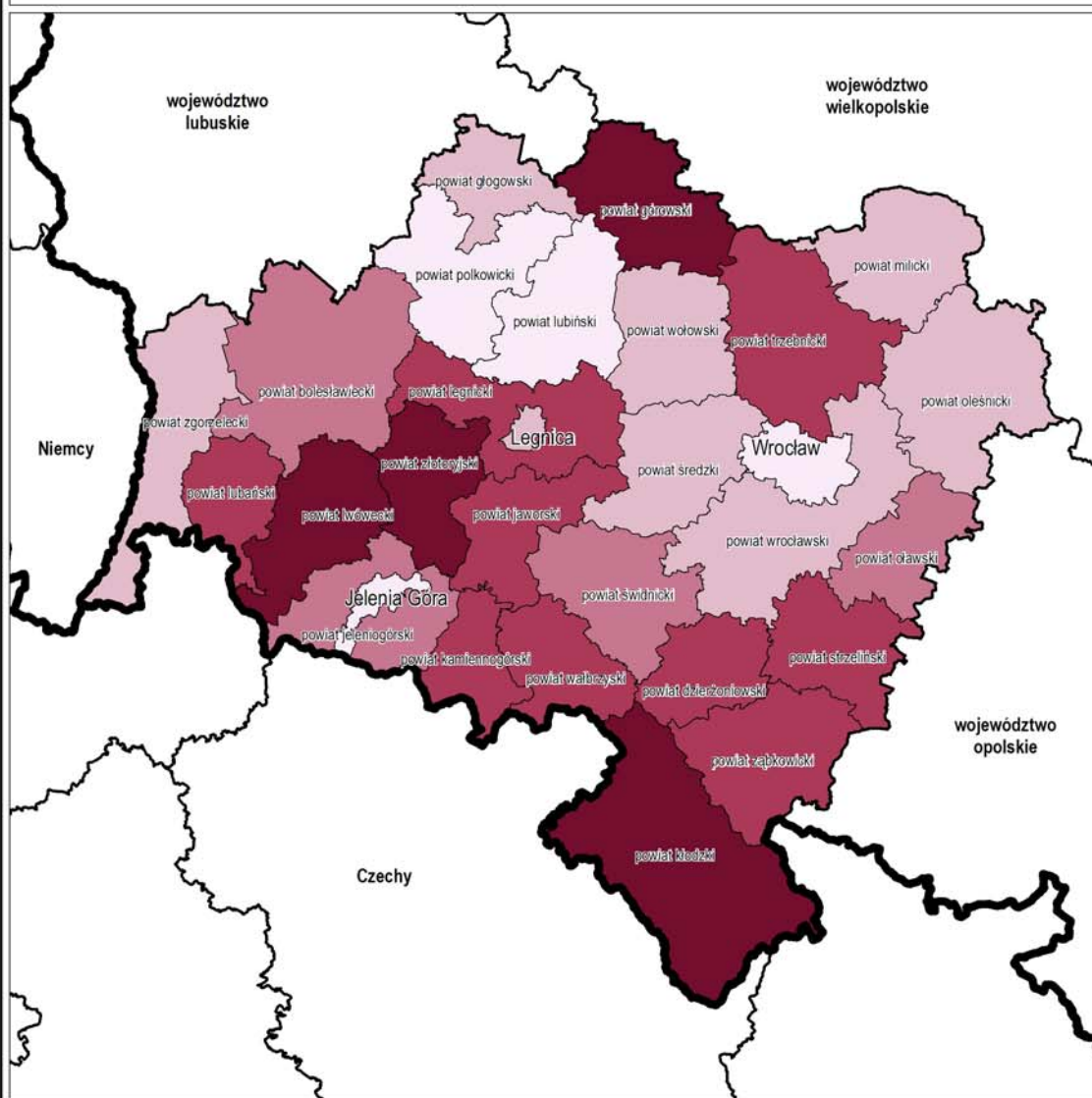

0 5 10 20 30 40 Km

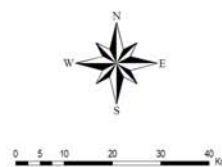
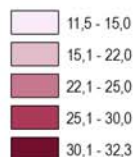

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku BEZROBOCIE

Legenda

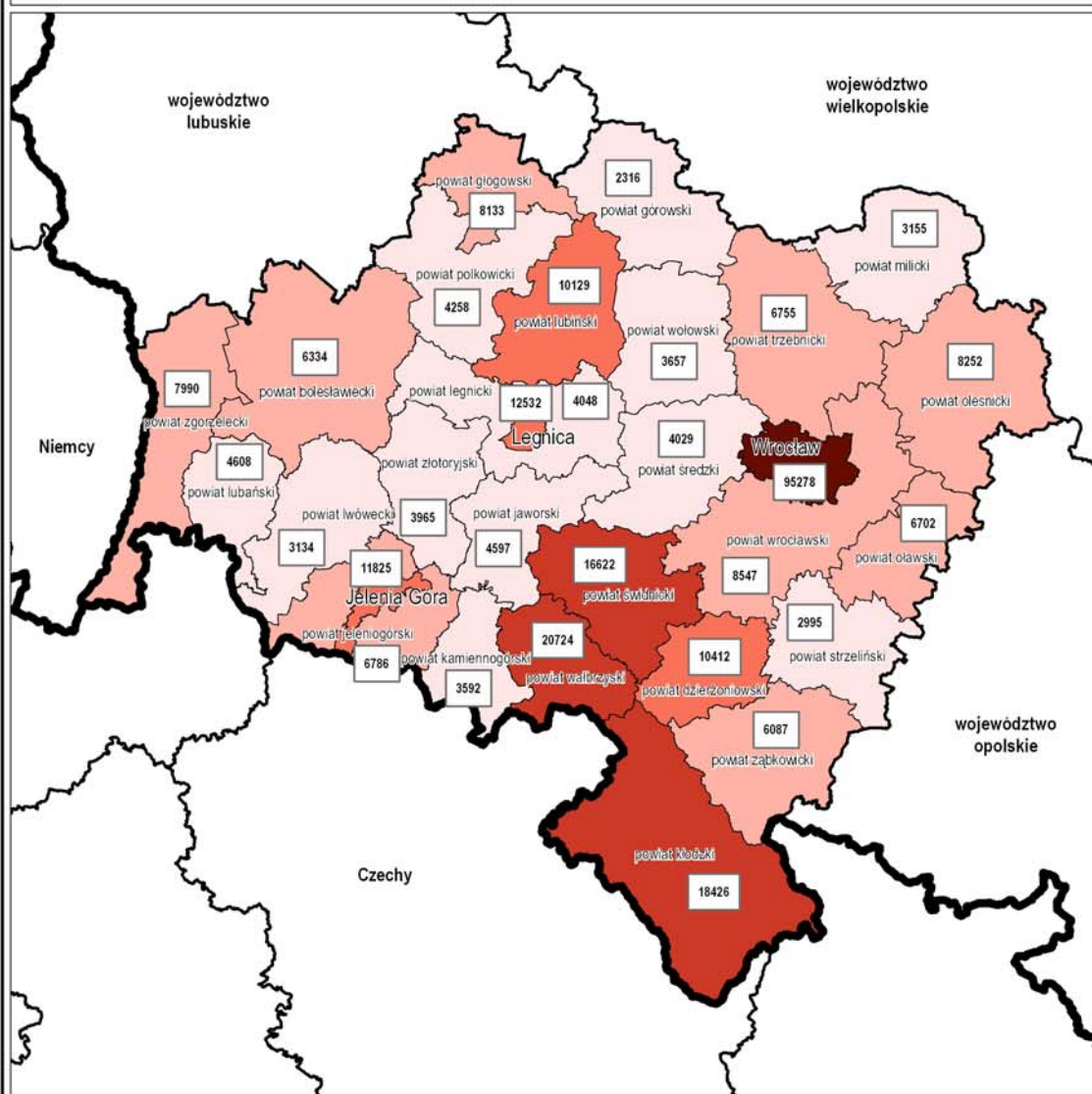
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %
Stan na sierpień 2005 r.

źródło danych: Główny Urząd Statystyczny, 2005 r.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku
PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ
ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON

Legenda

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon w 2003 roku

- 2000 - 5000
- 5001 - 9000
- 9001 - 14000
- 14001 - 21000
- powyżej 95000

0 5 10 20 30 40 Km

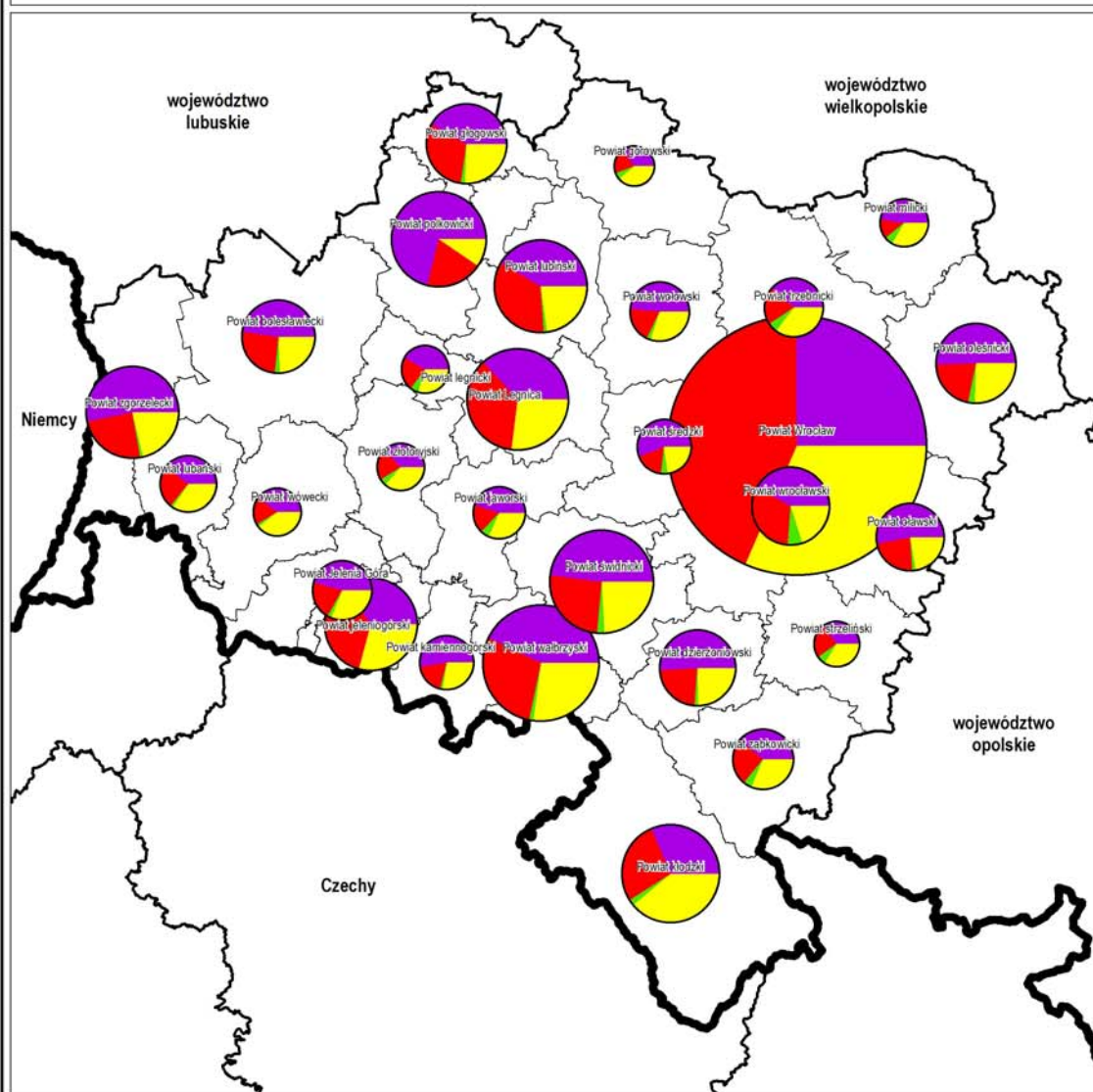

źródło danych: WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE 2004 - PODREGIONY, POWIATY, GMINY. Urząd Statystyczny we Wrocławiu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku

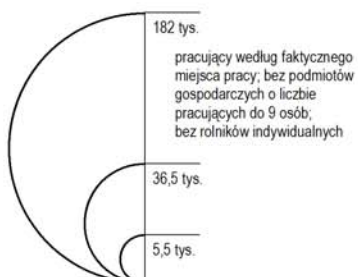
AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA I STRUKTURA PRACUJĄCYCH WEDŁUG RODZAJU DZIAŁALNOŚCI

Legenda

Struktura pracujących według rodzaju działalności w 2004 roku

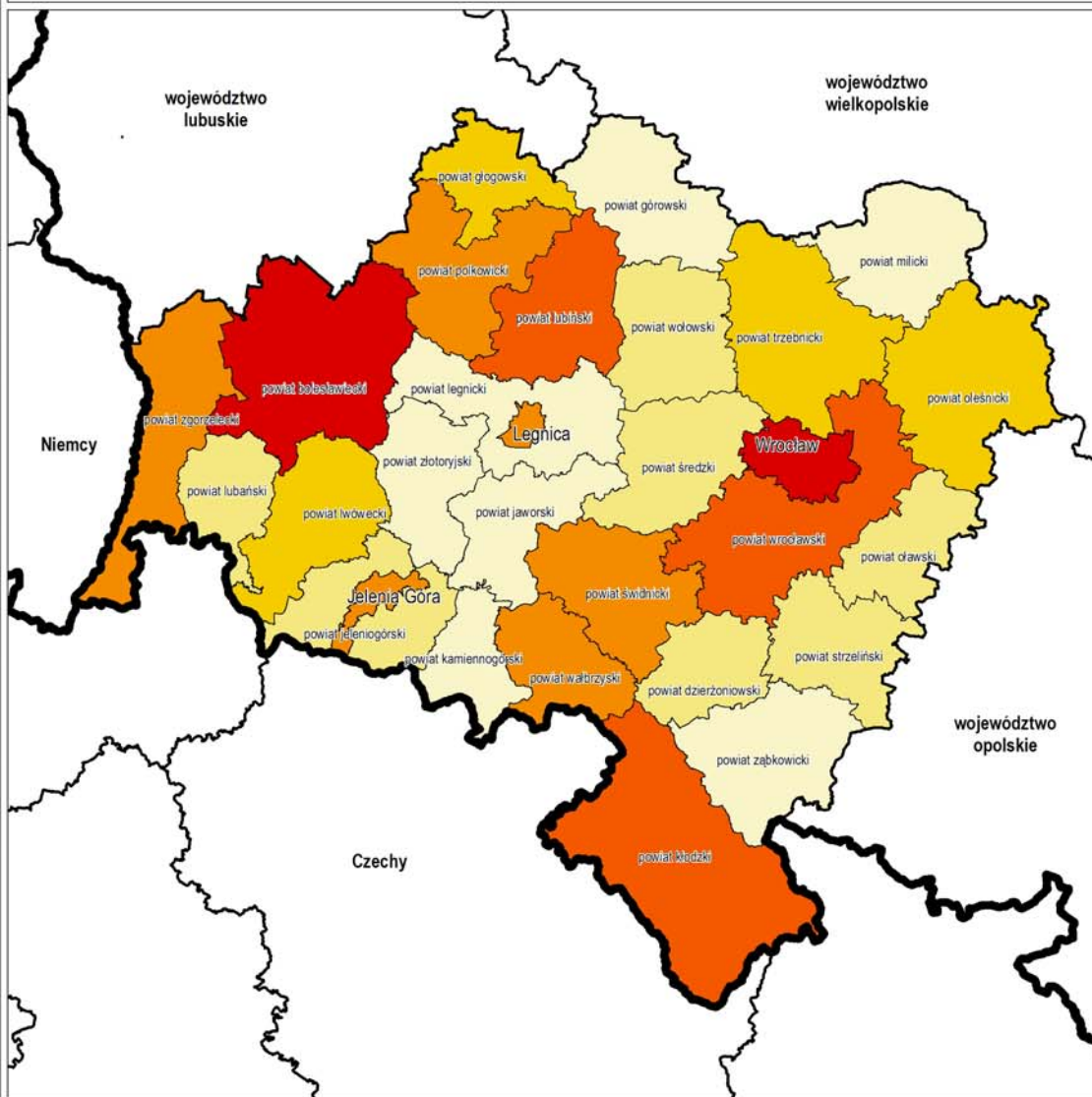
- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo
- przemysł i budownictwo
- usługi rynkowe
- usługi nierynkowe

źródło danych: Urząd Statystyczny we Wrocławiu 2004 r.

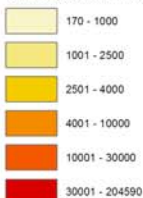

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku
WYDATKI INWESTYCYJNE BUDŻETÓW GMIN

Legenda

Suma wydatków inwestycyjnych gmin w podziale na powiaty w tys. zł w 2003 roku

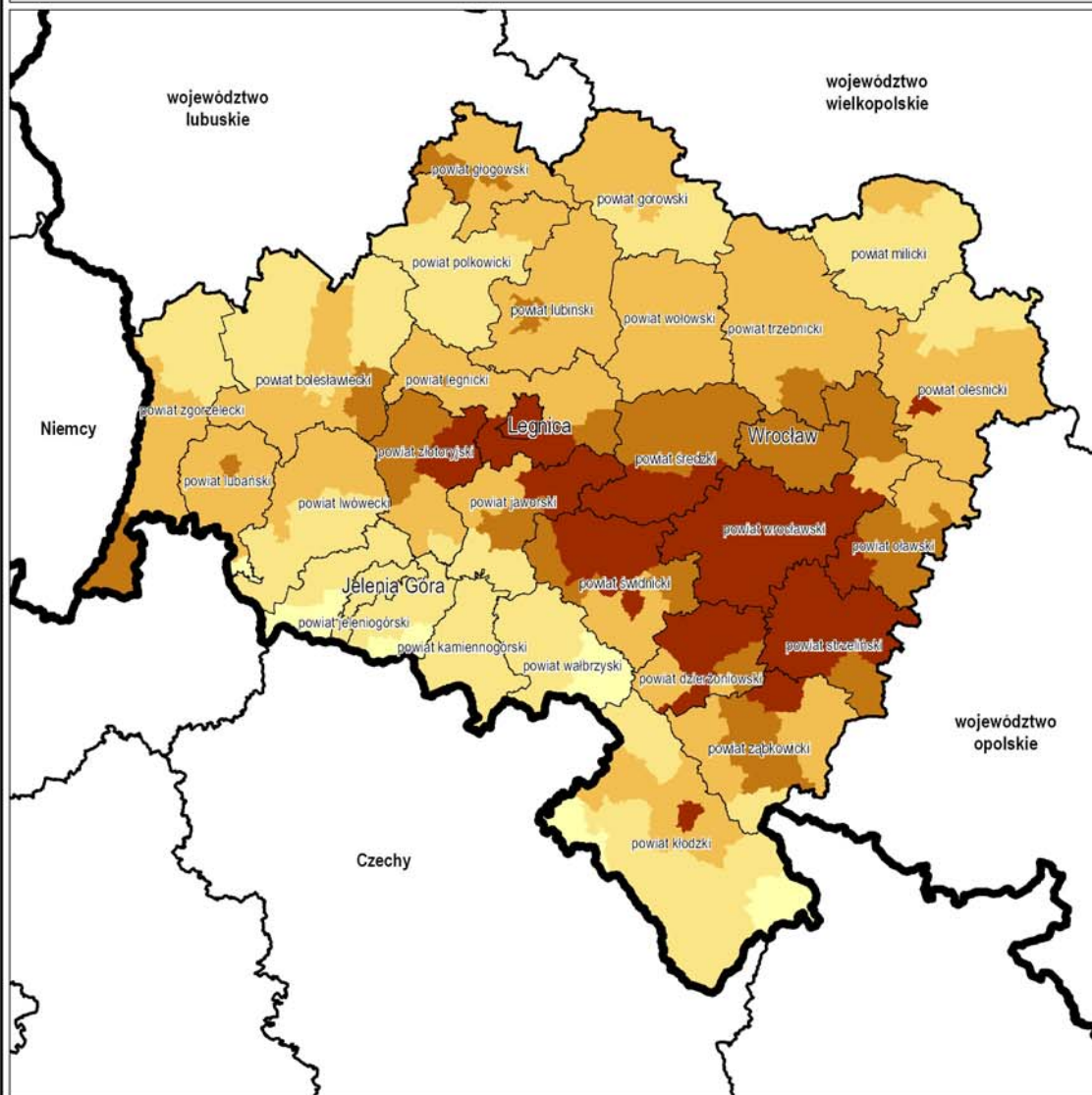

WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE we Wrocławiu
 ul. Świdnicka 12/14
 tel. 71 343 79 46, fax (71) 344 - 53 - 45
 52-006 WROCLAW

źródło danych: WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE 2004 - PODREGIONY, POWIATY, GMINY. Urząd Statystyczny we Wrocławiu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku
WALORYZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Legenda

Wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (pkt) wg IUNG Pulawy

- poniżej 50.1 - bardzo zła
- 50.1 - 65.0 - zła
- 65.1 - 80.0 - przeciętna
- 80.1 - 90.0 - dobra
- powyżej 90.0 - bardzo dobra

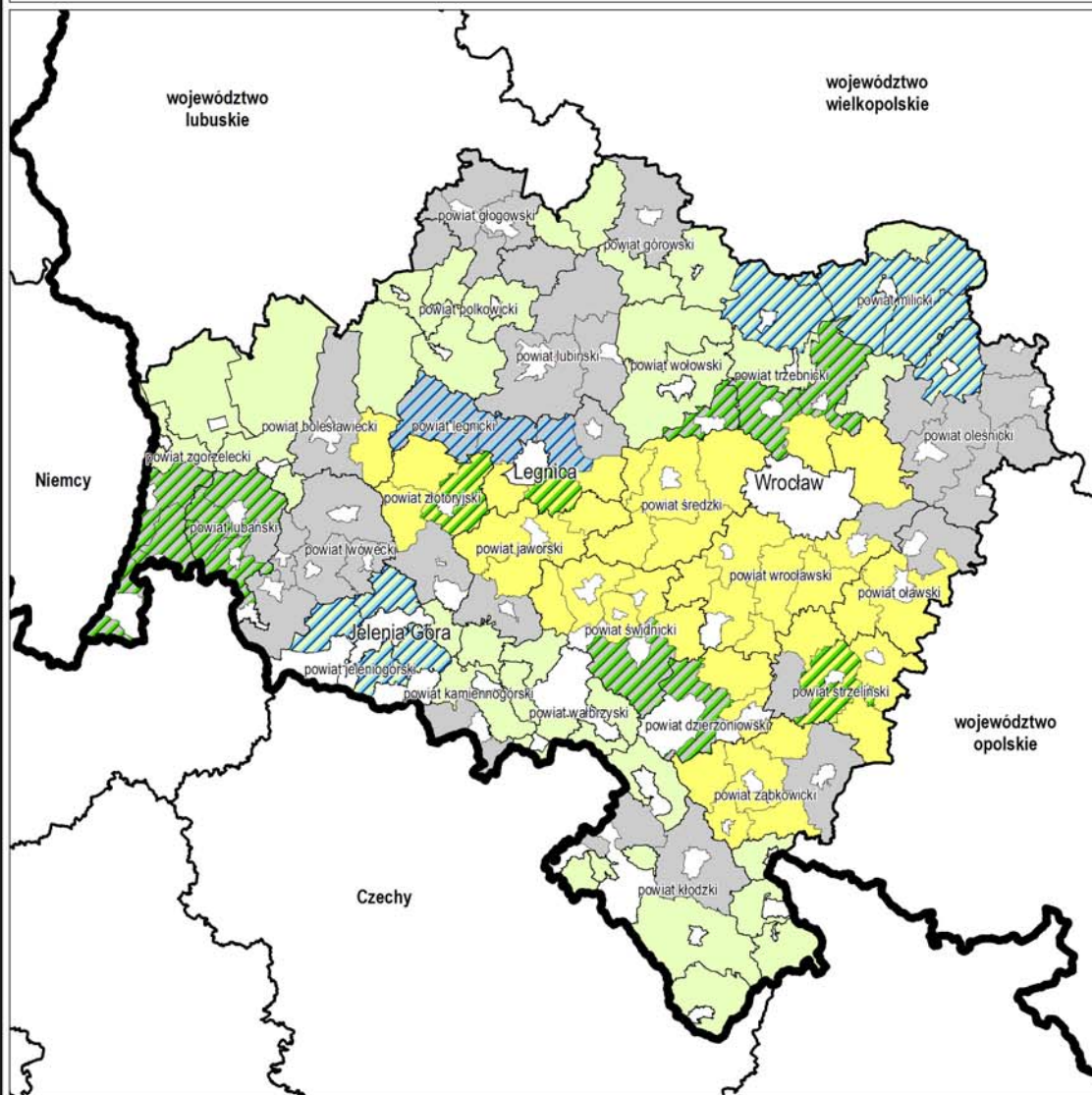

0 5 10 20 30 40 Km

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku PRZYDATNOŚĆ OBSZARU DLA ROZWOJU ROLNICTWA

Legenda

Strefy rozwoju rolnictwa

- intensywnego towarowego
- intensywnego wielokierunkowego
- intensywnego naturalnego
- produkcji warzywniczo-sadowniczej
- produkcji rybackiej

wykonano na podstawie opracowania pt. Rolnictwo Dolnego Śląska
- Stan i kierunki rozwoju wobec wyzwań Strategii,
Regioplan - marzec 2005 r.

0 5 10 20 30 40 Km

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku

WALORY TURYSTYCZNE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Legenda

Zróżnicowanie rzeźby terenu

- obszary nizinne
- wzniesienia i obszary podgórskie
- góry

Obszary o wysokich walorach środowiska przyrodniczego

- parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary chronione NATURA 2000

Sieć rzeczna

- rzeki z dopływami, zbiorniki wodne

Najważniejsze elementy środowiska kulturowego

- historyczne układy urbanistyczne
- obiekty zabytkowe wpisane na listę UNESCO
- pomniki historii

Główne szlaki turystyczne

- pasmo dolnośląskiego szlaku cysterskiego
- pasmo rzeki Odry
- pasmo drogi śródsudeckiej
- miejscowości uzdrowiskowe

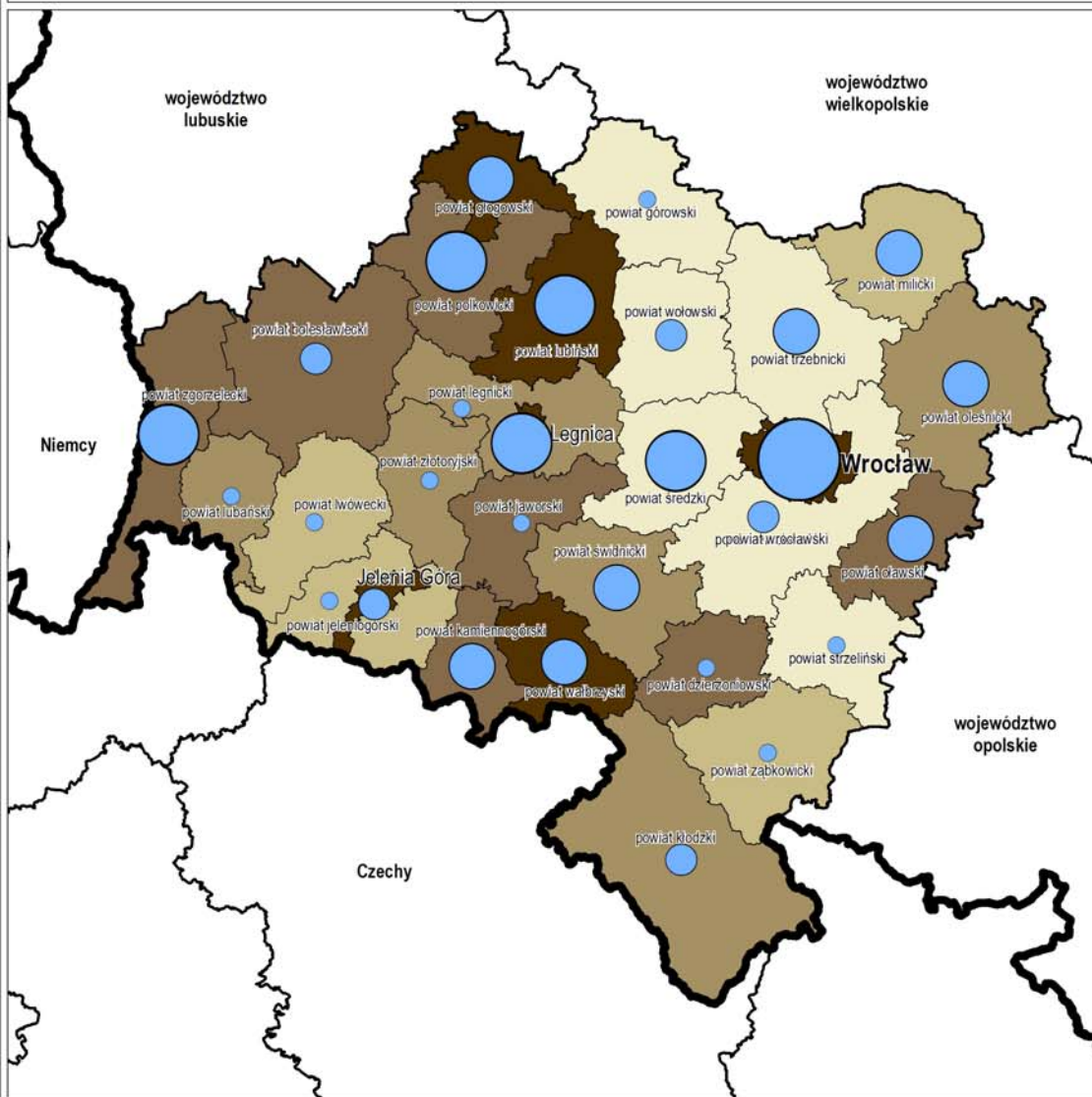

0 5 10 20 30 40 Km

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku ZAOPATRZENIE W WODĘ I ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW

Legenda

Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w stosunku do ludności ogółem
Stan na 2003 rok

	24,0 - 40,0
	40,1 - 60,0
	60,1 - 73,7
	73,8 - 90,0
	powyżej 90,0

Wskaźnik dla województwa wynosi 73,7 %

Roczne zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m³
Stan na 2003 rok

	25,0 - 28,0
	28,1 - 30,0
	30,1 - 35,0
	35,1 - 38,0
	38,1 - 45,8

0 5 10 20 30 40 Km

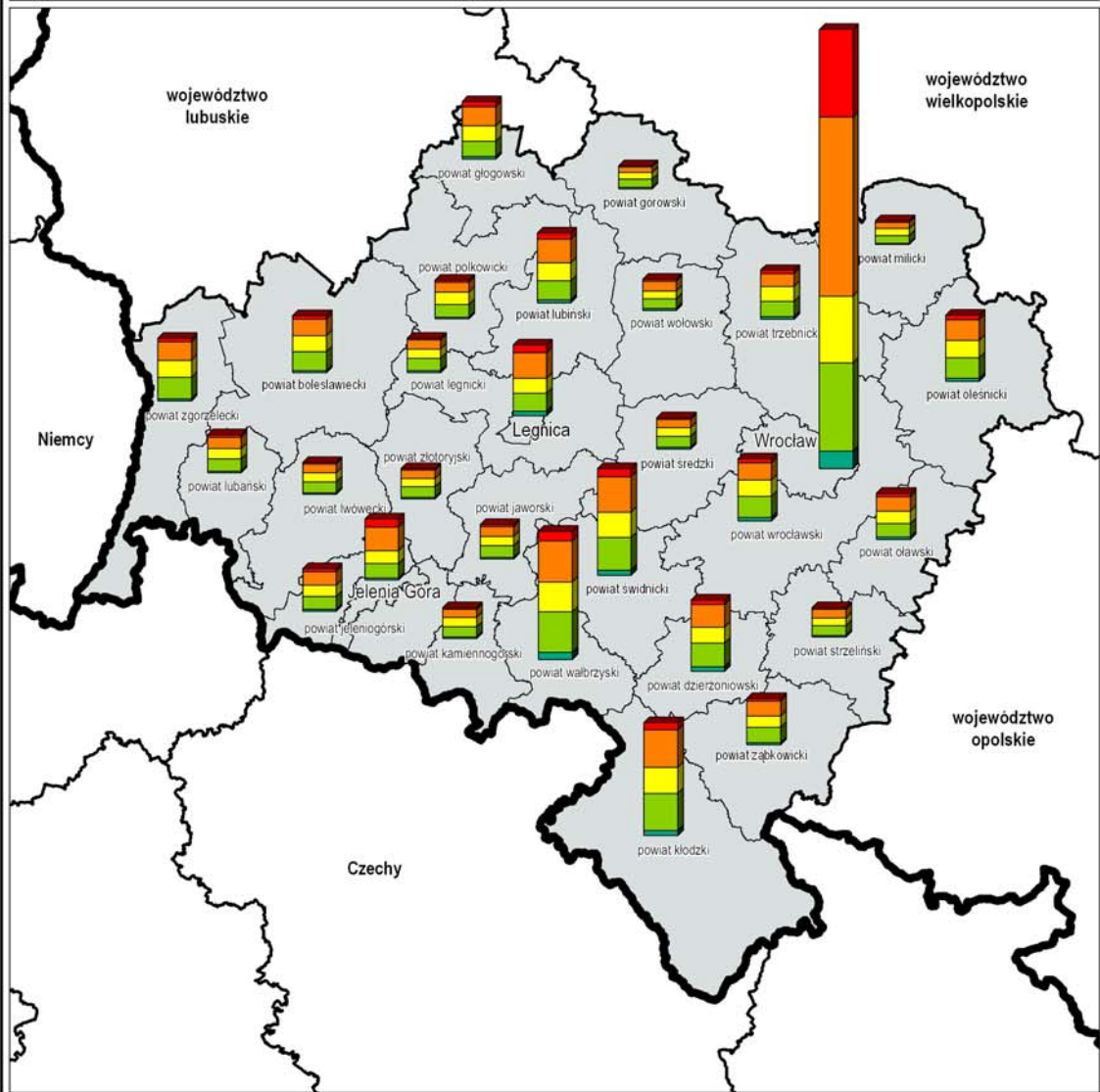

źródło danych: WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE 2004 - PODREGIONY, POWIATY, GMINY. Urząd Statystyczny we Wrocławiu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO 2020 roku

WYKSZTAŁCENIE LUDNOŚCI

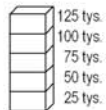

Legenda

Wykształcenie ludności województwa w wieku 15 lat i więcej w podziale na powiaty w 2002 roku

- wykształcenie wyższe
- wykształcenie średnie
- wykształcenie zasadnicze zawodowe
- wykształcenie podstawowe
- wykształcenie podstawowe nieukończone, bez wykształcenia (łącznie z nieustalonym)

liczba mieszkańców w wieku 15 lat i więcej

źródło danych: Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Ocena efektów realizacji dotychczasowej Strategii

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego była realizowana poprzez Zintegrowany Program Wojewódzki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2001– 2003 oraz Kontrakt Wojewódzki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2001 – 2003, obejmując działania samorządu wojewódzkiego, zmierzające do wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, wzmocnienia jego konkurencyjności, wzrostu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej zarówno w relacjach wewnętrznych, jak też z sąsiadującymi regionami kraju i europy. Przedsięwzięcia te obejmowały trzy poziomy działań samorządu wojewódzkiego, a mianowicie:

- inspirowanie, koordynowanie i wspomaganie tych przedsięwzięć gmin, powiatów i organizacji regionalnych, które przyczyniają się do rozwoju lokalnego i ponadlokalnego,
- działania będące w bezpośredniej sferze odpowiedzialności samorządu wojewódzkiego, w tym współpraca z sąsiednimi regionami,
- starania o udział państwa i instytucji europejskich w realizacji celów i zadań priorytetowych dla rozwoju Dolnego Śląska, jak też o kształt regulacji prawnych sprzyjający rozwojowi regionu.

Program wsparcia na lata 2001 – 2003 przewidywał:

- I. W ramach **priorytetu pierwszego** rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności województwa, realizowaną poprzez następujące cele:
 - rozwój infrastruktury technicznej i społecznej o znaczeniu ponadlokalnym,
 - rozwój funkcji metropolitalnych,
 - rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

Priorytetowe przedsięwzięcia infrastrukturalne o kluczowym znaczeniu dla regionu miały charakter inwestycji ponadregionalnych i wiązały się bezpośrednio z realizacją misji województwa jako regionu, który wiąże Polskę z Europą.

1. W zakresie infrastruktury technicznej zrealizowano zadania skoncentrowane na drugiej domenie sfery gospodarczej, a w szczególności na rozwoju infrastruktury transportowej o znaczeniu wojewódzkim (zrealizowano 14 takich zadań). Doprowadzono do wzrostu długości dróg, przebudowano skrzyżowania, poprawiono parametry obwodnic, zwiększono nośność konstrukcji dróg, co prowadząc do zwiększenia przepustowości przyczyniło się do wzrostu liczby samochodów z nich korzystających. Rezultatem wykonanych zadań jest większa liczba dróg publicznych o ulepszonej twardej nawierzchni, co pozwala kierowcom zwiększyć prędkość pojazdów, a więc skrócić czas przejazdu.
 2. Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego oraz naprawa zabezpieczeń przeciwpowodziowych zmniejszyły ilość ścieków nieoczyszczonych, a także odprowadzanych do wód, jak również spowodowały zmniejszenie stężenia zanieczyszczeń BZT5 oraz zredukowanie zanieczyszczeń azotu.
- II. W ramach **priorytetu drugiego** dokonano restrukturyzacji bazy ekonomicznej województwa i stworzono warunki jej dywersyfikacji, realizowanej poprzez następujące cele:

- stymulowanie lokalizacji inwestycji oraz wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie tworzenia i absorpcji innowacji, w tym transferu technologii,
- rozwój turystyki, rekreacji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Priorytety rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska koncentrowały się na domenie *przedsiębiorczość sfery gospodarczej* zmierzając do wzrostu poziomu atrakcyjności inwestycyjnej regionu, rozwoju sektora MŚP, sektora otoczenia biznesu, jak też na domenie *turystyka*, przyczyniając się do jej rozwoju, połączonego z rozwojem usług rekreacyjnych i uzdrowiskowych. W ramach Kontraktu Wojewódzkiego, w zakresie rozwoju przedsiębiorczości wykonano 5 zadań, dzięki którym podniósł się poziom atrakcyjności inwestycji regionu, jak również nastąpił widoczny wzrost nakładów inwestycyjnych. Pozwoliło to na stworzenie i utrzymanie nowych miejsc pracy, wpływając nie tyle na wzrost, co na stabilizację poziomu liczby bezrobotnych. Zrealizowano także 3 zadania z zakresu rozwoju turystyki, które miały na celu zwiększenie liczby turystów. W pewnym związku z domeną *turystyka* były realizowane zadania w zakresie kultury i ochrony Dziedzictwa Narodowego, z których 8 skupiło się na rewaloryzacji zabytków. Zwiększono liczbę odnowionych obiektów, odtworzono elementy wystroju architektonicznego zabytków, m.in. zrekonstruowano dach nad budynkiem Ossolineum. Dzięki tym inwestycjom zwiększyła się liczba organizowanych imprez masowych oraz odwiedzających muzea, co przyczyniło się do dalszego rozwoju turystyki w regionie.

III. W ramach **priorytetu trzeciego**, rozwój zasobów ludzkich, realizowanego głównie poprzez cel

- edukacja,

koncentrowano się na uzdrowieniu rynku pracy. W *Programie Wojewódzkim* przyjęto założenie, że motorem długofalowego rozwoju regionu powinien stać się wysoko wyedukowany potencjał ludzki. Jednocześnie niezmiernie istotne było opracowanie sprawnego systemu opieki nad upośledzonymi, bezradnymi i społecznie wykluczonymi, a także dążenie do scalania, udostępnienia oraz upowszechniania dorobku kulturalnego Dolnego Śląska i jego mieszkańców w celu integracji regionu oraz kreowania jego wizerunku i tożsamości. W *Zintegrowanym Programie Wojewódzkim* i *Kontrakcie Wojewódzkim* zostały przewidziane działania w zakresie infrastruktury społecznej, jak: poprawa jakości kształcenia i jego dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy, stworzenie warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia, przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, restrukturyzacja ochrony zdrowia, zmiana stylu życia, poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego.

Realizując zadania z zakresu *Kontraktu Wojewódzkiego*, duży nacisk położono na restrukturyzację ochrony zdrowia. W ramach tego przedsięwzięcia zrealizowano 21 zadań, dzięki czemu uzyskano znaczną poprawę jakości świadczonych usług. Wzrosła liczba przychodni rehabilitacyjnych, zwiększyło się zaplecze socjalne dla osób niepełnosprawnych, większa jest także powierzchnia sal terapeutycznych i zabiegowych. Przebudowano obiekty użyteczności publicznej w celu usunięcia barier architektonicznych, utrudniających niepełnosprawnym korzystanie z usług.

W ramach stwarzania warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia i przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zrealizowano 8 zadań skierowanych na stworzenie bazy informacyjno-dydaktycznej, służącej obsłudze doradztwa zawodowego. Dzięki tym zadaniom wzrosła liczba szkoleń oferowanych bezrobotnym,

zmodernizowano centrum nowoczesnej edukacji wiejskiej, co pozwoliło utrzymać istniejące miejsca pracy.

IV. W ramach **priorytetu czwartego**, obejmującego wsparcie obszarów wymagających aktywizacji i zagrożonych marginalizacją, realizowano cele:

- aktywizacja obszarów wiejskich,
- rewitalizacja bazy ekonomicznej miast.

Aktywizacja obszarów wiejskich odgrywała zasadnicze znaczenie, dlatego w ramach tej domeny zrealizowano 22 zadania skupiające się na modernizacji rolnictwa poprzez skanalizowanie obszarów wiejskich i poprawę stanu środowiska przez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń. Dzięki tym inwestycjom nastąpił wzrost liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków, zwiększyła się długość sieci kanalizacyjnej oraz liczba kolektorów sanitarnych, a w konsekwencji zmniejszyła się ilość ścieków nieoczyszczonych. Wybudowano też przepompownie ścieków, co zaoferowało znacznie większym dostępem mieszkańców do wodociągu sieciowego oraz kanalizacji.

W ramach podnoszenia poziomu kształcenia ludności wiejskiej oraz dostosowania go do potrzeb rynku pracy zrealizowano 73 zadania. Rozbudowano i zmodernizowano wiele szkół – utworzono nowe oddziały, wybudowano lub wyremontowano sale lekcyjne i gimnastyczne, zorganizowano nowe stanowiska komputerowe. W efekcie tych działań nastąpiła znaczna poprawa jakości i warunków kształcenia.

Tabela 1. Sfera gospodarcza

Domeny	Liczba zadań
1. Przedsiębiorczość	5 zadań
2. Infrastruktura (transport)	13 zadań
3. Zatrudnienie (szkolenia)	8 zadań
4. Turystyka, kultura fizyczna	3 zadania

Tabela 2. Sfera przestrzeni

Domeny	Liczba zadań
5.Ochrona Środowiska	18 zadań + 3 zadania wodociągi
6.Obszary zurbanizowane	–
7.Tereny Wiejskie	–

Tabela 3. Sfera socjalna

Domeny	Liczba zadań
8. Zdrowie	19 zadań
9. Opieka społeczna	2 zadania
10. Bezpieczeństwo	–

Tabela 4. Sfera zasobów ludzkich

Domeny	Liczba zadań
11. Kultura i nauka	8 zadań
12. Edukacja	72 zadania
13. Samorządność	–

Reasumując, w latach 2001 – 2003 ze 160 inwestycji, wybranych przez Zarząd Województwa, realizowane było 157 zadań. Zakończonych zostało 146 inwestycji, zrezygnowano z wykonania 6 zadań, a 5 kontynuowano jeszcze w 2004 roku korzystając ze środków niewygasających. Planowane limity środków z budżetu państwa wynosiły: 217 892 000 zł, w tym na inwestycje wieloletnie 148 840 000 zł, a na pozostałe 69 052 000 zł. Faktycznie wykorzystanie środków finansowych z budżetu państwa na Kontrakt Wojewódzki wyniosło: 196 275 304 zł, co stanowiło 87,62% planowanej dotacji. Z tego:

- na inwestycje wieloletnie przekazano: 115 866 316 zł, co stanowiło 92,3% planowanej dotacji na lata 2001 – 2003,
- na pozostałe inwestycje przeznaczono kwotę w wysokości: 80 408 988 zł, co stanowiło 82,37% planowanych środków z dotacji.

Łącznie na realizowane zadania, oprócz wykorzystanej dotacji, beneficjenci przeznaczili kwotę w wysokości 207 724 587,66 zł, w tym środki:

- z JST: 154 600 929,55 zł,
- z innych źródeł publicznych: 29 393 260 zł,
- prywatne, zaangażowane w realizację zadań: 23 730 398,11 zł.

Wartość wszystkich środków finansowych, przeznaczonych na zadania realizowane w województwie dolnośląskim w ramach *Kontraktu Wojewódzkiego* w latach 2001–2003, wyniosła 409 999 891,66 zł. Na współfinansowanie programów wykorzystano następujące kwoty:

- Phare Spójność Społeczno–Gospodarcza – 64 760 zł,
- Współpracy przygranicznej Phare – 800 000 zł.

Analiza SWOT – bilans strategiczny regionu

Analiza SWOT Dolnego Śląska została przeprowadzona zgodnie ze strukturą zastosowaną w Podstawach Wsparcia Wspólnoty, w której odstąpiono od dotychczasowej, uniwersalnej zasady jej konstruowania.

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Istniejące centra przemysłowe w branżach z długą tradycją. • Różnorodność przemysłu dająca szansę na stabilny i zrównoważony rozwój. • Dobrze rozwinięte wybrane sektory przemysłu: <ul style="list-style-type: none"> – górnictwo i przetwórstwo rud miedzi, – węgla brunatnego, – wydobywanie surowców skalnych mineralnych, – produkcja tkanin, – produkcja artykułów spożywczych i napojów, – produkcja wyrobów z drewna, – produkcja wyrobów chemicznych, – produkcja maszyn i urządzeń elektrycznych, – produkcja maszyn i aparatury elektrycznej, – produkcja wyrobów szklarsko-ceramicznych, – produkcja podzespołów i części pojazdów mechanicznych. • Pozycja KGHM na światowym rynku miedzi. • Wysoki udział firm wprowadzających nowe rozwiązania w zakresie produktu, metody produkcji lub organizacji. • Relatywnie wysoka atrakcyjność inwestycyjna przede wszystkim w dłuższym horyzoncie czasowym. • Silne ośrodki przemysłowe i naukowe we Wrocławiu i okolicach Legnicy, Lubina, Jeleniej Góry, Wałbrzycha, Świdnicy. • Rozwój specjalnych stref ekonomicznych. • Duża ilość MSP w strukturze gospodarki. • Zdywersyfikowana struktura branżowa w sektorze MSP. • Kształtowanie się Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. • Kształtowanie się obszaru rozwojowego LGOM. • Świadomość konieczności modernizacji i gotowości do wprowadzania innowacji w wielu dziedzinach gospodarki. • Występowanie dobrze rozwiniętego sektora usług okołobiznesowych. • Występowanie w rejonie dobrze prosperujących firm zorientowanych na eksport. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stosunkowo duża liczba przedsiębiorstw przeżywiająca trudności gospodarcze. • Niska przeżywalność przedsiębiorstw sektora MSP • Niedostatecznie rozwinięty sektor usługowy (np. rozdrobniony, słaby kapitałowo handel prywatny). • Zbyt wolne tempo wprowadzania przyszłościowych technologii w miejscowych przedsiębiorstwach. • Silne powiązanie sektora MSP z restrukturyzowanymi gałęziami przemysłu. • Wysokie bezrobocie (również bezrobocie długookresowe) spowodowane gospodarczą recesją i przemianami strukturalnymi. • Mała zdolność do inwestowania przedsiębiorstw lokalnych ze względu na brak własnego kapitału • Struktura świadczonych przez instytucje wsparcia biznesu usług doradczych i finansowych niedostosowana do potrzeb MSP. • Słabo doceniana, niewystarczająca działalność marketingowa przedsiębiorstw. • Duża liczba bardzo małych gmin, rozproszona struktura zasiedlenia. • Niejasne stosunki własnościowe. • Brak doświadczeń w bezpośrednim marketingu oraz łączeniu się w sieci. • Niewystarczająca transgraniczna wymiana doświadczeń. • Brak powiązań w sieć i kooperacji między przedsiębiorstwami. • Zły stan techniczny wielu zabytków, głównie rezydencjonalnych, obniżający ich atrakcyjność turystyczną jako walorów krajoznawczych. • Niezadowolający stan ilościowy oraz standard urządzeń sanitarnych w miejscach przebywania i obsługi turystów • Niedostosowany do standardów europejskich poziom bazy noclegowo-gastronomicznej, urządzeń rekreacyjnych i infrastruktury turystycznej na obszarach wypoczynkowych. • Brak wykorzystania wód termalnych do celów leczniczych i ekologicznego ogrzewania.

<ul style="list-style-type: none">• Stosunkowo duża koncentracja inwestycji zagranicznych.• Występowanie dogodnych obszarów dla rozmaitych inwestycji gospodarczych i tworzenia miejsc pracy.• Powstawanie dużych, łatwo dostępnych ośrodków handlu hurtowego i detalicznego z pełnym asortymentem produktów.• Wzrost udziału kapitału obcego w ukształtowaniu nowoczesnej struktury handlowej i produkcyjnej.• Organizacja licznych imprez targowych i wystawienniczych w większych miastach Dolnego Śląska, a zwłaszcza we Wrocławiu, dających szansę promocji przedsiębiorstw z terenu regionu.• Wspieranie regionów przygranicznych europejskimi funduszami.• Istnienie euroregionów ułatwiających działania transgraniczne.• Dobre możliwości bezpośredniego dostępu do rynku w kraju i zagranicą ze względu na bliskość dużych centrów miejskich (w Saksonii np. Görlitz, Budziszyn, Drezno; na Dolnym Śląsku: Wrocław, Jelenia Góra).• Bogate i zróżnicowane walory krajobrazowe – rzeźba terenu, szata leśna, wody powierzchniowe sprzyjające uprawianiu turystyki wypoczynkowej i krajoznawczej.• Łagodne warunki klimatyczne wyróżniające region spośród pozostałych obszarów Polski.• Obfite zasoby leczniczych wód mineralnych, w tym termalnych, z rezerwami do zagospodarowania i wykorzystania do celów lecznictwa uzdrowiskowego.• Górskie i podgórskie miejscowości turystyczne z XIX-wiecznymi tradycjami letniskowymi i charakterystyczną stylową zabudową sanatoryjno-pensjonatową.• Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa (liczne porozumienia, udział w pracach organizacji międzynarodowych, uczestnictwo w projektach współfinansowanych ze środków UE).• Duży regionalny rynek konsumencki.• Rosnący potencjał instytucji wsparcia biznesu oraz ich wpływ na rozwój gospodarczy.• Rozwijająca się współpraca między jednostkami sektora B+R z ośrodkami w kraju i za granicą.	<ul style="list-style-type: none">• Brak centrów wystawienniczych.• Niski udział technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w usługach.
--	---

Sytuacja makroekonomiczna, innowacyjność i inne ramowe uwarunkowania	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rządowe programy restrukturyzacji i prywatyzacji tradycyjnych sektorów gospodarczych. • Wykorzystanie europejskich korytarzy transportowych do tworzenia obszarów aktywności gospodarczej. • Wprowadzenie innowacyjnych technologii w przemyśle, rozwój nowoczesnych usług. • Ułatwienie dostępu do kapitału. • Dostosowanie instrumentów finansowych rządu wspierających innowacje do wymogów firm oraz możliwości sektora B+R. • Wejście na nowe rynki w sąsiadujących krajach. • Rozwój handlu związanego z granicą (składy celne, magazyny, handel hurtowy, markety). • Możliwość rozwoju przedsiębiorczości opartej na funduszach strukturalnych. • Dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji rozwojowych dla podmiotów gospodarczych. • Przygotowanie szybkich i elastycznych koncepcji wspierania inwestorów (wewnętrznie i zewnętrznie), przy zdobywaniu kwalifikacji i wdrażaniu nowej wiedzy. • Kompleksowe i efektywne wykorzystywanie narodowych programów wspierających – większa świadomość osób działających w regionie. • Silne związki gospodarcze, naukowe i kulturalne regionu z odpowiednimi regionami i partnerami w innych krajach. • Rozwój turystyki biznesowej i kongresowej. • Bliskie sąsiedztwo Niemiec jako źródła napływu turystów, w tym zainteresowanych poznawaniem kraju swoich przodków – turystyka sentymalna. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostronne i uzależnione od koniunktury ukierunkowanie na wybrane gałęzie gospodarki. • Przenoszenie zarządów przedsiębiorstw poza region. • Brak postępu w uregulowaniu stosunków własnościowych. • Scentralizowany system podejmowania decyzji. • Brak udziału sektora prywatnego w działaniach ukierunkowanych na zdobywanie kwalifikacji. • Brak instrumentów finansowych w zarządzaniu regionem. • Kontakty transgraniczne utrudnione przez bariery językowe; niemal całkowity brak znajomości języka polskiego dorosłego społeczeństwa po stronie niemieckiej. • Niewystarczające informacje o prawnych warunkach ramowych w danym kraju sąsiedzkim • Brak koordynacji i powiązania między istniejącymi systemami informacyjnymi. • Niewystarczająca współpraca w zakresie mediów. • Konkurencyjność atrakcyjnych terenów turystycznych i warunków cenowych w najbliższym sąsiedztwie granicy państwowej, głównie po stronie czeskiej • Słabo rozwinięte „społeczeństwo informatyczne”, wciąż zbyt mały dostęp do internetu. • Zahamowanie decentralizacji finansów publicznych. • Wysoki poziom fiskalizmu i skomplikowany system podatkowy. • Niestabilny system prawny. • Ograniczona skuteczność i opóźniające się efekty rządowych programów restrukturyzacji sektorów gospodarczych. • Niestabilność decyzji politycznych.

Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Duży potencjał demograficzny. • Różnorodność kulturowa regionu, wzrastające poczucie tożsamości społeczności lokalnych i tolerancja odmienności kulturowych. • Duży potencjał środowisk twórczych. • Duża koncentracja wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo–technicznej (technicznej, ekonomicznej i medycznej). • Relatywnie wysoki stopień ludności w wieku produkcyjnym (61.5% ogółu ludności). • Szybki przyrost kwalifikowanej kadry. • Znacząca i wzrastająca aktywność obywatelska wpływająca na rozwój województwa dolnośląskiego. • Dobrze rozwinięta sieć szkół ponadgimnazjalnych i rosące wskaźniki skolaryzacji na poziomie pełnej szkoły średniej • Silny wrocławski ośrodek akademicki z dużym potencjałem naukowo–badawczym oraz rozwój szkolnictwa wyższego w innych miastach regionu. • Wzrost aspiracji edukacyjnych mieszkańców regionu. • Rozwinięta sieć szkół średnich, pomaturalnych i wyższych, kształtujących kadry o profilu turystycznym, przygotowanych do obsługi turystyki. • Profesjonalizm i zaangażowanie środowisk realizujących zadania z zakresu integracji społecznej, w tym pomocy społecznej (organizacji pozarządowych oraz instytucji administracji publicznej). • Innowacyjność w kreowaniu rozwiązań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu. • Silny ośrodek potencjału specjalistycznego oraz naukowego w dziedzinie ochrony zdrowia, turystyki uzdrowiskowej i rekreacji oraz rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej • Dostęp młodzieży do internetu w szkołach. • Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców. • Rosnąca aktywność społeczna środowisk lokalnych oraz organizacji pozarządowych. • Koncentracja specjalistycznych placówek służby zdrowia (klinik i szpitali specjalistycznych). • Bogata infrastruktura związana z kulturą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Braki w przygotowaniu profesjonalnej kadry turystycznej do obsługi turystów, zwłaszcza w zakresie znajomości języków obcych. • Niski poziom wykształcenia pracujących i osób bezrobotnych oraz duży udział osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym Romów. • Przystarzała baza i niska elastyczność szkolnictwa zawodowego. • Słabo rozwinięta oferta kształcenia ustawicznego. • Niedostosowanie profili i kierunków kształcenia do specyfiki rynku pracy. • Niski poziom mobilności zawodowej. • Niewystarczająca infrastruktura pomocy społecznej • Brak zintegrowanego podejścia do rozwiązywania problemów społecznych . • Niedostatecznie rozwinięta sieć współpracy między administracją publiczną a trzecim sektorem. • Niewłaściwa struktura bazy szpitalnej. • Niewystarczający stopień przygotowania partnerów społecznych do pozyskiwania środków unijnych i krajowych. • Brak stabilności i uregulowań prawnych w obszarze polityki społecznej i zdrowotnej. • Duża liczba osób bezrobotnych, w tym: pozostających długotrwale bez pracy, młodych oraz kobiet. • Wysoka gęstość zaludnienia na obszarach miejskich powodująca kumulację problemów społecznych . • Niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy na skutek braku jego analiz. • Niedoinwestowanie i zły stan infrastruktury społecznej.

Zasoby ludzkie, równość szans i zagadnienia społeczne	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie podstawowej infrastruktury socjalnej i społecznej mającej na celu jej trwałe wykorzystywanie transgraniczne. • Dopasowanie koncepcji edukacji i dokształcania do wymagań rynku pracy. • Możliwość rozwoju zasobów ludzkich oraz wyrównania szans na rynku pracy poprzez wykorzystanie EFS. • Wspólne szkoły i przedszkola na pograniczu, europejskie miasto Zgorzelec – Görlitz. • Tworzenie projektów zmniejszających bariery związane z nieznajomością przepisów prawnych i uwarunkowań partnerów zagranicznych (np. ENLARGE – NET, OderRegio). • Silna pozycja sektora pozarządowego w skali całej gospodarki narodowej w realizacji działań o charakterze społecznym. • Korzystne uregulowania prawne dotyczące współpracy jednostek administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi. • Partnerstwo samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w realizacji projektów z wykorzystaniem unijnych środków finansowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięte „społeczeństwo obywatelskie” – mała aktywność organizacji pozarządowych oraz nieformalnych ruchów obywatelskich. • Opóźnienia w modernizacji bazy pomocy społecznej. • Niekorzystne trendy demograficzne i cywilizacyjne (np. starzenie się społeczeństwa, niepełnosprawność, uzależnienia). • Rosnące nierówności społeczne w edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem Romów. • Malejąca partycypacja państwa w kosztach edukacji i nauki. • Niewystarczający poziom finansowania służb i jednostek świadczących usługi socjalne. • Marginalizacja niektórych grup społecznych, będąca wynikiem przemian społeczno-gospodarczych. • Bagatelizowanie znaczenia profilaktyki społecznej. • Istnienie negatywnych stereotypów hamujących integrację społeczną grup i osób zagrożonych marginalizacją. • Niewystarczające przestrzeganie uregulowań prawnych w zakresie współpracy z trzecim sektorem. • Brak korelacji między podażą a popytem na usługi medyczne. • Brak przygotowania organizacyjno-technicznego do skonsumowania środków pomocowych UE. • Brak stabilności i / lub uregulowań prawnych w obszarze polityki zdrowotnej i społecznej. • Problemy rynku pracy wynikające z akcesji Polski do UE oraz nienadążanie za wymogami globalizacji.

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne usytuowanie geograficzne województwa w strefie nadgranicznej. • Gęsta sieć infrastruktury komunalnej. • Wzrastający stopień lesistości terenu oraz powierzchni obszarów zielonych na terenach miejskich, • Wysoki wskaźnik urbanizacji (71%) w porównaniu z przeciętną w Polsce (60,0%). • Przebieg europejskich korytarzy transportowych. • Istniejące tereny preferowane do rozwoju gospodarczego z dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną. • Relatywnie gęsta sieć miast o interesującej historycznie zabudowie, które stanowić mogą dobrą bazę małych regionalnych centrow rozwoju. • Występowanie różnorodnych wód mineralnych i leczniczych. • Duże rezerwy zasobów kopalin użytecznych. • Zapewnienie zaopatrzenia w energię, istnienie elektrowni Turów na obszarze województwa. • Istnienie rozwiniętego systemu zaopatrywania w ciepło scentralizowane. • Istniejąca nowoczesna sieć telefonii komórkowej. • Dobrze rozwinięta sieć dróg o wskaźniku gęstości powyżej średniej krajowej. • Sieć kolejowa o dużej gęstości powyżej średniej krajowej. • Port Lotniczy Wrocław S.A., lotniska sanitarne, sportowe i agrotechniczne. • Oś transportowa Odry do przewozów towarowych i żeglugi pasażerskiej. • Wartości kulturowe o znaczeniu europejskim (zabytki, zespoły pałacowo–klasztorne), • Trzy ośrodki o oddziaływaniu subregionalnym w zakresie administracji, sądownictwa, kultury oraz szkolnictwa wyższego itp. • Występowanie wód powierzchniowych umożliwiających zagospodarowanie szlaków wodnych, kajakowych i żeglarskich oraz uruchomienie pasażerskiej żeglugi turystycznej na Odrze. • Dobre warunki naturalne dla turystyki zimowej z licznymi ośrodkami sportów zimowych zagospodarowanymi i przystosowanymi dla narciarzy. • Interesujące przyrodnicze walory krajoznawcze o charakterze wieloprzestrzennym – parki narodowe i krajobrazowe, a także rezerваты i osobliwości przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczający stopień znajomości regionalnych zasobów u potencjalnych inwestorów. • Duża liczba bardzo małych gmin, rozproszona struktura zasiedlenia utrudniająca tworzenie odpowiedniej infrastruktury. • Niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, szczególnie w małych gminach przygranicznych. • Słaba ogólnodostępna sieć do internetu. • Niewystarczające wykorzystywanie odnawialnych zasobów. • Problem krajobrazów pogórnicych wynikający z zaniedbań rekultywacyjnych (hałdy, osadniki i wyrobiska). • Problemy szkód górniczych (LGOM). • Niedostosowanie sieci infrastruktury służącej transportowi do obecnych potrzeb oraz znaczna degradacja istniejącej sieci. • Brak wystarczającej liczby obiektów mostowych na Odrze. • Brak nowoczesnych obiektów targowych. • Dekapitalizacja bazy uzdrowiskowej. • Dekapitalizacja bazy mieszkaniowej. • Słabe powiązanie komunikacyjne i gospodarcze powiatów północnych z pozostałą częścią województwa. • Brak pełnej sieci autostrad i dróg ekspresowych. • Niewystarczająca dla obsługi regionu liczba i stan przepraw mostowych na Odrze i dopływach, • Zły stan techniczny infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej • Sieć kolejowa niedoinwestowana, zawieszanie przewozów, brak połączeń z centrum kraju • Zbyt małe lotnisko, mała liczba połączeń regionalnych i zagranicznych, • Zdekapitalizowana infrastruktura żeglugaowa, wyeksploatowane nabrzeża i urządzenia portowe. • Zbyt małe wykorzystanie możliwości zastosowania gazu do celów grzewczych w miejscowościach uzdrowiskowych, klimatycznych i wypoczynkowych. • Za mała przepustowość ogólnodostępnych przejść granicznych powodująca długie oczekiwanie na przekroczenie granicy państwa, w szczególności z Republiką Czeską,

<ul style="list-style-type: none">• Liczne zasoby zabytkowe oraz pamiątki historyczne, jak: obiekty architektury i budownictwa, muzea i skanseny, stanowiska archeologiczne, miejsca pielgrzymkowe, obiekty martyrologii, imprezy kulturalne i turystyczne.• Występowanie najwyższej klasy miejskich zespołów zabytkowych oraz zabytków pocysterskich o znaczeniu międzynarodowym, atrakcyjnych dla turystów zagranicznych.• Silna baza uzdrowiskowa i wypoczynkowa, przystosowana do obsługi ruchu turystycznego w okresie całorocznym o różnym standardzie.• Duże inwestycje w dziedzinie infrastruktury technicznej.• Istniejąca sieć infrastruktury technicznej, w tym magistrali gazociągowych, umożliwiających stosowanie ekologicznych systemów grzewczych.• Dolnośląski System Informacji Przestrzennej.• Bogata sieć hydrograficzna i ukształtowanie terenu sprzyjające retencjonowaniu wód i poprawie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.	<ul style="list-style-type: none">• Brak ładu przestrzennego w zagospodarowaniu miejscowości, obszarów i tras komunikacyjnych oraz niski poziom estetyki otoczenia na terenach mieszkaniowych• Zniszczenia i zagrożenia lasów na najbardziej wartościowych obszarach turystycznych (Karkonosze, Góry Izerskie, Góry Bystrzyckie),• Powszechny brak informacji turystycznej, głównie oznakowania tras, kierunków i obiektów do zwiedzania w dużych i średnich miastach,• Brak internetowego spójnego systemu informacji turystycznej.• Brak tras systemowych np. zwiedzanie obiektów architektury przemysłowej, drewnianej architektury przysłupowej.• Niewystarczający wzrost liczby nowych mieszkań oraz niski standard zasobów mieszkaniowych.• Nie zrekultywowane tereny poprzemysłowe.• Miejscowe i okresowe wysokie stężenie pyłów i zanieczyszczeń gazowych,• Degradacja naturalnej rzeźby terenu spowodowana działalnością gospodarczą.
---	--

Infrastruktura, aspekty przestrzenne, środowisko	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa transgranicznych połączeń telekomunikacyjnych • Zwiększenie liczby przejść granicznych. • Rozbudowa połączeń transgranicznych jako elementów europejskiej sieci transportowej. • Realizacja pełnego systemu dróg ekspresowych i autostrad. • Modernizacja krajowej sieci kolejowej, infrastruktury i taboru. • Realizacja Programu dla Odry 2006 w zakresie utrzymania transportu rzecznego i zabezpieczenia przeciwpowodziowego. • Promowanie kierunku zmniejszania ilości odpadów, zwiększenie wykorzystania odpadów na cele gospodarcze. • Sukcesywny rozwój sieci gazowej. • Uzyskiwanie energii odnawialnej (elektrownie wodne, wiatraki). • Tworzenie wspólnych transgranicznych zespołów turystycznych (np. sportów zimowych z Czechami, architektury przystupowej z Niemcami i Czechami), transgranicznej kolei turystycznej (Ring). • Włączenie regionu w budowane transeuropejskie systemy transportowe i telekomunikacyjne. • Zintensyfikowanie współpracy sektora B+R z przemysłem w obszarze ochrony środowiska oraz skuteczna komercjalizacja technologii środowiskowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalający stan rozbudowy sieci telefonicznej w miastach na terenie pogranicza. • Wzrost udziału ruchu pojazdów ciężkich i pojazdów o nacisku na oś powyżej 8 ton. • Możliwe opóźnienia w budowie i przebudowie sieci infrastruktury służącej transportowi. • Szkodliwe oddziaływanie zanieczyszczeń atmosferycznych zewnętrznych w stosunku do regionu, głównie przemysłowych na obszarach turystycznych, położonych w sąsiedztwie stref zurbanizowanych i uprzemysłowionych. • Wysoki stopień zanieczyszczenia wód powierzchniowych – rzek i akwenów wykluczający użytkowanie rekreacyjne oraz ograniczający wykorzystanie jako szlaków wodnych. • Niewystarczający system ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry. • Brak aktualnych zdjęć lotniczych i ortofotomapy. • Potencjalny konflikt zamierzeń rozwojowych województwa z projektowaną siecią obszarów ochronnych NATURA 2000.

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Duże zwarte obszary ekosystemów leśnych i rolniczych. • Niski poziom chemizacji produkcji rolnej. • Korzystne warunki glebowo–klimatyczne dla prowadzenia wielokierunkowej produkcji rolniczej. • Korzystne warunki środowiska przyrodniczego do rozwoju gospodarki rybackiej, rolnictwa ekologicznego, turystyki i agroturystyki. • Wzrastający poziom przedsiębiorczości społeczności lokalnej. • Podnoszenie się poziomu wykształcenia na obszarach wiejskich. • Różnicowanie się funkcji obszarów wiejskich. • Korzystne położenie w stosunku do zagranicznych rynków zbytu. • Stosunkowo duży areał gruntów w zasobie ANR (duże możliwości do poprawy struktury obszarowej gospodarstw). • Tendencja przekazywania pod zalesienia gruntów słabszej jakości, nie gwarantujących uzyskania opłacalnych plonów. • Stale rosnąca zasobność i średnia wieku drzewostanów województwa dolnośląskiego. • Produkcja ekologiczna. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pas obszarów górskich i podgórskich o gorszych warunkach gospodarowania. • Słabo rozwinięta struktura obszarów wiejskich powodująca wyludnianie się terenów. • Słabo rozwinięta sieć komunikacji. • Niekorzystna struktura agrarna gospodarstw indywidualnych. • Niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej. • Duży udział zatrudnienia w rolnictwie. • Wysoka stopa bezrobocia. • Duże zasoby siły roboczej na wsi. • Niska świadomość ekologiczna ludności wiejskiej. • Zdekapitalizowana i skąpa baza skupu i przemysłu rolno-spożywczego. • Spadek aktywności zawodowej ludności wiejskiej. • Zły stan urządzeń melioracyjnych, brak urządzeń nawadniających oraz niedostatek zbiorników małej retencji. • Brak zintegrowanych projektów i programów gospodarowania przestrzenią rolniczą. • Wzrastająca liczba gospodarstw zaprzestająca jakiegokolwiek działalności gospodarczej. • Niska intensywność produkcji zwierzęcej. • Rozwój infrastruktury komunalnej obejmujący mniej kosztowne elementy (wodociągi, zaopatrzenie w gaz, telekomunikacja) z małym udziałem elementów drogowych (sieć kanalizacyjna, oczyszczalnie ścieków, zakłady utylizacji odpadów stałych). • Większa część obszarów przyrodniczych chronionych znajduje się na obszarach wiejskich i podlega różnym ograniczeniom użytkowania co powoduje często sprzeczność interesów społeczności lokalnej i wymogów ochrony środowiska. • Niski poziom usług wsparcia rolnictwa. • Niska liczba gospodarstw towarowych. • Niski stopień specjalizacji gospodarstw. • Niska rentowność gospodarstw. • Brak kapitału własnego gospodarstw rolnych. • Niska aktywność grup oraz organizacji producenckich i rynkowych. • Odływ młodzieży z terenów wiejskich.

Rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Otwarcie możliwości wsparcia rozwoju obszarów wiejskich środkami pomocowymi i uzupełniającymi je środkami krajowymi. • Możliwość rozwoju na obszarach wiejskich działalności zbliżonej do rolnictwa i pozarolniczej w oparciu o EFS. • Przyspieszenie procesu legislacyjnego, dostosowującego prawodawstwo krajowe dotyczące wsi i rolnictwa do wymogów unijnych. • Współpraca ośrodków naukowych państw sąsiadujących i rozwój realizowanych wspólnie programów oświatowych. • Realizacja deklaracji programowych dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, zawartych w projektach dokumentów rządowych. • Korzystne warunki dla rozwoju agroturystyki. • Utrzymanie większości zasobów leśnych w zarządzie RDLP, co stanowi gwarancję prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej. • Budowa zintegrowanych systemów infrastruktury technicznej na obszarach intensywnego zagospodarowania i rozwój indywidualnych systemów infrastruktury technicznej dla kilku lub jednego gospodarstwa rolnego. • Wspólna Polityka Rolna UE kładąca nacisk na rozwój obszarów wiejskich i restrukturyzację sektora rolno-spożywczego. • Istnienie instrumentów do dywersyfikacji gospodarstw rolnych w kierunkach działalności pozarolniczej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekonsekwentna i niespójna polityka państwa, dotycząca wsi i rolnictwa. • Niechęć inwestorów do lokalizowania się na obszarach słabo rozwiniętych. • Zbyt wolny proces decentralizacji finansów publicznych. • Skomplikowany i zbiurokratyzowany system uruchomienia funduszy pomocowych. • Wzrost konkurencji związany z procesami integracji i globalizacji. • Brak instytucjonalnych form skutecznego wspierania rozwoju obszarów wiejskich. • Brak ustawowej regulacji programowania, planowania i realizacji prac urzędnioworolnych. • Brak ustaw wykorzystania produkcji rolnej (biopaliwa). • Konkurencja ze strony Jednolitego Rynku Europejskiego ograniczająca udział polskiej produkcji rolnej w rynku krajowym i UE. • Niewystarczające działania restrukturyzacyjne w sektorze rolnictwa wobec silnej konkurencji z zewnątrz. • Centralizacja polityki rolnej przy ograniczeniu roli samorządu regionalnego.

Wizja, cele, priorytety, działania

W dotychczasowej *Strategii Rozwoju Dolnego Śląska* określono *Misję regionu*, którą wyrażono słowami: **Dolny Śląsk to region, który łączy Polskę z Europą** oraz *Cel zasadniczy*, a mianowicie **stworzenie kompleksu uwarunkowań sprawiających, że na Dolnym Śląsku da się żyć w spokoju ducha, w zgodzie z ludźmi i w harmonii z naturą**. Droga do celu zasadniczego prowadzić miała przez realizację pięciu celów strategicznych, które określały podstawowe kierunki polityki władz samorządowych. Te cele to:

- integracja dolnośląska,
- renesans cywilizacyjny,
- społeczeństwo obywatelskie,
- innowacyjna gospodarka,
- otwarcie na świat.

Z kolei cel nadrzędny, sformułowany w Strategii Lizbońskiej, można ująć następująco: **„Uczynienie z Unii Europejskiej do 2010 roku opartej na wiedzy, a zarazem najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki na świecie, zdolnej do systematycznego wzrostu gospodarczego oraz trwałego rozwoju z większą liczbą lepszych miejsc pracy w warunkach większej spójności społecznej”**. W celu tym można wyodrębnić cele cząstkowe, które ogólnie można podzielić na dwie kategorie, a mianowicie cele: gospodarcze i społeczne. W ramach tak sformułowanego celu (celów) wyróżniono określone – wymienione dalej – **priorytety**, z których część stanowi *novum* w ramach Strategii Lizbońskiej, uzgodnione podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Sztokholmie.

1. Tworzenie sprzyjających warunków powstawania i rozwoju firm innowacyjnych, szczególnie w grupie MSP oraz stymulowanie przedsiębiorczości.

W tym priorytecie podkreślono konieczność podjęcia działań zmierzających do obniżenia kosztów prowadzenia działalności gospodarczej i wyeliminowania zbędnej biurokracji.

2. Rozwój aktywnej polityki zatrudnienia

W efekcie realizacji tego priorytetu w roku 2010 powinien nastąpić wzrost poziomu zatrudnienia w krajach członkowskich do 70%, a udział kobiet na rynku pracy zwiększyć się do 60%. Żeby to osiągnąć trzeba zróżnicować cele i działania w zależności od indywidualnej sytuacji każdego z państw członkowskich. Bez wątplenia konieczne jest podejmowanie dalszych intensywnych działań na rzecz zwiększenia zdolności zatrudnienia, zainteresowania szkoleniami ustawicznymi, wzrostu zatrudnienia w sektorze usług oraz realizacji polityki równouprawnienia m.in. poprzez tworzenie korzystnych warunków do łączenia pracy zawodowej z życiem rodzinnym.

3. Inwestowanie w zasoby ludzkie

Realizacji tego priorytetu mają sprzyjać działania, na skutek których europejskie systemy edukacji i kształcenia zostaną dostosowane do potrzeb społeczeństwa opartego na wiedzy. Powinny także zapewnić poprawę poziomu i standardów zatrudnienia poprzez rozwijanie systemów edukacyjno-szkoleniowych, które byłyby ściśle dopasowane do potrzeb poszczególnych grup społecznych i zawodowych. Wśród istotnych działań wymieniono: przekształcanie szkół i ośrodków szkolenio-

wych w nowoczesne, ogólnodostępne centra edukacyjne o wielofunkcyjnym charakterze, wprowadzenie europejskiego certyfikatu potwierdzającego posiadanie podstawowych umiejętności informatycznych, zdefiniowanie środków na rzecz zwiększenia mobilności studentów oraz kadry nauczycielskiej i instruktorskiej. Osiągnąć to można poprzez znoszenie istniejących barier w uznawaniu czasu odbywania nauki i posiadanych kwalifikacji, rozwój kształcenia ustawicznego oraz pokonywanie deficytów kadrowych wśród pracowników nauki i techniki.

4. Zabezpieczenie społeczne i promowanie integracji społecznej

Do realizacji tego priorytetu potrzebne jest zapewnienie równowagi i trwałości systemów zabezpieczeń społecznych, walka z postępującą marginalizacją społeczną oraz zwiększenie roli partnerów społecznych.

5. Poprawa jakości zatrudnienia

Działania w ramach tego priorytetu powinny zmierzać w kierunku jednoczesnego zwiększania zarówno liczby, jak i jakości miejsc pracy (przy zachowaniu równości szans osób niepełnosprawnych oraz równości mężczyzn i kobiet), promowania elastycznej organizacji pracy (pozwalającej łatwiej godzić życie zawodowe z osobistym), edukacji i kształcenia ustawicznego oraz zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy.

6. Mobilność pracowników – otwarcie europejskich rynków pracy

Priorytet ten powinien być realizowany poprzez działania skierowane na likwidację przeszkód w mobilności zawodowej pracowników, w tym studentów, osób przyuczających się, młodych wolontariuszy i nauczycieli czy też ewentualne stworzenie centralnej europejskiej bazy danych dotyczącej mobilności zawodowej.

Wymienione priorytety trzeba uznać za kluczowe w kontekście zagadnień rozwoju regionalnego. Należy je jednak uzupełnić o ustalenia z Göteborgu, w których **rozwój zrównoważony**¹ uznano za **cel globalny**, a zatem wpływający na każdy aspekt aktywności politycznej w krajach Unii Europejskiej, w tym na polityki sektorowe i regionalne. Należy także podkreślić, że zasada rozwoju zrównoważonego ma w Polsce charakter konstytucyjny (Konstytucja RP z 1997 r. art. 5).

W świetle powyższych uwarunkowań i dotychczasowych rozważań, zwartych w diagnozie oraz analizie SWOT – Bilans strategiczny regionu – wizja regionu brzmi:

Dolny Śląsk europejskim regionem węzłowym

Region węzłowy charakteryzuje się wysokim stopniem rozwoju społeczno-gospodarczego i odgrywa bardzo ważną rolę w gospodarce. Koncentruje najnowsze czynniki wytwórcze i pobudza aktywność gospodarczą. Podstawą jego delimitacji jest występowanie określonych powiązań, będących wyrazem wzajemnego oddziaływania węzła (obszaru centralnego) oraz jego otoczenia. O potencjale regionu węzłowego decyduje zasięg ośrodka centralnego w stosunku do jego otoczenia. Centrum ma

¹ Zrównoważony rozwój to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

charakter nie tylko gospodarczy, ale też administracyjny, kulturowy, edukacyjny czy naukowy.

W myśl zaproponowanej wizji Dolny Śląsk ma stanowić istotny element w europejskim układzie regionów węzłowych. Uzasadnieniem tak określonej wizji jest fakt, że w obecnym świecie zarówno kraje, jak i regiony nie tylko wywierają wpływ na siebie, lecz także są od siebie nawzajem uzależnione. Wzajemne oddziaływania i zależności między krajami i regionami występowały od dawna, obecnie zauważa się jednak niebywale nasilenie tych zjawisk oraz zwiększenie ich przestrzennego zasięgu. Równocześnie jednym z widocznych, nowych procesów jest rozwój struktur i powiązań sieciowych. Uznaje się, że silna i szeroko rozbudowana sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych regionu jest jednym z trzech najważniejszych czynników warunkujących jego międzynarodową konkurencyjność (obok infrastruktury technicznej i społecznej oraz sprawnego zarządzania strategicznego). Szczególne znaczenie ma kształtowanie się struktur sieciowych w gospodarce, uważane za jeden z najbardziej dynamicznych i widocznych obecnie procesów na świecie. Tworzenie i wspieranie takich powiązań pomiędzy firmami w regionie jest w krajach europejskich stosowane jako instrument wspierania regionalnego rozwoju gospodarczego. W strukturach światowego systemu podstawą konkurencyjności nie jest już tradycyjna efektywność alokacyjna, lecz efektywność adaptacyjna, której przesłanką i wyznacznikiem są różnorodne formy koordynacji działań – pośrednie między rynkiem a hierarchią. Przykładem takich powiązań sieciowych są m.in.: *joint ventures*, montaż finansowy, partnerstwo publiczno–prywatne, distrykty przemysłowe, konsorcja badawcze, *franchising*. Sieci mają swoją logikę i składają się z dwóch elementów: węzłów i łączących je relacji². Można w nich wyróżnić tzw. rdzeń sieci³, tj. węzeł, który zazwyczaj tworzą wielkie jednostki przestrzenne, charakteryzujące się wysoką intensyfikacją i kumulacją nowoczesnej działalności społeczno–gospodarczej. Odgrywają one znaczącą rolę w kształtowaniu funkcjonowania całej sieci. Oprócz węzła, który posiada konkretną przestrzenną lokalizację, wyróżnia się też otoczenie bliższe i dalsze w dużej mierze wpływające na funkcjonowanie całej sieci, stanowiące przez mniejsze podmioty funkcjonujące w powiązaniu z jednostkami tworzącymi sieć. Takie zjawisko powoduje, że sieci rozwijają się w różnych skalach przestrzennych, tj. lokalnych, regionalnych, krajowych i ponadnarodowych.

Natomiast cel nadrzędny brzmi:

***Podniesienie poziomu życia
mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa
konkurencyjności regionu przy respektowaniu
zasad zrównoważonego rozwoju***

² B. Jałowiecki: *Zarządzanie rozwojem aglomeracji miejskich*. Wyd. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2002, s. 40.

³ R. Domański: *Miasto innowacyjne*. Wyd. PWN. Studia Tom CIX. Warszawa 2000, s. 62.

Tak sformułowany cel stanowi niejako syntetyczne ujęcie dążeń sprecyzowanych w pierwszej *Strategii Rozwoju Dolnego Śląska* z postulatami wyrażanymi w trakcie opracowywania aktualizacji.

Zaproponowane dalej priorytety stanowią wyjście naprzeciw powyższym ustaleniom i odwołują się do podziału na kategorie celów sfery gospodarczej, przestrzennej i społecznej.

SFERA GOSPODARCZA

Cel „gospodarczy”:

Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska

W ramach tak określonego celu zakłada się osiągnięcie wysokiego i stabilnego tempa wzrostu oraz rozwoju gospodarczego, jak również poprawę konkurencyjności Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego do inwestowania i długookresowego prowadzenia innowacyjnej działalności gospodarczej, przy wykorzystaniu endogenicznych czynników rozwoju.

Priorytet	Działanie	Opis
1. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska	1. Wspieranie inwestycji krajowych i zagranicznych. Marketing gospodarczy Dolnego Śląska.	Działanie zmierza do zwiększenia instytucjonalnego potencjału obsługi inwestorów krajowych i zagranicznych przez administrację publiczną. Działanie obejmuje projekty szkoleniowe, informacyjne i tworzenie platform internetowych, ukierunkowanych na lepsze promowanie walorów regionu oraz zwiększające możliwości informowania na temat zachęt inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów. Dofinansowane mogą być również przedsięwzięcia konferencyjne i udział w targach, jak również przygotowywanie strategii promocyjnej dla województwa pod kątem przyszłych inwestorów. Powinna być ona powiązana z wojewódzką strategią rozwoju regionalnego.
	2. Tworzenie obszarów oraz ośrodków wzrostu i rozwoju.	Działanie obejmuje wspieranie rozwoju aglomeracji i obszarów intensywnego kumulowania działalności gospodarczej, stanowiące ośrodki wzrostu społecznego i gospodarczego w skali regionu i kraju oraz wpływające na zmniejszanie dystansu rozwojowego do innych regionów UE. Obejmuje również dążenie do nawiązania ściślejszej kooperacji z najbardziej innowacyjnymi i konkurencyjnymi gospodarczo ośrodkami Europy i jest bezpośrednio powiązane z działaniami sektorowymi podejmowanymi na rzecz rozwoju innowacyjnej gospodarki.
	3. Wspieranie instytucji otoczenia biznesu.	Działanie obejmuje wspieranie rozwoju regionalnego otoczenia przedsiębiorstw i jest ukierunkowane na likwidację barier formalnych i pozaformalnych oraz podnoszenia ich konkurencyjności. Przedmiotem działania jest tworzenie sieci powiązań między jednostkami wspierającymi a przedsiębiorcami, a także upowszechnienie wiedzy na temat uwarunkowań i specyfiki gospodarki regionu wśród przedsiębiorców przez wspieranie regionalnych instytucji pomostowych pomiędzy otoczeniem a gospodarką.

2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy (GOW)	1. Rozwijanie nowoczesnych technik i technologii również w sferze usług, oraz umiejętności ich wykorzystania.	<p>Działanie obejmuje wspieranie działalności badawczej i technologicznej przedsiębiorstw produkcyjnych oraz inicjatyw zmierzających do rozwoju regionalnego sektora usług (materialnych i niematerialnych).</p> <p>Przedmiotem działania jest stymulowanie rozwoju rynku technik i technologii, w szczególności BAT, wspieranie działalności B+R prowadzonej w przedsiębiorstwach, w tym dofinansowanie badań przemysłowych i badań przedkonkurencyjnych przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw we współpracy z instytucjami prowadzącymi działalność naukowo-badawczą, tworzenie i wprowadzanie w regionie innowacji technologicznych i organizacyjnych w istniejących już przedsiębiorstwach, wsparcie korzystania przez przedsiębiorców z technologii informacyjno-komunikacyjnych, tworzenie bezpiecznych sieci i systemów informatycznych w przedsiębiorstwach.</p> <p>Wsparcie projektów zwiększających absorpcję nowoczesnych technologii w sferze usług, wdrażanie systemu informacji o najnowszych produktach usługowych i ich upowszechnianie wśród przedsiębiorców i konsumentów w regionie</p>
	2. Wzmacnianie potencjału innowacyjności.	<p>Działanie obejmuje tworzenie w regionie nowych firm innowacyjnych, propagowanie postaw innowacyjnych, tworzenie warunków do absorpcji i dyfuzji innowacji</p> <p>Działanie jest bezpośrednio powiązane z działaniami sektorowymi, podejmowanymi na rzecz rozwoju innowacyjnej gospodarki.</p> <p>Przedmiotem działania jest kreowanie i wzmacnianie proinnowacyjnego układu instytucjonalnego, budowanie świadomości innowacyjnej w regionalnej społeczności oraz gromadzenie informacji i ich udostępnienie publiczne na temat szeroko rozumianych zasobów innowacyjnych województwa (kadry, ośrodki naukowe i badawcze, firmy innowacyjne, zasoby internetowe, biblioteki, szkoły, firmy konsultingowe i doradcze, firmy szkoleniowe i ich oferta szkoleniowa itd.). Działanie będzie również wspierać tworzenie i rozwój systemów komunikacji oraz wymiany informacji w skali regionu, jak i w przekrojach lokalnych (połączone ze zbieraniem i przetwarzaniem danych, ich analizą, badaniami, budową struktur organizacyjnych wspierających współpracę z instytucjami innowacyjnymi lub zainteresowanymi regionalnym potencjałem innowacyjnym). W ramach działania możliwe jest wspieranie współpracy partnerskiej wokół wdrażania strategii rozwoju regionalnego, wykorzystania potencjału innowacyjnego województwa (spotkania, seminaria, warsztaty, szkolenia), weryfikacji i aktualizacji koncepcji rozwojowych, odpowiadających strategicznym kierunkom rozwoju regionu, opartych na międzynarodowych kierunkach i tendencjach rozwoju, w tym również zmierzających do znalezienia strategicznych przewag innowacyjnych regionu (tzw. <i>foresight</i> regionalny).</p>
	3. Wsparcie dla transferu technologii.	<p>Działanie obejmuje wspieranie przedsiębiorstw pozyskujących nowe technologie.</p> <p>Przedmiotem działania jest identyfikacja źródeł pozyskiwania nowych technologii, ich promocja, upowszechnianie wiedzy dotyczącej ich użyteczności i efektywności oraz sposobów praktycznego ich wykorzystania, a także finansowe wsparcie transferu nowych technologii.</p>

3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku	1. Wspieranie rozwoju MŚP.	Działanie obejmuje wspieranie działalności małych i średnich przedsiębiorstw, eliminowanie barier oraz ograniczanie zagrożeń dla ich funkcjonowania występujących w procesach rynkowych, a stwarzanych przez otoczenie instytucjonalne lub nieuczciwą konkurencję. Ponadto, działanie obejmuje dostosowanie przedsiębiorstw do rozwiązań prawnych UE.
	2. Efektywne wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć gospodarczych.	Działanie obejmuje wspieranie inicjatyw zmierzających do w miarę pełnego, ale i racjonalnego wykorzystania zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej, z wykorzystaniem mechanizmu dźwigni finansowej. Przedmiotem działania jest identyfikacja zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej, w tym szczególnie ze środków UE, stworzenie i aktualizowanie systemu informacji o tych źródłach oraz dążenie do maksymalnego ułatwiania dostępu do nich, w oparciu o struktury regionalne.
	3. Promowanie produktów regionalnych i ich marketing.	Działanie obejmuje kreowanie specyficznej oferty rynkowej, obejmującej charakterystyczne dla Dolnego Śląska produkty (w najszerszym ujęciu, czyli także niematerialne). Przedmiotem działania jest wdrażanie nowych instrumentów promocji, w tym promocji eksportu, a także tworzenie ram instytucjonalnych i systemowych w celu wspierania działalności eksportowej oraz promocyjnej, podejmowanej przez przedsiębiorców, władze samorządowe województwa i samorządów lokalnych. W ramach działania możliwe jest także finansowanie budowania i wdrażania strategii marketingowych, obejmujących produkty dolnośląskie, a skierowanych na odbiorców poza regionem.
	4. Współpraca gospodarcza w regionie.	Działanie obejmuje wspieranie współpracy przedsiębiorstw w zakresie tworzenia grup producenckich (m.in. grup producentów rolnych), kooperacyjnych, dystrybucyjnych, kapitałowych, związków przedsiębiorstw i podmiotów samorządowych, m.in. poprzez tworzenie struktur sieciowych – gron. Przedmiotem działania jest pomoc we wdrażaniu wspólnych przedsięwzięć z jednostkami naukowo-badawczymi i instytucjami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny, poprawa ogólnego klimatu inwestycyjnego, usprawnienie i uproszczenie procesu administracyjnego, związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej, poszerzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców i stworzenie zachęt do wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (wykorzystanie efektu synergii).
	5. Rozszerzanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej.	Działanie obejmuje dążenie do kooperacji gospodarczej firm regionalnych z przedsiębiorstwami z kraju i zagranicy, w tym szczególnie z rynku UE. Przedmiotem działania jest promocja współpracy z przedstawicielami grup przedsiębiorców regionalnych z innych regionów (przede wszystkim Unii).

3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku	6. Wspieranie zmian postaw mieszkańców regionu ukierunkowanych na przedsiębiorczość w szczególności mieszkańców dolnośląskich małych miast.	Działanie obejmuje szeroko pojętą edukację ekonomiczną mieszkańców regionu oraz propagowanie postaw przedsiębiorczych. Przedmiotem działania są inicjatywy, w efekcie których do działalności oświatowej różnych typów szkół zostanie wprowadzany temat związany z działalnością gospodarczą; szczególnie preferowane są projekty uwzględniające wykorzystywanie walorów gospodarczych małych miast regionu oraz wskazujące na możliwe kierunki i formy rozwoju.
	7. Wspieranie procesu prywatyzacji przedsiębiorstw i nieruchomości będących własnością publiczną.	Działanie obejmuje budowę sprawnego systemu instytucjonalnego, zmierzającego do przeprowadzenia procesu prywatyzacji (uwłaszczenia) w taki sposób, aby służył on rozwojowi przedsiębiorczości w regionie i skłaniał do dalszego inwestowania.
	8. Wspieranie eksportu i budowanie potencjału kapitału eksportowego i internacjonalizacji dolnośląskich przedsiębiorstw.	Działanie obejmuje wsparcie dla rozwoju działalności eksportowej przedsiębiorstw regionalnych. Przedmiotem działania jest stymulowanie przygotowań produkcji lub usług przeznaczonych na eksport oraz wdrażanie nowych instrumentów jego promocji. Szczególne preferencje mają inicjatywy związane z kooperacją grupy przedsiębiorstw rozwijających działalność eksportową. Przewiduje się zastosowanie instrumentów wsparcia w postaci dofinansowania projektów, przede wszystkim wykorzystujących wyniki prac sektora B+R, ułatwień formalno-instytucjonalnych z tytułu inwestycji proeksportowych oraz innych zachęt do podejmowania inicjatyw proeksportowych.
	9. Wspieranie integracji i rozbudowy gospodarczej dolnośląskiego potencjału turystycznego oraz uzdrowiskowego i ich promocja.	Działanie obejmuje budowę wspólnej dla całego regionu sieci powiązań przedsiębiorstw turystycznych oraz prowadzenie promocji zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz regionu. Przewiduje się działania polegające na rozszerzaniu oferty uzdrowiskowej i turystycznej regionu poprzez dofinansowywanie i promowanie zmian jakościowych i ilościowych. W szczególności wspierane będą projekty zmierzające do ulepszenia i rozbudowy potencjału uzdrowiskowo-turystycznego Dolnego Śląska.

SFERA PRZESTRZENNA

Cel „przestrzenny”:

Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu

W ramach tak określonego celu zakłada się stymulowanie i umacnianie integracji przestrzennej oraz infrastrukturalnej Dolnego Śląska z Polską i Unią Europejską oraz wewnątrz regionu, aktywną ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych oraz kształtowanie środowiska przyrodniczego Dolnego Śląska w oparciu o zasady ekorozwoju.

Priorytet	Działanie	Opis
1. Poprawa spójności przestrzennej regionu	1. Policentryczny rozwój sieci osadniczej oraz tworzenie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych, przy zachowaniu walorów przyrodniczych, środowiskowych i krajobrazowych.	Działanie obejmuje umacnianie istniejącej struktury osadniczej poprzez pełne wykorzystanie potencjału poszczególnych elementów systemu osadniczego oraz dążenie do integracji przestrzeni regionu i przeciwdziałanie jej fragmentaryzacji.
	2. Rozwój przestrzenny i kształtowanie ładu przestrzennego, w oparciu o Wrocławski Obszar Metropolitalny, Aglomerację Funkcjonalną LGOM oraz ośrodki ponadregionalne.	Działanie obejmuje wykorzystanie istniejącego potencjału społeczno-gospodarczego, zlokalizowanego w obszarach intensywnej działalności gospodarczej poprzez takie ukierunkowanie przestrzennych zjawisk kumulowanych na tych obszarach, aby wystąpiło zjawisko jak najszerszego rozprzestrzeniania się ich w całej przestrzeni regionu. Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw zmierzających do integrowania społecznego, gospodarczego i przestrzennego
	3. Przeciwdziałanie degradacji obszarów peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją.	Działanie obejmuje identyfikację obszarów, w których procesy społeczno-gospodarcze zachodzą w sposób niezadowolający i znacznie odbiegający <i>in minus</i> od średniej regionalnej oraz podejmowanie przedsięwzięć włączających je w pozytywne zjawiska zachodzące w przestrzeni regionu, przy wykorzystaniu ich zasobów endogenicznych.

1. Poprawa spójności przestrzennej regionu	4. Kształtowanie układów komunikacyjnych sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi społecznemu i gospodarczemu regionu.	Działanie obejmuje podejmowanie przedsięwzięć zmierzających do kompleksowej modernizacji i przebudowy istniejących układów komunikacyjnych, aby w sposób jak najbardziej efektywny dokonywało się rozprzestrzenianie impulsów rozwoju społeczno-gospodarczego, generowanych w ośrodkach wzrostu, oraz dążenie do takiego kształtowania się tych zjawisk, aby zachowywały one w pełni zasady zrównoważonego rozwoju i stałego podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.
	5. Rozwój i usprawnienie ponadregionalnej infrastruktury komunikacyjnej.	Działanie obejmuje identyfikację ponadregionalnej infrastruktury regionalnej z punktu widzenia jak najlepszego skomunikowania regionu z otoczeniem, podejmowanie działań zmierzających do takiej jej przebudowy, aby jak najpełniej można było wykorzystać rentę położenia regionu. W ramach działania uwzględnia się istotną rolę europejskich korytarzy transportowych.
	6. Wspieranie inwestycji infrastrukturalnych związanych z udostępnieniem terenów pod zabudowę mieszkaniową.	Działanie obejmuje wspieranie inwestycji infrastrukturalnych, realizowanych w skali lokalnej, sprzyjających rozwojowi budownictwa mieszkaniowego, przyjaznych dla środowiska i łagodzących konflikty środowiskowe. Przedmiotem działania są inicjatywy zmierzające do identyfikacji zewnętrznych źródeł finansowania takich przedsięwzięć, wykorzystania w pełni dostępnych możliwości, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego.
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	1. Podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej.	Działanie obejmuje przebudowę funkcjonalnej struktury wsi w regionie, aby umożliwić pełne korzystanie z najnowszych elementów infrastruktury, poprzez angażowanie w tym celu środków zewnętrznych, w tym unijnych.
	2. Przekształcanie struktury agrarnej.	Działanie obejmuje stwarzanie warunków do tworzenia się wysokotowarowych gospodarstw rolnych, tworzenie ułatwień dla komasacji ziemi, przy jednoczesnym inicjowaniu rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich oraz tworzeniu na wsi miejsc pracy poza rolnictwem, przede wszystkim w usługach.
	3. Wykształcenie nowej koncepcji wsi - rozwój pozarolniczej aktywności mieszkańców terenów wiejskich i wykształcenie nowych funkcji dla tych terenów.	Działanie obejmuje aktywizację społeczności obszarów wiejskich poprzez podejmowanie przedsięwzięć związanych z organizowaniem miejsc pracy w działalności na rzecz rolnictwa i mieszkańców wsi, a także tworzenie pozarolniczych źródeł utrzymania dla rolników w formie agroturystyki lub innych form aktywności.

2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	4. Zwiększanie potencjału produkcji leśnej.	<p>Działanie obejmuje wykorzystanie w pełni potencjału leśnego regionu poprzez racjonalną gospodarkę leśną, zalesianie nieużytków, rozbudowę podstaw do racjonalizacji przemysłu drzewnego, przy równoczesnym przestrzeganiu zasad zrównoważonego rozwoju w gospodarce leśnej.</p> <p>Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw zmierzających do umiarkowanego zwiększenia lesistości Dolnego Śląska i poprawy kondycji obecnego drzewostanu.</p>
	5. Wspieranie działalności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.	<p>Działanie obejmuje identyfikację obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, określenie ich podstawowych zasobów endogenicznych oraz dążenie do promowania ich w skali regionu i poza nim.</p> <p>Przedmiotem działania jest w szczególności stworzenie systemu zachęt do przedsięwzięć aktywizujących gospodarczo i społecznie te obszary oraz promowanie takich przedsięwzięć, które w pełni je zintegrują z przestrzenią społeczno-ekonomiczną Dolnego Śląska, także poprzez wykreowanie nowych funkcji lub wkomponowanie ich w dotychczasowe pasma rozwoju.</p>
	6. Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej wychodząca naprzeciw wymogom funkcji gospodarczych oraz edukacyjnych.	<p>Działanie obejmuje podejmowanie oraz wspieranie przedsięwzięć skierowanych na modernizację istniejących elementów infrastruktury technicznej, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.</p> <p>Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw związanych z pozyskiwaniem środków finansowych oraz wskazywaniem źródeł ich pozyskania dla potencjalnych inwestorów, zastosowaniem montażu finansowego ze szczególnym uwzględnieniem środków unijnych i pochodzących z innych źródeł publicznych tak, aby w sposób najbardziej racjonalny wykorzystać zasoby endogeniczne regionu.</p>

3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych	<p>1. Kształtowanie atrakcyjnych form różnorodnych zespołów zabudowy, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych.</p>	<p>Działanie obejmuje propagowanie przedsięwzięć sprzyjających kształtowaniu zagospodarowania przestrzeni regionu tak, aby realizowane formy były jak najbardziej atrakcyjne ze względu na warunki życia mieszkańców. Szczególną uwagę należy w tym działaniu poświęcić rewitalizacji obszarów zdegradowanych (poprzemysłowych i powojсковych) oraz obszarów narażonych na kęski żywiolowe i inne miejscowe zagrożenia, w tym patologie społeczne.</p>
	<p>2. Rozwój współpracy międzynarodowej w zakresie planowania przestrzennego, współpracy między regionami i jednostkami lokalnymi. Intensyfikacja współpracy województwa dolnośląskiego z krajami czeskimi w dziedzinie transgranicznych połączeń komunikacyjnych.</p>	<p>Działanie obejmuje wykorzystanie obszarów pogranicza poprzez intensyfikację współpracy transgranicznej zarówno w formie już istniejących euroregionów, jak też innych form dotyczących skali mikro (lokalnej), ale też i regionalnej oraz międzynarodowej. Duże znaczenie należy przypisać rozwiązaniom funkcjonującym w strukturach unijnych i propagowanie ich w rozwiązaniach na granicy regionu.</p> <p>Przedmiotem działania są inicjatywy zmierzające do usprawniania oraz rozbudowy elementów infrastruktury społecznej i technicznej w układzie transgranicznym, w tym zwiększenie dla mieszkańców Dolnego Śląska dostępności komunikacyjnej metropolii praskiej.</p>
	<p>3. Ochrona dziedzictwa kulturowego</p>	<p>Działanie obejmuje wsparcie dla poczynań związanych z opisem, ochroną oraz propagowaniem dziedzictwa kulturowego regionu, z uwzględnieniem dorobku kulturowego mniejszości narodowych, etnicznych, religijnych - budowa sprawnego systemu podbudowy instytucjonalnej, sprzyjającej takim inicjatywom.</p>

4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki	1. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego.	Przedmiotem działania jest budowa sprawnego systemu monitorowania jakości powietrza atmosferycznego, dążenie do realizacji działań poprawiających jego jakość na obszarach dotychczas charakteryzujących się niskimi walorami oraz zacieśnianie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej w tym obszarze, a także promowanie przedsięwzięć umożliwiających wdrożenie sprawnego systemu kontroli przestrzegania prawa.
	2. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych ich ochrona oraz ochrona ich zlewni.	Przedmiotem działania jest monitorowanie zasobów wodnych regionu, podejmowanie kompleksowych działań zmierzających do poprawy ich jakości oraz stosowanie przedsięwzięć związanych z ochroną i dążeniem do usprawniania systemu kontroli przestrzegania prawa
	3. Ograniczenie negatywnego oddziaływania odpadów komunalnych i przemysłowych na środowisko.	Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw zmierzających do szukania w gospodarce odpadami rozwiązań, które ograniczą maksymalnie ich uciążliwość dla środowiska poprzez wdrażanie między innymi systemu recyklingu, segregacji i budowy składowisk spełniających najważniejsze normy Unii Europejskiej, w tym także o zasięgu ponadlokalnym i regionalnym.
	4. Podniesienie jakości gleb zdegradowanych i zrehabilitowanych.	Przedmiotem działania jest stymulowanie rozwoju takiej gospodarki gruntami, która pozwoli na zachowanie jakości, a w przypadku terenów zdegradowanych i poddanych rekultywacji na podnoszenie lub przywrócenie jakości. Preferowane przedsięwzięcia powinny mieć charakter ustawiczny i być połączone z systemem monitorowania zasobów regionalnych gruntów.
	5. Ochrona zasobów naturalnych poprzez ich racjonalne wykorzystanie.	Przedmiotem działania jest budowa systemu prawno-instytucjonalnego, sprzyjającego racjonalnemu wykorzystaniu zasobów naturalnych, rozwój edukacji ekologicznej na terenach problemowych, eliminacja patologicznych i małoefektywnych rozwiązań gospodarczych i prawnych.
	6. Utrzymanie i ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej.	Przedmiotem działania jest budowa całościowego regionalnego systemu ochrony obszarów o wysokich walorach przyrodniczych oraz wspieranie inicjatyw zmierzających do wzbogacenia istniejących zasobów przyrodniczych, w tym lobbing na rzecz modyfikacji systemu ochrony przyrody NATURA 2000 pod kątem potrzeb rozwojowych Dolnego Śląska.

4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki	7. Prognozowanie, reagowanie i likwidacja skutków nadzwyczajnych zagrożeń dla zdrowia, życia, mienia i środowiska.	Przedmiotem działania jest identyfikacja w skali całego regionu źródeł możliwych nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozbudowa regionalnego systemu reagowania i usuwania skutków możliwych zagrożeń o charakterze naturalnym i cywilizacyjnym.
	8. Propagowanie wiedzy ekologicznej.	Przedmiotem działania jest budowa kompleksowego systemu edukacji ekologicznej, zarówno wmontowanego w system szkolny jak i oddziałującego na całą społeczność regionu, uwzględniającego specyfikę poszczególnych grup zawodowych, czy też wiekowych, dążenie do identyfikacji członków społeczności regionalnej ze środowiskiem naturalnym
	9. Zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie retencji wód, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji „Programu dla Odry – 2006”.	Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw umożliwiających prowadzenie prawidłowej i kompleksowej gospodarki wodnej zarówno w zakresie przedsięwzięć ograniczających zagrożenie, jak i wykorzystujących zasoby wodne regionu do rozwoju gospodarczego, a także dążenie do realizacji przyjętych programów przy uwzględnieniu walorów środowiska naturalnego.
	10. Zapewnienie warunków przestrzennych i odpowiednich warunków ekologicznych dla utrzymania i rozwoju funkcji uzdrowiskowych.	Przedmiotem działania jest pełne i racjonalne wykorzystanie walorów krajobrazowych i klimatycznych, zasobów wód leczniczych i termalnych oraz wykształconej na ich podstawie bazy uzdrowiskowej.
	11. Monitoring wszystkich elementów środowiska.	Przedmiotem działania jest budowa kompleksowego systemu monitorującego jakość środowiska poprzez instytucjonalną podbudowę i edukację ekologiczną. Działanie to musi mieć charakter ponadregionalny i międzynarodowy.
	12. Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie ochrony środowiska przed zagrożeniami.	Przedmiotem działania jest intensyfikacja i dalsze doskonalenie systemów współpracy trójstronnej w obszarze pogranicza, w dziedzinie ochrony środowiska przed zagrożeniami związanymi z rozwojem cywilizacyjnym i występowaniem katastrof naturalnych.

5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	1. Rozbudowa i modernizacja krajowego systemu przesyłowego na terenie regionu.	Działanie to dotyczy zadań związanych z unowocześnieniem systemu przesyłowego. Efektem ma być nowoczesny, sprawny i efektywny system redystrybucji energii, zapewniający racjonalną – z punktu widzenia regionu – jej alokację, jak i maksymalne zapewnienie bezpieczeństwa.
	2. Rozbudowa i modernizacja sieci rozdzielczej.	Działanie to koncentruje się na poszerzeniu dostępu odbiorców indywidualnych do energii, jak też unowocześnienie sieci rozdzielczej, tak aby mogła ona zaspokoić w sposób optymalny zapotrzebowanie na energię, zgłaszane w skali regionu, z uwzględnieniem przestrzennego rozmieszczenia odbiorców.
	3. Wykorzystanie źródeł energii odnawialnej z preferencją dla elektrowni wodnych.	Przedmiotem działania jest dywersyfikacja źródeł pozyskiwania energii ze szczególnym uwzględnieniem energii odnawialnej, głównie elektrowni wodnych, które ze względu na specyfikę regionu stanowią znaczne niewykorzystane zasoby.
	4. Rozbudowa i modernizacja krajowego układu sieci gazowej wysokiego ciśnienia.	Działanie dotyczy przedsięwzięć związanych z rozbudową w regionie sieci gazowej wysokiego ciśnienia w taki sposób, aby poszczególne części regionu miały do niej swobodny dostęp, z uwzględnieniem infrastruktury technicznej niezbędnej do zapewnienia bezpieczeństwa eksploatacji.
	5. Sukcesywna gazyfikacja terenów osadniczych.	Przedmiotem działania jest objęcie zasięgiem sieci gazowniczej wszystkich elementów systemu osadniczego w taki sposób aby, każdy z elementów tego systemu mógł mieć potencjalną możliwość korzystania z tego źródła energii.
	6. Zapewnienie strategicznej rezerwy systemu gazowniczego.	Działanie koncentruje się na budowie rezerw gazu z wykorzystaniem naturalnych walorów morfologicznych regionu, które mogą zaspokoić jego potrzeby w przypadku braku dostaw (podziemny zbiornik gazu). Działania uwzględniać będą zapewnienie niezbędnych sił i środków do zapobiegania i zwalczania zagrożeń nadzwyczajnych z tym związanych.

5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	7. Rozbudowa i modernizacja systemów grzewczych oraz alternatywnych źródeł ciepła.	Rozbudowa oraz równoczesna modernizacja systemów grzewczych jest elementem zarówno przedsięwzięć infrastrukturalnych, jak i ekologicznych. Działanie to ma zapewnić jak najefektywniejszą redystrybucję energii cieplnej w przestrzeni regionu oraz zwiększenie jej pozyskiwania z alternatywnych źródeł ciepła.
	8. Włączenie sieci infrastrukturalnych w układy europejskie.	Działanie to poprzez włączanie systemu infrastruktury regionu w układ europejski ma zwiększyć efektywność, podnieść poziom bezpieczeństwa oraz dywersyfikację.

SFERA SPOŁECZNA

Cel „Społeczny”:

***Rozwijanie solidarności społecznej
oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat***

W ramach tak określonego celu zakłada się stworzenie warunków do poprawy jakości życia, osiągnięcie wysokiego (w skali polskiej i europejskiej) poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych, w szczególności w obszarach: socjalnym, edukacyjnym, kulturowym i zdrowotnym.

Priorytet	Działanie	Opis
1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	1. Integracja i wsparcie osób niepełnosprawnych oraz innych grup społecznych pozbawionych możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie.	Działanie obejmuje przyjęcie rozwiązań formalnych (prawnych, instytucjonalnych), jak i nieformalnych, które pozwolą na ukształtowanie się postaw sprzyjających pełnej integracji społeczności regionu, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych oraz Romów.
	2. Doskonalenie i tworzenie systemów opieki nad dzieckiem i rodziną. Wsparcie dzieci i młodzieży oraz wychowanków domów dziecka dotkniętych sieroctwem, w tym sieroctwem społecznym.	Działanie obejmuje rozwój systemu opieki nad dzieckiem, wypracowanie założeń polityki prorodzinnej, budowę systemu opieki oraz aktywizacji dzieci i młodzieży dotkniętych szeroko rozumianym zjawiskiem sieroctwa. Przedmiotem działania jest przyjęcie rozwiązań instytucjonalnych, pozwalających w sposób jak najbardziej efektywny wspierać rodzinę i dzieci – wdrażając ich przy tym do samodzielnego funkcjonowania w społeczności regionu.
	3. Aktywizacja społeczna i opieka nad osobami starszymi	Działanie obejmuje podjęcie rozwiązań zmierzających do aktywizacji osób starszych, w tym zapewnieniu im systemowej opieki, obejmującej wszystkie dziedziny życia społeczno-ekonomicznego regionu ze względu na zjawisko starzenia się społeczeństwa.

1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	<p>4. Wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn.</p>	<p>Działanie obejmuje wypracowanie rozwiązań, które w sposób kompleksowy i trwałe będą wyrównywały szanse kobiet i mężczyzn w społeczności regionalnej. Przedmiotem działania (poza lobbingiem na rzecz rozwiązań prawnych) są przedsięwzięcia edukacyjne i promujące postawy konwergencji w tym zakresie.</p>
	<p>5. Redukowanie zjawiska ubóstwa ze szczególnym uwzględnieniem obszarów regionu dotkniętych bezrobociem strukturalnym. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i bezdomności.</p>	<p>Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw zmierzających do identyfikacji źródeł ubóstwa w regionie, podnoszenia poziomu edukacji, w tym wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci romskich, oraz wrażliwości społecznej, wdrażanie programów unijnych, intensyfikacja działalności na obszarach objętych bezrobociem strukturalnym, wzmacnianie postaw przedsiębiorczych poprzez szkolenie, doradztwo, pomoc finansową, gwarancje, rozwój instytucji okołobiznesowych</p>
	<p>6. Profilaktyka uzależnień.</p>	<p>Przedmiotem działania jest wspieranie inicjatyw zmierzających do propagowania modelu życia wśród młodych ludzi bez używek, wzmocnienie roli szkoły i rodziny, budowa autorytetów i postaw piętnujących uzależnienia.</p>
	<p>7. Promowanie innowacyjnych metod i technik rozwiązywania problemów z zakresu polityki i profilaktyki społecznej.</p>	<p>Przedmiotem działania jest wspieranie projektów w zakresie: monitoringu, ewaluacji, dyfuzji innowacji społecznych, szkolenia, kształcenia ustawicznego.</p>
	<p>8. Stworzenie i uruchomienie mechanizmów tworzących atrakcyjne warunki pierwszego zatrudnienia.</p>	<p>Działanie obejmuje propagowanie rozwiązań związanych z podjęciem pracy przez absolwentów różnego typu szkół, w tym wyższych. W ramach tych przedsięwzięć tworzone będą warunki zachęcające pracodawców do zatrudniania absolwentów, a także kształtowanie wśród tych ostatnich postaw aktywnych zarówno w obszarze poszukiwania pracy, jak i możliwości samodzielnej działalności</p>
	<p>9. Wdrażanie planów działań na rzecz wzrostu zatrudnienia przy wykorzystaniu partnerstwa społecznego. Promocja zatrudnienia socjalnego i spółdzielczości socjalnej.</p>	<p>Działanie obejmuje aktywizację rynku pracy, ograniczanie bezrobocia frykcyjnego, wspieranie projektów z zakresu zatrudnienia socjalnego i spółdzielczości socjalnej.</p>

<p>1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p>	<p>10. Tworzenie i promowanie mechanizmów w zakresie elastycznych i aktywnych form zatrudnienia, przeciwdziałających wykluczeniu z rynku pracy.</p>	<p>Działanie obejmuje tworzenie rozwiązań i mechanizmów w zakresie rynku pracy, które aktywizują osoby pozostające bez pracy, zwiększenie wysiłków i tworzenie podbudowy instytucjonalno–prawnej związanej z możliwością szerokiego propagowania aktywnych form zatrudnienia.</p>
<p>2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury</p>	<p>1. Optymalizacja infrastruktury kulturalnej, zwiększenie aktywności społecznej w obszarze kultury.</p>	<p>Działanie obejmuje pełną inwentaryzację infrastruktury kulturalnej oraz wypracowanie rozwiązań umożliwiających jej efektywne wykorzystanie między innymi poprzez tworzenie zachęt do szerszego włączenia się społeczeństwa regionu w kreowanie oraz odbiór kultury. W ramach działania uwzględniane są projekty skierowane na modernizację i uzupełnianie materialnej bazy kulturalnej Dolnego Śląska.</p>
<p>2. Ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego. Rozwój tożsamości regionalnej.</p>	<p>Przedmiotem działania jest inwentaryzacja dziedzictwa cywilizacyjnego regionu, budowa infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców oraz włączenie w programy kształcenia różnych typów szkół elementów wiedzy na ten temat.</p>	
<p>3. Kreowanie opinii społecznej pozbawionej negatywnych stereotypów w odniesieniu do osób dotkniętych marginalizacją społeczną.</p>	<p>Działanie obejmuje zaszczepianie postaw opartych na dobrze pojętej tolerancji i empatii dla osób dotkniętych marginalizacją, w szczególności narodowości romskiej. Przedmiotem działania są inicjatywy obejmujące różne formy edukacji, a także działalności wolontariatu na rzecz osób zmarginalizowanych społecznie.</p>	

2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury	<p>4. Wsparcie i promocja postaw prospołecznych oraz lokalnych inicjatyw społecznych na zasadach pomocniczości i partnerstwa</p>	<p>Działanie obejmuje kreowanie postaw i popieranie zachowań realizowanych <i>pro publico bono</i>. Przedmiotem działania są inicjatywy i przedsięwzięcia integrujące społeczność regionalną w różnych przekrojach uwarunkowanych określonymi potrzebami społecznymi oraz przekrojami przestrzennymi.</p>
	<p>5. Aktywizacja społeczności lokalnych, w szczególności z terenów wiejskich i małych ośrodków miejskich.</p>	<p>Działanie obejmuje kreowanie i upowszechnianie pozytywnych postaw w społecznościach lokalnych, zwłaszcza na terenach generujących problemy społeczne. Przedmiotem działania są inicjatywy rozwijające zaangażowanie społeczności lokalnych w budowę „małych ojczyzn”, ze szczególnym naciskiem na identyfikację i wykorzystywanie endogenicznych czynników integrujących te społeczności i poprawę bezpieczeństwa wewnętrznego.</p>
	<p>6. Umacnianie i rozwój współpracy administracji publicznej z organizacjami sektora pozarządowego.</p>	<p>Działanie obejmuje wspieranie pozytywnych osiągnięć i przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom na polu współpracy sektora publicznego i organizacji pozarządowych oraz kreowanie postaw współdziałania tych podmiotów dla dobra regionu. Przedmiotem działania jest wspieranie projektów zmierzających do zacieśniania współpracy administracji publicznej z organizacjami „sektora trzeciego” opartej na zasadzie partnerstwa.</p>

3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych	1. Podniesienie jakości kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli i osób prowadzących szkolenia, promowanie aktywizujących metod edukacji.	Działanie obejmuje wspieranie kadry edukującej społeczność regionu w osiągnięciu wysokich standardów kształcenia oraz popieranie różnorodności metod, form i zakresu merytorycznego nauczania w tym zwiększenie skuteczności edukacji zdrowotnej. Przedmiotem działania są inicjatywy promujące rozwój zawodowy kadry nauczającej oraz zwiększenie zakresu kształcenia w formach pozaszkolnych.
	2. Zapewnienie powszechnego dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych.	Działanie obejmuje poprawianie dostępu do usług elektronicznych mieszkańców Dolnego Śląska, wsparcie rozwoju sieci i usług elektronicznych przez podmioty prywatne oraz zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o zasobach innowacyjnych Przedmiotem działania jest wspieranie projektów służących budowie infrastruktury dostępu szerokopasmowego do Internetu dla sfery publicznej i komercyjnej.
	3. Zwiększenie liczby studiujących na kierunkach matematyczno-przyrodniczych i technicznych.	Działanie obejmuje wykształcenie pozytywnego wizerunku absolwenta kierunków matematyczno-przyrodniczych i technicznych jako społecznie pożądanego w skali regionalnej i globalnej, także w kontekście perspektywy wykreowanie nowych jakości na dolnośląskim rynku pracy. Przedmiotem działania są inicjatywy zmierzające do kreowania regionalnej kadry, w efekcie których sprosta wymaganiom aktywizacji na rynku pracy w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.
	4. Kształtowanie drożnego systemu edukacyjnego umożliwiającego kształcenie ciągłe.	Działanie obejmuje wspieranie rozwoju systemu kształcenia ustawicznego w regionach. Działanie obejmuje projekty sprzyjające uczeniu się przez całe życie, zwiększaniu roli szkół wyższych województwa w kształceniu dorosłych oraz integracji systemu kształcenia ustawicznego z tradycyjnym.

3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych	5. Dostosowanie oferty edukacyjnej do faktycznych potrzeb indywidualnych odbiorców i rynku pracy.	Działanie obejmuje tworzenie warunków organizacyjnych i finansowych sprzyjających podejmowaniu przez szkoły średnie i wyższe uczelnie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, umożliwiającej transfer wiedzy i najnowszych rozwiązań technologicznych ze środowisk akademickich do biznesu oraz dostosowanie kierunków kształcenia do wymagań rynku. Działanie wspiera również współpracę szkół różnego typu i przedsiębiorców w dziedzinie szkolnictwa zawodowego oraz ustawicznego, a także odpowiedniego profilowania kierunków studiów z punktu widzenia wymagań regionalnego rynku pracy i oczekiwań regionalnych przedsiębiorców.
	6. Rozwijanie kompetencji i umiejętności potrzebnych dla społeczeństwa wiedzy oraz postaw innowacyjnych.	Przedmiotem działania są inicjatywy popularyzujące profesjonalizm i kompetentność oraz kreatywne podejście do otaczającej rzeczywistości i pozytywne postawy wobec innowacyjnych zmian, w tym również inicjowanie przedsięwzięć na rzecz zdrowia własnego i innych poprzez kształtowanie wiedzy, motywacji i umiejętności zdrowego stylu życia.
	7. Rozwijanie przedsiębiorczości poprzez promowanie inicjatywy i kreatywności w procesie kształcenia.	Przedmiotem działania jest wpieranie projektów i inicjatyw upowszechniających postawy przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży, w szczególności na obszarach problemowych.
	8. Współuczestnictwo w tworzeniu europejskiej przestrzeni edukacyjnej i przestrzeni wiedzy.	Przedmiotem działania jest ułatwienie nawiązania kontaktów pomiędzy uczelniami, promocja wiedzy na temat pomocy Unii Europejskiej w wymianie międzyuczelnianej studentów, profesorów oraz doświadczeń. Organizowanie wykładów przez Internet, np. w języku angielskim jednocześnie dla kilku uczelni – przy czym niezbędne jest tutaj zaopatrzenie w środki techniczne.

3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych	<p>9. Wzmocnienie powiązań edukacji z gospodarką, nauką oraz środowiskiem lokalnym; rozwój procesu uspołecznienia edukacji.</p>	<p>Działanie obejmuje tworzenie warunków organizacyjnych i finansowych sprzyjających podejmowaniu przez szkoły średnie i wyższe uczelnie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, umożliwiającej transfer wiedzy i najnowszych rozwiązań technologicznych ze środowisk akademickich do biznesu.</p> <p>Przedmiotem działania są w szczególności projekty zmierzające do uelastyczniania oferty edukacyjnej pod kątem gospodarki opartej na wiedzy.</p>
	<p>10. Koordynacja kierunków kształcenia i szkolenia bezrobotnych i osób poszukujących pracy z potrzebami rynku pracy.</p>	<p>Działanie obejmuje zadania z zakresu koordynacji planów kształcenia osób bezrobotnych i poszukujących pracy w oparciu o wskaźniki pochodzące z rynku.</p> <p>Przedmiotem działania są projekty, których celem jest szybkie rozpoznanie potrzeb rynku pracy, jak również energiczna, ale i elastyczna reakcja na zmiany na rynku, przejawiająca się dostosowywaniem na bieżąco zakresu szkoleń.</p>
	<p>11. Zwiększenie zakresu informacji i jakości poradnictwa zawodowego. Rozwijanie systemu preorientacji zawodowej.</p>	<p>Działanie obejmuje pomoc w tworzeniu informacji na różnych poziomach szkolenia zawodowego w odniesieniu do oferty miejsc pracy. W działaniu ważna jest ewaluacja jakości poradnictwa zawodowego na terenie województwa oraz aktywny udział w nawiązaniu kontaktów pomiędzy poradniami zawodowymi a szkolnictwem.</p> <p>Przedmiotem działania jest tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu przez szkoły, szczególnie na poziomie podstawowym, współpracy z poradniami preorientacji zawodowej.</p>

<p>4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa</p>	<p>1. Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego - zwiększenie poczucia bezpieczeństwa ludności.</p>	<p>Przedmiotem działania jest poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Główny nacisk w tym działaniu należy położyć na zwalczanie przestępczości pospolitej, przeciwko mieniu oraz zjawisk społecznie uciążliwych jak: chuligaństwo, wandalizm, sprzedaż alkoholu nieletnim, ograniczenie przestępczości narkotykowej.</p> <p>Działanie realizowane poprzez poprawę wyposażenia technicznego jednostek Policji, w tym zwiększenia dostępności nowoczesnych sieci łączności i systemów informatycznych, uzupełnienie braków w zakresie środków transportu, zaspokojenia zwiększonego zapotrzebowania na materiały niezbędne do prowadzenia działalności operacyjnej oraz finansowanie przedsięwzięć inwestycyjno-remontowych zapewniających optymalizację bazy lokalowej Policji.</p>
	<p>2. Wspieranie działań skierowanych przeciw patologiom społecznym, wypracowanie skutecznych form współpracy obywateli z policją oraz współpracy sąsiedzkiej w środowisku zamieszkania</p>	<p>W zakresie tego priorytetu podejmowane mają być działania uświadamiające obywatelom, jak powinna się układać współpraca na linii policja – ludność, jak pomoc policji w utrzymaniu porządku jest niezbędna. Przykładem takiej współpracy mogą być wspólne patrole mieszkańców z policją, lub uzgodniony monitoring osiedli mieszkalnych, gdzie wgląd w nagrania będą mogli mieć policjanci.</p>
	<p>3. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym.</p>	<p>Działanie obejmuje przedsięwzięcia zmierzające do ograniczenia liczby wypadków i kolizji drogowych, przy zaangażowaniu wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym.</p> <p>Działanie powinno być realizowane poprzez doposażenie podmiotów odpowiedzialnych w środki i urządzenia techniczne zapewniające poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym.</p>

<p>4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa</p>	<p>4. Zmniejszenie narażenia ludności na czynniki szkodliwe w środowisku życia, pracy i nauki</p>	<p>W działaniu priorytetem jest monitoring środowiska naturalnego, w którym żyje, pracuje i uczy się człowiek. Powinno ono zmierzać do powiązania interesu przedsiębiorców z maksymalizacją jakości życia człowieka w środowisku naturalnym.</p> <p>Przedmiotem działania jest nagłośniecie problemu zanieczyszczenia środowiska naturalnego, klęsk żywiołowych i innych miejscowych zagrożeń propagowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia.</p>
	<p>5. Zwiększanie aktywności samorządów, organizacji i stowarzyszeń w rozwoju i promowaniu sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia. Szkolenie kadr.</p>	<p>Działanie obejmuje uaktywnienie podmiotów funkcjonujących na terenie województwa, a szczególnie tych, które są związane z władzą publiczną na różnych szczeblach, w celu podejmowania działań zmierzających do osiągnięcia zdrowego i aktywnego stylu życia.</p> <p>Przedmiotem działania powinny stać się: pomoc szkołom, które kształcą kadry odpowiedzialne za promocję sportu i rekreacji; udział we wszelkiego rodzaju turniejach, biegach ulicznych i maratonach; akcje propagandowe, które mają na celu promocję aktywnego trybu życia; konsolidacja środowisk wokół szeroko rozumianych spraw ludzi starszych w zakresie ich funkcji społecznych, życiowych, zawodowych i zdrowotnych.</p>
	<p>6. Zwiększenie skuteczności zapobiegania, wczesnego wykrywania i leczenia chorób oraz zapobieganie i leczenie uzależnień.</p>	<p>Działanie obejmuje analizę występowania tego typu problemów w układach przestrzennych województwa oraz opracowanie sposobu podjęcia energicznej akcji zapobiegawczej w miejscach ich szczególnie intensywnego występowania. Celem ich powinno być uświadczenie społeczeństwa o zagrożeniach i konsekwencjach niewiedzy w zakresie profilaktyki zdrowotnej, lekceważenia objawów choroby oraz negatywne skutki wszelkiego rodzaju używek.</p> <p>Przedmiotem działania będzie opracowywanie i wdrażanie programów profilaktycznych i promocja zdrowia.</p>

4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa	7. Zapewnienie dostępu do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych wykonywanych w najbardziej optymalny i efektywny sposób.	Działanie obejmuje w szerokim zakresie pomoc pacjentom i służbie zdrowia w efektywnym wykorzystaniu dostępnego sprzętu i budynków oraz potrzebną współpracę. Przedmiotem działania będzie dostosowanie pod względem fachowym i sanitarnym obiektów i urządzeń ochrony zdrowia do obowiązujących standardów w celu zmniejszenia różnic w zdrowiu i w dostępie do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych.
	8. Promocja zdrowia psychicznego oraz zapobieganie występowaniu zaburzeń psychicznych.	Przedmiotem działania jest budowa systemu informacyjnego, promującego zdrowy styl życia, dostępnego wszystkim mieszkańcom regionu, który poza funkcją informacyjną powinien monitorować, a w efekcie pobudzać do działań zapobiegających zaburzeniom psychicznym.
	9. Rozwój systemu opieki nad kobietami w ciąży i noworodkami.	Działanie obejmuje pomoc kobietom ciężarnym oraz będącym w trudnej sytuacji życiowej i materialnej, przeciwdziałając w ten sposób oddawaniu noworodka do adopcji. Priorytetem jest jednak zachęcanie do posiadania dzieci poprzez oferowanie pomocy w okresie popołogowym, a następnie w prawidłowej opiece nad noworodkiem.
	10. Rozwój usług opiekuńczych dla osób starszych, częściowo zastępujących system ochrony zdrowia.	Działanie ma na celu uwrażliwienie ludzi na pomoc sąsiedzka, co jest szczególnie ważne w przypadku osób w podeszłym wieku lub obłożnie chorych, a także pełne wykorzystanie wolontariatu, co w konsekwencji prowadzi do odciążenia pracowników służby zdrowia.

5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich	<p>1. Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy identyfikowanymi w oparciu o badania i analizy tego rynku.</p>	<p>Działanie obejmuje podwyższanie potencjału lokalnych i regionalnych zasobów ludzkich poprzez: wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych osób pracujących, w tym zwiększenie udziału pracowników o niskich kwalifikacjach i pracowników starszych w szkoleniach zawodowych, dostosowywanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców do profilu gospodarczego regionu;</p> <p>Działanie obejmuje także badania wzbogacające wiedzę o regionalnym rynku pracy, w tym analizę zmian społeczno-gospodarczych w regionie oraz ocenę przyszłych tendencji na rynku pracy, badania zbieżności prowadzonych w regionie przedsięwzięć w zakresie podwyższania kwalifikacji zawodowych z potrzebami regionalnego rynku pracy, analizę sytuacji na rynku pracy w zakresie wybranych zawodów, branż, sektorów oraz oczekiwań pracodawców dotyczących pożądaných kwalifikacji pracowników.</p>
	<p>2. Wspieranie procesów restrukturyzacyjnych.</p>	<p>Działanie obejmuje reorientację zawodową osób zagrożonych utratą pracy w wyniku procesów restrukturyzacyjnych, w tym pomoc w nabyciu kwalifikacji umożliwiających wykonywanie nowego zawodu oraz pomoc w znalezieniu nowego zatrudnienia.</p> <p>Przedmiotem działania jest także zapobieganie dalszemu wzrostowi bezrobocia na terenach wiejskich poprzez wspieranie organizacji różnego rodzaju szkoleń i doradztwa, mających na celu zmianę kwalifikacji zawodowych rolników zamierzających opuścić sektor rolny.</p>

	3. Promocja samozatrudnienia.	<p>Działanie obejmuje kompleksowe wsparcie osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W ramach działania przewiduje się różne formy pomocy (doradczą, szkoleniową, finansową), zarówno w momencie zakładania przedsiębiorstwa jak i w pierwszym okresie jego funkcjonowania.</p>
	4. Zwiększanie dostępu do zatrudnienia	<p>Działanie zakłada wzrost zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy należących do grup, których sytuacja na rynku pracy jest szczególnie trudna. Przedmiotem działania są różnorodne aktywne formy wsparcia, pomoc w nabywaniu nowych umiejętności i kwalifikacji oraz rozwój alternatywnych form zatrudnienia.</p> <p>Działanie obejmuje także wspieranie partnerstwa społecznego na rzecz wzrostu zatrudnienia, promocję zatrudnienia socjalnego oraz spółdzielczości socjalnej.</p>

System wdrażania, monitoringu i ewaluacji *Strategii*⁴

ZESPÓŁ DS. WDRAŻANIA STRATEGII I JEGO FUNKCJE

Skuteczne, terminowe i efektywne wdrażanie *Strategii Rozwoju Dolnego Śląska* wymaga funkcjonowania w strukturze Urzędu Marszałkowskiego organu realizującego szereg różnorodnych działań koncepcyjnych, organizacyjnych, koordynacyjnych, kontrolnych oraz informacyjnych. Konstruktywną odpowiedzią na to zapotrzebowanie powinno stać się powołanie przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego Zespołu ds. Wdrażania Strategii (ZW-SRWD). W strukturze organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego, Zespół powinien stanowić organ sztabowy Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

W skład Zespołu powinni wejść: Marszałek Województwa Dolnośląskiego (jako jego przewodniczący), Przewodniczący Komisji Polityki Rozwoju Regionalnego i Gospodarki Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, w zakresie obowiązków której będzie monitorowanie procesu wdrażania *Strategii*, dyrektorzy wybranych wydziałów Urzędu Marszałkowskiego, sekretarz Zespołu ds. Wdrażania Strategii oraz ekspert ds. planowania strategicznego. **Skład Zespołu będzie zmienny** w zależności od rodzaju realizowanych zadań.

Marszałek Województwa Dolnośląskiego będzie powoływał albo zapraszał (na stałe lub czasowo) do prac w Zespole:

- dyrektorów jednostek organizacyjnych, działających w regionie,
- przedstawicieli partnerów współdziałania strategicznego,
- ekspertów w poszczególnych dziedzinach,

W skład Zespołu powinni wejść autorzy (przedstawiciele grup autorskich) wszystkich projektów wykonawczych *Strategii*. Zakres obowiązków służbowych pracowników Urzędu Marszałkowskiego, którzy zostaną powołani przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego, powinien zostać rozszerzony o udział w pracach Zespołu.

Biorąc pod uwagę strukturę *Strategii*, doświadczenia innych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji planów strategicznych, a także cechy charakterystyczne gospodarki województwa i samorządu województwa dolnośląskiego wyróżnić można następujące, związane w wdrażaniem *Strategii*, funkcje Zespołu ds. Wdrażania Strategii.

FUNKCJA KONCEPCYJNA

Ze względu na kwalifikacje członków Zespołu w zakresie wszystkich obszarów interakcji samorządu i gospodarki regionu oraz działalności wewnętrznej samorządu województwa, wskazane jest, aby Zespół:

- 1) **sporządzał projekty wykonawcze** zadań strategicznych, następnie je przekazywał Marszałkowi Województwa Dolnośląskiego, a ten z kolei:
 - właściwym komórkom Urzędu Marszałkowskiego,

⁴ W opracowaniu tego rozdziału wykorzystano koncepcję zawartą w *Strategii Rozwoju Jeleniej Góry na lata 2004-2015* wykonaną przez zespół autorski pod kierunkiem prof. dr hab. Ryszarda Broła.

- właściwym jednostkom w regionie, podmiotom współpracującym z samorządem województwa dolnośląskiego w realizacji zadań strategicznych,
 - Sejmikowi Województwa Dolnośląskiego;
- 2) **oceniał projekty wykonawcze** zadań strategicznych sporządzone przez inne podmioty za pomocą wytypowanego przedstawiciela Zespołu lub ich grupę wskazaną przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego,
 - 3) **modyfikował** wcześniej sporządzone projekty wykonawcze zadań strategicznych,
 - 4) **wnioskował do Marszałka Województwa Dolnośląskiego o powierzenie lub zlecenie** wykonania projektu wykonawczego danego zadania strategicznego fachowcom spoza Zespołu, w sytuacji gdy nie jest on kompetentny, żeby sobie z nim poradzić.

Należy zdecydowanie zaznaczyć, że **nie można modyfikować listy priorytetów strategicznych, a tym bardziej celu strategicznego**. Możliwość taka występuje wyłącznie w przypadku projektów wykonawczych zadań strategicznych. Marszałek Województwa Dolnośląskiego jest władny nadać im **charakter dyspozycji służbowej** w stosunku do podległych mu struktur. Projekty wykonawcze w części lub całości stać się mogą również przedmiotem zobowiązań stron, co może być wykorzystane w umowach o współpracę w zakresie realizacji zadań strategicznych, zawieranych np. z innymi samorządami. Dopuszczalne, a w niektórych przypadkach nawet wskazane jest, aby w trakcie sporządzania lub modyfikowania projektów wykonawczych Zespół współpracował z komisjami Sejmiku Województwa Dolnośląskiego.

FUNKCJA MONITORINGOWO—WNISKODAWCZA

Jedną z podstawowych cech zarządzania strategicznego jest stałe monitorowanie sytuacji, w jakiej znajduje się zarządzana organizacja. Monitoring ten musi dotyczyć nie tylko jej wnętrza, ale również bliższego i dalszego otoczenia. Jego kluczową cechą jest zakres czasowy obejmujący nie tylko teraźniejszość, ale i przewidywalną w akceptowalnym zakresie przyszłość, przy czym jej horyzont czasowy może być zróżnicowany w zależności od rodzaju płaszczyzny rozwoju województwa dolnośląskiego. Zespół musi zapewnić *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* odpowiedni monitoring. Jego celem będzie uruchamianie procedur modyfikowania niektórych części *Strategii*, tak by zawsze była ona skutecznym i efektywnym narzędziem osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych Dolnego Śląska, które są najważniejszym elementem dokumentu.

Szczególnie istotne jest, aby czynności monitoringowych, realizowanych przez Zespół, nie mylić z oceną wdrażania SRWD. Monitoring prowadzony przez Zespół dotyczy bowiem warunków oraz procesu realizacji *Strategii*, natomiast monitoring prowadzony przez właściwą komisję Sejmiku Województwa Dolnośląskiego obejmuje ocenę efektów realizacji *Strategii*.

W związku z tym Zespół powinien:

- **identyfikować** nowe **właściwości i czynniki** istotne z punktu widzenia pozycji strategicznej regionu,
- **monitorować poziom** zawartych w *Strategii* oraz nowych, zidentyfikowanych właściwości i czynników istotnych z punktu widzenia pozycji strategicznej regionu,
- okresowo **analizować** właściwość listy zadań strategicznych,
- poprzez Marszałka Województwa Dolnośląskiego **informować** Sejmik Województwa Dolnośląskiego o potrzebie modyfikacji *Strategii* w części analitycznej lub / i w części zadaniowej, a także **przedstawiać propozycje** tych zmian,
- poprzez Marszałka Województwa Dolnośląskiego **informować** Sejmik Województwa Dolnośląskiego o konieczności kompleksowej aktualizacji *Strategii*,
- **identyfikować** nowe, korzystniejsze koncepcje realizacji poszczególnych zadań strategicznych i uzupełniać o nie projekty wykonawcze zadań strategicznych.

FUNKCJA WEWNĘTRZNEJ DYSTRYBUCJI INFORMACJI

Stożenie osiągnięcia przyjętych celów w nakreślonym horyzoncie czasowym w dużej mierze zależy od sprawności obiegu informacji na temat *Strategii* między decydentami regionu dolnośląskiego. Niedoinformowanie władzy może nie tylko ograniczać efektywność działań, spowodować ich sprzeczność czy prowadzić do konfliktów, ale nawet stać się jedną z przyczyn zaniechania realizacji *Strategii*. Rolą Zespołu będzie zatem:

- **pełnienie roli forum wymiany informacji, poglądów i koncepcji** związanych z realizacją *Strategii*,
- **pozyskiwanie, opracowywanie i przekazywanie danych na temat realizacji założeń dokumentu oraz danych statystycznych** według zapotrzebowania Komisji Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, realizującej monitoring efektów strategii,
- **sporządzanie wewnętrznych not** z realizacji zadań strategicznych oraz efektów monitoringu, o którym mowa w pkt 2 i przedkładanie ich Marszałkowi Województwa Dolnośląskiego, kierującemu dalszym wewnętrznym przepływem tak sporządzonych informacji.

FUNKCJA PROMOCYJNA

W procesie budowy i przyjmowania *Strategii* uczestniczy na mocy ustawy o samorządzie szerokie gremium reprezentantów społeczności regionalnej oraz zaproszonych gości, reprezentujących bliższe i dalsze otoczenie regionu. Nie może zabraknąć również nagłośnienia medialnego w regionalnych środkach masowego przekazu. Począwszy od tej chwili społeczność Dolnego Śląska oraz biorący udział w pracach jej przedstawiciele otrzymywać będą bieżące informacje potwierdzające, że *Strategia* jest użytecznym narzędziem zarządzania regionem, a proces jej realizacji postępuje zgodnie z przyjętym harmonogramem. Powszechnie udostępnienie szerokiej informacji o przebiegu realizacji *Strategii* skutkować będzie wzrostem zaufania do władzy regionalnej, akceptacją działań przez

nią podejmowanych, a także **zwiększeniem zaangażowania społecznego**. Dodatkowo postępowanie takie będzie jednym z **gwarantów kontynuacji realizacji Strategii przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego kolejnej kadencji**. Zespół ds. Wdrażania *Strategii* powinien zatem wypełniać szereg czynności związanych z jej „public relations”. Do jego zadań będzie należeć w szczególności:

- **przygotowywanie krótkich publikacji prasowych** (np. okresowych sprawozdań) na temat realizacji *Strategii*,
- **przygotowywanie materiałów na temat *Strategii*** według zapotrzebowania zgłaszanego przez przedstawicieli mediów,
- **przygotowanie treści folderu promocyjnego** (i innych publikacji o podobnym charakterze – ulotek, broszur, reklam, informatorów) Dolnego Śląska w części dotyczącej *Strategii* (SRWD),
- **projektowanie i wykonywanie** czynności związanych z promocją *Strategii*, realizowanych „przy okazji” działań promocyjnych prowadzonych przez samorząd województwa.

FUNKCJA KOOPERACYJNA

Do realizacji zadań strategicznych Dolnego Śląska niezbędna jest szeroka współpraca zarówno różnych podmiotów gospodarczych, jak i samorządowych, organizacji społecznych i stowarzyszeń. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- samorzady sąsiednich województw,
- partnerów współpracy transgranicznej,
- samorzady regionów państw Wspólnoty Europejskiej,
- samorzady powiatów w regionie,
- samorzady gmin w regionie,
- podmioty gospodarcze i ich organizacje funkcjonujące w regionie,
- instytucje dystrybuujące środki pomocowe lub / i wspierające samorzady w sposób pozamaterialny,
- organizacje społeczne działające w sferze kultury, sportu, rekreacji, oświaty, ochrony zdrowia i ochrony środowiska.

Podstawowymi przesłankami inicjacji i realizacji współpracy są możliwości poprawy skuteczności i efektywności wdrażania *Strategii*, pozyskania dodatkowych środków pieniężnych oraz wykorzystania cennych koncepcji dynamizujących działalność samorządu województwa dolnośląskiego. Niezbędna jest zatem identyfikacja potencjalnych partnerów współpracy, a następnie zaprojektowanie i wykonywanie czynności korzystnych dla obu lub większej liczby stron. Prawdopodobne jest również zaistnienie sytuacji, w której podmiot wystąpi z koncepcją lub szczegółową propozycją dotyczącą realizacji danego zadania strategicznego Dolnego Śląska. Konieczna stanie się wtedy analiza owej propozycji pod kątem korzyści, jakie przynieść może ona na gospodarczej, społecznej lub środowiskowej płaszczyźnie rozwoju województwa dolnośląskiego. Wymagania te pozwalają na twierdzenie, iż Zespół powinien podjąć się następujących działań:

- *stały monitoring* zbiorowości podmiotów, które mogą stać się partnerami współpracy w zakresie zadań strategicznych oraz *identyfikowa-*

nie partnerów określonego typu do wspólnej realizacji danego zadania (w tym głównie źródeł finansowania pozabudżetowego),

- *informowanie Marszałka Województwa Dolnośląskiego o zidentyfikowaniu potencjalnych partnerów współdziałania strategicznego,*
- *aplikowanie (sporządzanie wniosków, udzielanie wyjaśnień itp.) zadań strategicznych Dolnego Śląska do kompleksowych lub branżowych programów planistycznych o większym zasięgu.*

Reasumując, począwszy od dnia powołania Zespołu, który *reprezentuje strategiczne interesy Dolnego Śląska, żaden z planów tego typu nie może być sporządzany bez udziału jego przedstawiciela.* W związku z tym obowiązkiem Zespołu będzie także:

- *udział w sporządzaniu wniosków o finansowe lub inne wsparcie realizacji zadań strategicznych – chodzi tu o wnioski adresowane do tzw. „instytucji pomocowych” lub organów władzy / administracji państwowej,*
- *informowanie Sejmiku Województwa Dolnośląskiego za pomocą syntetycznego dokumentu poprzez Marszałka Województwa Dolnośląskiego o nowych, zidentyfikowanych możliwościach w zakresie współpracy, w tym przede wszystkim o nowych możliwościach finansowania pozabudżetowego,*
- *nawiązywanie kontaktów z potencjalnymi partnerami współdziałania strategicznego,*
- *opiniowanie zewnętrznych (wysuniętych przez inne podmioty) propozycji współpracy,*
- *opiniowanie zewnętrznych propozycji zmiany Strategii oraz informowanie Sejmiku Województwa Dolnośląskiego przez Marszałka Województwa o tego typu propozycjach.*

FUNKCJA DORADCZA

Zespół powinien:

- **opiniować** poprzez Marszałka Województwa Dolnośląskiego projekty uchwał Sejmiku Województwa Dolnośląskiego związane ze *Strategią,*
- **wspomagać** komisje Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, na ich wniosek, w **opiniowaniu** projektów uchwał Sejmiku Województwa związanych ze *Strategią,*
- **informować Sejmik Województwa Dolnośląskiego lub właściwą komisję Sejmiku Województwa poprzez Marszałka Województwa o potrzebie wystąpienia z inicjatywą uchwałodawczą,** umożliwiającą lub usprawniającą proces realizacji *Strategii,*
- **wspierać merytorycznie Komisję Polityki Rozwoju Regionalnego i Gospodarki Sejmiku Województwa Dolnośląskiego prowadzącą monitoring** poprzez np. na udział w sporządzeniu projektu badań ankietowych.

OPIS SPOSOBU MONITOROWANIA

CEL I METODYKA MONITORINGU

Monitoring procesu wdrażania *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* jest zadaniem równie ważnym, jak jej sporządzenie i wdrażanie. **Zaniechanie kontroli realizacji planu strategicznego może bowiem skutkować gwałtownym spadkiem skuteczności i efektywności procesu wdrożeniowego. W skrajnych przypadkach może prowadzić do odsunięcia realizacji poszczególnych zadań strategicznych w bliżej nieokreśloną przyszłość.** Powszechnie stosowanym w tym zakresie rozwiązaniem jest ocena stopnia i tempa osiągania celów operacyjnych. Służy temu zestaw mierników pozwalających na zweryfikowanie czy dany cel operacyjny został w założonym terminie zrealizowany. **Osiągnięcie wszystkich lub w zdecydowanej większości założonych wartości mierników oznaczać będzie realizację wyznaczonych celów operacyjnych, a więc osiągnięcie głównych celów strategicznych.**

Na szczególną uwagę zasługują okresowe badania ankietowe opinii publicznej (osób fizycznych – mieszkańców Dolnego Śląska), które powinny być przeprowadzane co najmniej raz na 2 lata. W podobnym cyklu czasowym powinny być prowadzone badania ankietowe przedsiębiorstw (właścicieli i kierownictwa zarejestrowanych na terenie województwa dolnośląskiego przedsiębiorstw). Ich przygotowanie i opracowanie merytoryczne można powierzyć specjalście, natomiast obsługę techniczną zapewnią pracownicy Urzędu Marszałkowskiego oraz urzędów gminnych w regionie, realizujących lokalne strategie rozwoju, skorelowane z SRWD. **Takie rozwiązanie charakteryzuje się pożądaną jakością przy jednoczesnym znaczącym obniżeniu poziomu niezbędnych kosztów.**

PRZEDMIOT MONITORINGU

Przedmiotem monitoringu jest region dolnośląski, pojmowany jako system społeczno-ekonomiczno–ekologiczny. Co oznacza, że uwzględnione będą:

- gospodarka regionu,
- społeczność regionalna,
- środowisko przyrodnicze,

które to aspekty stanowią przedmiot oceny. Analiza dokonujących się zmian prowadzona musi być stosownie do wewnętrznej struktury administracyjnej czy organizacyjnej regionu, tj. na poziomach:

- województwa,
- powiatów,
- gmin.

Przedmiotem monitoringu będą też podmioty gospodarcze oraz społeczność regionalna, a konkretnie reprezentanci podmiotów i mieszkańców. Jednostka prowadząca monitoring w takich właśnie przekrojach prowadzić powinna ocenę dokonujących się zmian. Praktycznie chodzić będzie o prowadzenie ciągle uaktualnianej bazy danych w ujęciu wielkości bezwzględnych, wskaźników dynamiki zmian oraz wskaźników natężenia. Chodzić będzie również o uzyskanie oceny sytuacji społeczno–gospodarczej

regionu, jaka powstaje w opinii czy świadomości podmiotów gospodarczych i społeczności, która kształtuje postawy oraz determinuje podejmowane działania.

METODY I NARZĘDZIA MONITORINGU

Do prawidłowego monitoringu niezbędne jest przygotowanie odpowiedniej bazy danych, na podstawie której można prowadzić analizy stanu aktualnego i zachodzących zmian. Zasadnicze informacje na temat rozwoju społeczno-gospodarczego regionu będą pochodziły z placówek statystyki państwowej. Podstawowe zaś dane powinny być przygotowywane i gromadzone na poziomie gminy, a potem agregowane do powiatów i województw. Pomocą w tworzeniu bazy informacyjnej monitoringu rozwoju regionu służyć także powinny:

- starostwa powiatowe,
- urzędy gminne,
- Urząd Statystyczny.

Władze regionalne wypracować muszą efektywne formy współpracy z organem statystyki państwowej i zabezpieczyć na ten cel odpowiednie środki, choć nie każda uzyskiwana informacja wymagać będzie zapewne specjalnego finansowania.

Na poziomie regionu, powiatów i gmin powinna zostać przyjęta jednolita matryca wskaźników odpowiednio agregowanych, tj. na szczeblu powiatów w układzie gmin, natomiast regionu – w układzie gmin i powiatów. Oczywiście monitoring na szczeblu powiatu będzie bardziej rozbudowany niż w przypadku gminy, podobnie jak na poziomie województwa będzie dokładniejszy niż na poziomie powiatu. Pierwszy poziom gminny posiadać będzie lokalny, drugi (powiat) subregionalny, a trzeci (województwo) – regionalny charakter. Zdecydowana większość gmin regionu posiada wewnętrzne komputerowe systemy informacji i stworzenie baz danych związanych z strategią nie powinno sprawiać większego kłopotu.

PRZEBIEG MONITORINGU

Cechą charakterystyczną każdego monitoringu jest systematyczne prowadzenie badań i ocen. Proponuje się przyjąć za wiarygodne oceny roczne ze względu na powiązanie z rozliczeniami finansowo-podatkowymi. Sensowny i wartościowy będzie taki monitoring, w którym ocenione zostaną:

- realizacja założonych działań w ramach przyjętych priorytetów,
- odczucia podmiotów gospodarczych dotyczących rozwoju,
- odczucia mieszkańców regionu dotyczące rozwoju i poziomu życia.

W całości monitoringu bardzo ważne jest badanie stopnia rozpiętości w poziomie rozwoju pomiędzy poszczególnymi obszarami województwa (wewnętrzna spójność regionu), dotyczy to zwłaszcza poziomu życia ludności.

STRUKTURA I ZAKRES RZECZOWY MONITORINGU

Proponuje się trzy kategorie monitoringu wdrażania *Strategii*, powiązane z przyjętymi priorytetami i działaniami. Zakres rzeczowy monitoringu nie powinien być zbyt obszerny. Ocena rozwoju powinna posiadać generalny charakter. Zestaw wskaźników, będących podstawą oceny, powinien ujmować w sposób dość szczegółowy, podstawowe zagadnienia rozwoju gospodarczego, społecznego oraz stanu środowiska.

WSKAŹNIKI MONITORINGU I EWALUACJI

SFERA GOSPODARCZA – WSKAŹNIKI

Priorytety	Wskaźniki
<p>1. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska</p>	<p>Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego • MŚP <p>Liczba Bezpośrednich Inwestorów Zagranicznych (BIZ) Liczba Bezpośrednich Inwestorów Krajowych Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca; w tym w sektorze prywatnym na 1 mieszkańca Wartość środków trwałych brutto Wartość środków trwałych brutto w przedsiębiorstwach Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca Wartość dodana brutto wg sektorów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na 1 pracującego • na 1 godzinę przepracowaną <p>Wartość produkcji sprzedanej przemysłu Wartość sprzedaży produkcji budowlano–montażowej Udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy</p>	<p>Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB</p> <p>Nakłady na działalność B+R według źródeł finansowania w tym finansowane przez podmioty gospodarcze.</p> <p>Przedsiębiorstwa w przemyśle korzystające z usług internetu.</p> <p>Liczba jednostek działalności naukowo-badawczej.</p> <p>Liczba powiązań Jednostek N-B z podmiotami gospodarczymi tworzących strukturę sieci współpracy.</p> <p>Liczba zatrudnionych pracowników naukowo-badawczych</p> <p>Liczba opracowań i zastosowań patentów oraz wdrożeń licencji.</p> <p>Udzielone patenty na wynalazki na 1 mln ludności.</p> <p>Udział przedsiębiorstw, które prowadziły działalność innowacyjną w przemyśle</p> <p>Udział produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej w przemyśle</p> <p>Wartość sprzedaży wyrobów nowych i zmodernizowanych wprowadzonych na rynek.</p> <p>Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do internetu jako procent ogółu gospodarstw domowych.</p> <p>Pracujący według sektorów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sektor rolniczy • przemysł i budownictwo • usługi rynkowe • usługi nierynkowe <p>Liczba staży, praktyk przygotowania do zawodu realizowanych przez placówki edukacyjne we współpracy z sektorem biznesu.</p> <p>Odsetek uczniów i studentów, którzy opanowali na poziomie B2 dwa języki obce.</p> <p>Odsetek uczniów, studentów, praktykantów i uczestników szkoleń odbywających część nauki w innych krajach UE lub w krajach spoza UE.</p>
--	---

3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku	<p>Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON.</p> <p>Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie województwa</p> <p>Liczba podmiotów, które nie podjęły, zakończyły lub zawiesiły działalność (w rozbiciu na wskazane kategorie)</p> <p>Liczba spółek prawa handlowego</p> <p>Liczba podmiotów gospodarczych zaliczanych do sektora MSP.</p> <p>Udział MŚP w produkcji sprzedanej przemysłu.</p> <p>Liczba przedsiębiorstw korzystających z bezpłatnego lub częściowo odpłatnego poradnictwa.</p> <p>Przeciętne zatrudnienie</p> <p>Pracujący:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogółem: • w tym w sektorze prywatnym <p>Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe z programów wspólnotowych</p> <p>Zmiana poziomu stopy bezrobocia</p> <p>Saldo migracji ludności</p> <p>Udział MSP w eksporcie województwa</p> <p>Udział MSP w tworzeniu PKB województwa</p>
---	---

SFERA PRZESTRZENNA – WSKAŹNIKI

Priorytety	Wskaźniki
1. Poprawa spójności przestrzennej regionu	<p>Drogi publiczne o twardej nawierzchni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na 100 km² • na 10 tys. ludności <p>Długość dróg krajowych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • autostrad • dróg ekspresowych <p>Długość dróg krajowych zmodernizowanych</p> <p>Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na 100 km² • na 10 tys. ludności <p>Długość linii kolejowych eksploatowanych.</p> <p>Długość zmodernizowanych linii kolejowych.</p> <p>Liczba połączeń kolejowych na wskazanych trasach.</p> <p>Pasażerowie przybyli do portu lotniczego we Wrocławiu.</p> <p>Pasażerowie odprawieni z portu lotniczego we Wrocławiu.</p> <p>Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 mieszkańców.</p> <p>Samochody dostawcze do 3,5 tony w regionie.</p> <p>Samochody ciężarowe zarejestrowane w regionie.</p> <p>Barki zarejestrowane w regionie realizujące przewozy Odrą.</p>

<p>2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich</p>	<p>Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w % ludności ogółem</p> <ul style="list-style-type: none"> • w tym na wsi <p>Ludność korzystająca z kanalizacji w % ludności ogółem</p> <ul style="list-style-type: none"> • w tym na wsi <p>Ludność korzystająca z gazu sieciowego w % ludności</p> <ul style="list-style-type: none"> • ogółem • w tym na wsi <p>Telefoniczne łącza główne na 1000 ludności.</p> <p>Abonenci telefonii przewodowej (standardowe łącza główne) odsetek ludności mieszkającej na wsi jako procent ludności ogółem</p> <p>Gospodarstw domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do internetu w % ogółu gospodarstw domowych.</p> <p>Użytki rolne w tys. ha.</p> <p>Ilość zalesionych ha użytków rolnych.</p> <p>Grunty rolne w tys. ha</p> <p>Powierzchnia zasiewów</p> <p>Przeciętna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa rolnego, w tym gospodarstwa indywidualnego.</p> <p>Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych.</p> <p>Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej.</p> <p>Ciągniki rolnicze na 100 ha użytków rolnych.</p> <p>Odsetek pracujących na wsi poza rolnictwem jako procent ludności mieszkającej na wsi.</p> <p>Liczba utworzonych miejsc pracy poza rolnictwem.</p> <p>Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.</p> <p>Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi</p> <p>Saldo migracji na wieś</p> <p>Mieszkania oddane do użytku na wsi.</p> <p>Udział lasów w powierzchni ogółem.</p> <p>Powierzchnia gruntów leśnych</p> <p>Lesistość</p> <p>Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi</p> <p>Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi</p> <p>Liczba uczniów na jedną szkołę podstawową</p> <p>Liczba uczniów na jedną szkołę gimnazjalną</p>
---	--

<p>3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych</p>	<p>Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych jako procent gruntów regionu ogółem</p> <p>Odsetek gruntów zdewastowanych i zdegradowanych zrehabilitowanych i zagospodarowanych jako procent gruntów zdewastowanych i zdegradowanych</p> <p>Powierzchnia terenów zielonych w miastach</p> <p>Liczba lokali oddanych do użytku, w tym: mieszkalne</p> <p>Kubatura budynków oddanych do użytku, w tym: mieszkalnych</p> <p>Liczba zrewitalizowanych obiektów</p>
---	--

<p>4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki</p>	<p>Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pyłowych • dwutlenku siarki • tlenków azotu <p>Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności.</p> <p>Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi</p> <p>Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczania.</p> <p>Przepustowość oczyszczalni ścieków.</p> <p>Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności, w tym na wsi.</p> <p>Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca.</p> <p>Udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych.</p> <p>Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych.</p> <p>Udział produkcji energii z OZE w produkcji ogółem</p> <p>Obszar objęty regionalnym systemem ochrony przyrody jako procent obszaru regionu.</p> <p>Udział lasów w powierzchni ogółem</p> <p>Nakłady inwestycyjne budżetów jst na ochronę środowiska</p>
--	--

5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	<p>Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca</p> <p>Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę</p> <p>Udział w produkcji krajowej energii elektrycznej</p> <p>Energochłonność gospodarki na jednostkę PKB</p>
---	--

SFERA SPOŁECZNA – WSKAŹNIKI

Priorytety	Wskaźniki
1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	<p>Wskaźnik urbanizacji</p> <p>Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do internetu w % ogółu gospodarstw domowych</p> <p>Liczba instytucji społecznych - aktywnych</p> <p>Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności</p> <ul style="list-style-type: none"> • w tym na wsi <p>Wskaźnik zatrudnienia</p> <ul style="list-style-type: none"> • wg grup wieku • wg płci <p>Długotrwale bezrobotni w % ogółu</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezrobotnych • w tym kobiety <p>Bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezrobotnych • w tym kobiety <p>Nominalne dochody w sektorze gospodarstw domowych na mieszkańca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dochody pierwotne brutto • dochody do dyspozycji brutto <p>Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności.</p> <p>Liczba zrealizowanych programów z zakresu polityki społecznej.</p> <p>Liczba zorganizowanych szkoleń dla bezrobotnych</p> <p>Liczba osób uczestniczących w szkoleniach.</p> <p>Liczba osób korzystających z pośrednictwa urzędów pracy.</p> <p>Liczba ofert pracy na 1000 mieszkańców.</p> <p>Wydatki budżetów jst na pomoc społeczną</p>

<p>2. Umacnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury</p>	<p>Liczba zdigitalizowanych bibliotek z dostępem do internetu</p> <p>Liczba osób korzystających z bibliotek</p> <p>Liczba osób na jedną bibliotekę</p> <p>Liczba książek na 1000 mieszkańców</p> <p>Wypożyczenia w woluminach na 1000 mieszkańców</p> <p>Zwiedzający muzea i wystawy</p> <p>Widzowie i słuchacze filharmonii, orkiestr i chórów</p> <p>Widzowie w kinach i teatrach</p> <p>Zrewitalizowane i zmodernizowane obiekty dziedzictwa kulturowego</p> <p>Zwiedzający zabytki i zespoły zabytkowe</p> <p>Liczba osób zaangażowanych w organizacjach społecznych</p> <p>Wydatki budżetów jst na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego: gmin, powiatów i województw w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozyskane środki z budżetu państwa i UE <p>Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej</p> <p>Liczba osób objętych pomocą społeczną na 10 000 mieszkańców mieszkania oddane do użytku, w tym mieszkania komunalne</p>
--	---

<p>3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych</p>	<p>Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • średnie • wyższe <p>Liczba uczniów przypadających na jednego nauczyciela / jedną szkołę.</p> <p>Liczba absolwentów szkół średnich wg rodzajów szkół.</p> <p>Liczba studentów przypadających na 1000 mieszkańców</p> <p>Liczba studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego.</p> <p>Liczba absolwentów studiów podyplomowych i doktoranckich.</p> <p>Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do internetu według poziomu kształcenia.</p> <p>Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie 1 mieszkańca</p> <p>Liczba wdrożonych i wykorzystanych przez podmioty gospodarcze badań naukowych, patentów i wzorów użytkowych.</p> <p>Liczba podmiotów gospodarczych, instytucji i organizacji wykorzystujących wdrożone badania naukowe.</p> <p>Kształcenie ustawiczne dorosłych (%udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i doszkalających w ludności w wieku 25-64 lata) formy, poziomy, grupy zawodowe</p>
--	--

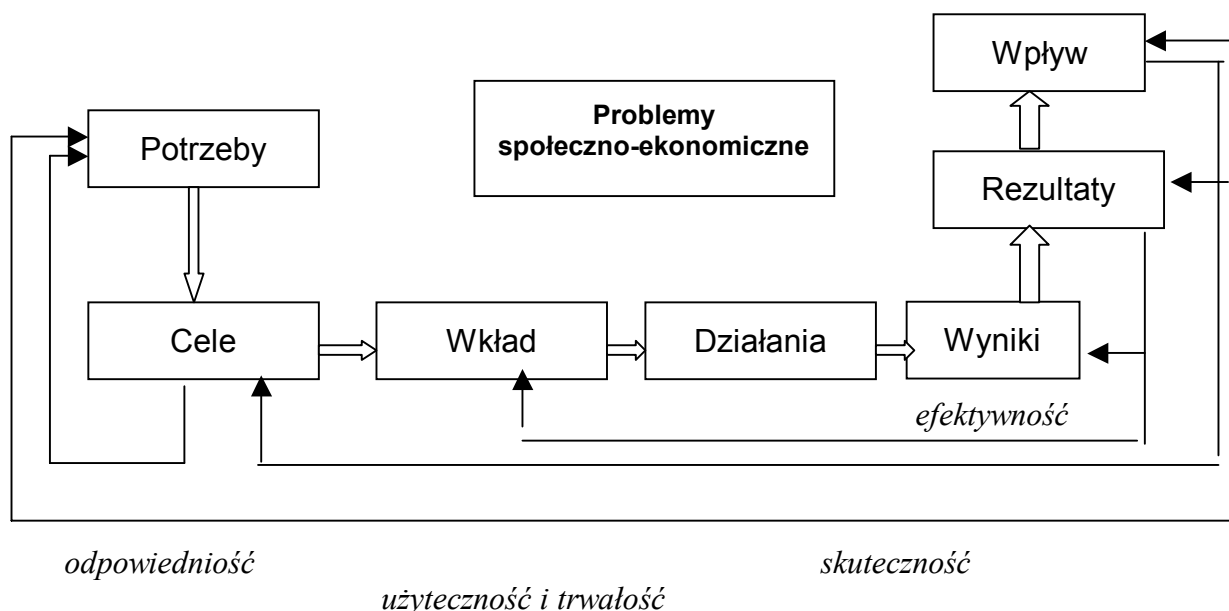
<p>4. Stale podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa</p>	<p>Liczba stwierdzonych przestępstw na 10 000 ludności. Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych Liczba zdarzeń drogowych (kolizji i wypadków) ze wskazaniem miejsc najczęstszego występowania. Liczba rannych w wypadkach drogowych. Ofiary śmiertelne wypadków drogowych: <ul style="list-style-type: none"> • na 100 tys. ludności Liczba lekarzy na 1000 mieszkańców. Liczba stomatologów na 1000 mieszkańców. Liczba pielęgniarek na 1000 mieszkańców. Liczba położnych na 1000 mieszkańców. Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne. Liczba zachorowań na choroby cywilizacyjne: <ul style="list-style-type: none"> • serca, • nowotwory, • układu oddechowego, • cukrzycę. Nakłady finansowe ponoszone na profilaktykę chorób cywilizacyjnych Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadanie promujące zdrowie Liczba realizowanych programów edukacyjnych promujących zdrowie</p>
<p>5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich</p>	<p>Długotrwale bezrobotni w % ogółu <ul style="list-style-type: none"> • bezrobotnych • w tym kobiety Bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu <ul style="list-style-type: none"> • bezrobotnych • w tym kobiety Bezrobotni zarejestrowani, pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy jako procent bezrobotnych zarejestrowanych Odsetek bezrobotnych kobiet pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy wśród długotrwale bezrobotnych ogółem. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na adaptację do potrzeb rynku pracy Liczba zrealizowanych programów z zakresu rynku pracy. Liczba zorganizowanych szkoleń dla bezrobotnych Liczba osób uczestniczących w szkoleniach. Liczba zatrudnionych w wyniku realizacji programów aktywizacji bezrobotnych Liczba osób korzystających z pośrednictwa urzędów pracy. Liczba ofert pracy na 1000 mieszkańców.. Kształcenie ustawiczne dorosłych (%udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i doksztalających w ludności w wieku 25-64 lata)</p>

KWESTIE EWALUACYJNE

Podmiotem czynnym ewaluacji powinien być także **Zespół ds. Wdrażania Strategii (ZW-SRWD)**, co pozwoli połączyć ze sobą monitoring i ewaluację, gdyż te dwie procedury są w sposób naturalny powiązane z sobą, a zatem pozwalają na formułowanie kompleksowych opinii na temat wdrażania założeń *Strategii*.

CEL I METODYKA EWALUACJI

Zaprezentowane wskaźniki są tzw. wskaźnikami programu. Jednakże ze względu na kwestie ewaluacyjne w pracach nad ustaleniem ostatecznego kształtu zestawu wskaźników, warto zwrócić uwagę, że zgodnie z metodologią Unii Europejskiej występują także wskaźniki *skuteczności, efektywności i wykonania*. Na rysunku zaprezentowano związek pomiędzy podstawowymi elementami realizacji programu, który podlega ewaluacji oraz miejsce tych wskaźników w procesie oceny.

Rys. Podstawowe kwestie ewaluacyjne

Źródło: Dokument roboczy nr 3 – wskaźniki dla procedur monitoringu i ewaluacji, założenia metodologiczne.

Stosując wskaźniki: wkładu, wyników, rezultatu i wpływu można zmierzyć parametry skuteczności i efektywności. Pierwszy z nich porównuje co zostało zrobione z tym, co było zaplanowane, tzn. porównuje wyniki, rezultaty i / lub wpływ rzeczywisty z oczekiwanym. Parametr efektywności określa relację pomiędzy wynikami, rezultatami i / lub wpływem a wkładem (zwłaszcza środkami finansowymi) wykorzystanym do ich osiągnięcia. Z doświadczeń unijnych wynika, że mierzenie tych wielkości niestety stwarza liczne problemy. Badanie efektywności pociąga za sobą następujące pytania: *Czy analogiczne rezultaty mogłyby zostać osiągnięte przy użyciu mniejszego wkładu?* Alternatywnie: *czy ten sam wkład mógł przynieść większe rezultaty?* Związany z tymi pytaniami jest problem porównania programu lub działań z możliwymi alternatywami. Główna trudność polega na wyborze odpowiednich *mierników (benchmark)* do przeprowadzenia tzw. porównania z najlepszymi. Uważa się, że najważniejsze byłoby, gdyby mierniki te ustalone były z wyprzedzeniem, co umożliwi odpowiednie porównania i pozwoli ustalić przejrzystą kwantyfikację celów już w fazie programowania.

Istotne jest również uwzględnienie potencjalnych błędów w programie, których nie jest pozbawiony nawet ten najbardziej efektywny. Przykładem tego może być niedostatecznie precyzyjne określenie celu lub całkowite pominięcie go. Pod tym względem przeprowadzający ewaluację mogą odegrać znaczącą i pożyteczną rolę *przekształcając cele niedookreślone w cele mierzalne i weryfikowalne*. Zadanie ewaluacji każdego programu powinno być podzielone na trzy etapy: ewaluację *ex-ante*, w połowie okresu i *ex post*. Na każdym z tych etapów ewaluacja musi odnieść się do specyficznych zagadnień, związanych z wykonywaniem programu. Wskaźniki stanowią więc główne źródło informacji, na których opiera się ewaluacja, ale jednocześnie same są przedmiotem specyficznej oceny na różnych etapach. Ewaluacja *ex-ante*⁵ powinna odnosić się do następujących elementów:

- powiązania i spójności pomiędzy celami ogólnymi, celami szczegółowymi i działaniami, które powinny być zawarte w uzupełniającym dokumencie programowym,
- istnienia i odpowiedniości wskaźników wyników, rezultatów i wpływu na każdym poziomie pomocy,
- wiarygodności poziomu kwantyfikacji celów.

Przeprowadzający ewaluację powinni odgrywać aktywną rolę w podnoszeniu jakości systemu wskaźników. Ewaluacja *mid-term* powinna badać stopień osiągniętej skuteczności na podstawie wskaźników zebranych w toku monitorowania oraz ocenić ich jakość i zasadność. Ewaluacja *ex post* pozwala na porównanie celów oczekiwanych z celami rzeczywiście osiągniętymi (włącznie z wpływem) na podstawie końcowych danych, uzyskanych poprzez monitorowanie, charakterystykę i cele każdego z typów ewaluacji.

Zgodnie z polską nomenklaturą, tj. według Ustawy o Narodowym Planie Rozwoju z 20 kwietnia 2004 roku również wyróżnia się trzy zasadnicze rodzaje ewaluacji (oceny). Jest to ewaluacja:

- szacunkowa (odpowiednik ewaluacji *ex-ante*),
- w połowie okresu (odpowiednik ewaluacji *mid-term*),
- pełna (odpowiednik ewaluacji *ex-post*).

Tabela. Charakterystyka i cele typów ewaluacji.

TYPY EWALUACJI	
CHARAKTERYSTYKA	CELE
Ewaluacja szacunkowa	
Według Komisji Europejskiej, ewaluacja <i>ex-ante</i> jest interaktywnym procesem mającym na celu przedstawienie ocen i rekomendacji eksperckich, niezależnych od instytucji/osób zaangażowanych w proces planowania, programowania. W wyniku realizowanego procesu interaktywnego, ewaluacja <i>ex-ante</i> stanowi kluczowy element umożliwiający zrozumienie strategii, a także pozwalający	Celem ewaluacji <i>ex-ante</i> jest poprawienie i wzmocnienie ostatecznej jakości przygotowywanego Planu lub Programu. W tym zakresie działania ewaluacyjne mają usprawniać konstruktywny dialog pomiędzy osobami odpowiedzialnymi za Plan lub Program, a ekspertami realizującymi ewaluację <i>ex-ante</i> . Inne cele szczególne to: <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie oceny czy <i>Plan</i> lub <i>Program</i> jest właściwym narzędziem do adresowania zagadnień przed którymi staje państwo, region czy

⁵ Por. Commission Européenne, *L'évaluation ex ante des interventions des fonds structurels*, Document de travail n° 2. (1999).

<p>na dokonanie alokacji środków finansowych (co stanowi przedmiot negocjacji z KE), precyzyjnie określający przesłanki i zakres dokonanych decyzji/wyborów. Z tego też powodu ewaluacja <i>ex-ante</i> stanowi integralną część procesu programowania, nawet jeżeli – w celu zachowania przejrzystości – jest pożądane, aby raport ekspertów był prezentowany w odrębnym dokumencie</p>	<p>sektor,</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie oceny czy <i>Plan</i> lub <i>Program</i> dobrze zdefiniował osie strategiczne, priorytety i cele, a także dokonanie oceny, czy są one właściwe i czy w danej sytuacji mogą zostać osiągnięte, • przyczynianie się do lepszej kwantyfikacji celów i zbudowanie podstaw zarówno dla monitorowania, jak i dla przyszłych działań ewaluacyjnych, • ewaluacja <i>ex-ante</i> powinna dokonać analizy systemu zarządzania i monitorowania, a także powinna przyczynić się do zbudowania procedur i kryteriów selekcji projektów.
--	---

Ewaluacja w połowie okresu

<p>Ewaluacja w połowie okresu realizacji Programu obejmuje analizę efektywności wykorzystania środków skuteczności w zakresie osiągania założonych celów, oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie, oraz funkcjonowania systemu realizacji.</p> <p>Według Komisji Europejskiej, ewaluacja <i>mid-term</i> jest środkiem służącym poprawie jakości i odpowiedniości programowania. Stwarza ona możliwość zidentyfikowania reorientacji w programowaniu, które mogą być potrzebne do osiągnięcia oryginalnych celów. Punktem wyjściowym dla ewaluacji <i>mid-term</i> jest ewaluacja <i>ex-ante</i>.</p>	<p>Cele ewaluacji <i>mid-term</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie oceny, czy taka forma pomocy pozostaje właściwym narzędziem do adresowania zagadnień przed którymi staje państwo, region czy sektor, • dokonanie oceny, czy osie strategiczne, priorytety i cele są spójne i czy są nadal odpowiednie, a także dokonanie oceny, jak daleko postąpił postęp w osiąganiu celów i do jakiego stopnia w chwili obecnej mogą być one osiągnięte, • dokonanie oceny kwantyfikacji celów, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia, w jakim one wspomagają proces monitorowania i ewaluacji, • dokonanie oceny stopnia, w jakim uwzględniono priorytety horyzontalne (w szczególności kwestie równouprawnienia i zagadnienia dotyczące środowiska) zostały uwzględnione w analizowanych formach pomocy, • dokonanie analizy odpowiedniości systemu wdrażania i monitorowania, • zaprezentowanie osiągniętych rezultatów w odniesieniu do wskaźników uzgodnionych dla rezerwy wdrożeniowej.
--	--

Ewaluacja pełna

<p>Ewaluacja pełna w szczególności obejmuje analizę efektywności wykorzystania środków, skuteczności w zakresie osiągania założonych celów, oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie, oraz funkcjonowania systemu realizacji.</p> <p>W świetle analizowanych dokumentów ewaluacja <i>ex-post</i> jest definiowana jako „ewaluacja, która dokonuje podsumowania i oceny interwencji po jej zakończeniu. Jej celem jest ocenienie wykorzystania dostępnych zasobów, osiągnięcia oczekiwanych</p>	<p>Analiza zawartości przeprowadzonych ewaluacji <i>ex-post</i> wskazuje, iż koncentrują się one na badaniu i ocenie następujących elementów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Odpowiedniość (tj. w jakim stopniu przyjęte cele programu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym programem i/lub realnym potrzebom). 2. Skuteczność (do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte. Kryterium to ma zastosowanie przy ocenie realizacji założeń przedsięwzięcia oraz stopnia, w jakim docelowi beneficjenci naprawę skorzystali z produktów i usług, jakie stały
--	---

<p>(skuteczność [ang. <i>effectiveness</i>]) i nieoczekiwanych efektów (użyteczność [ang.: <i>utility</i>]), a także efektywności [ang.: <i>efficiency</i>] interwencji. Stara się ona zrozumieć przyczyny sukcesu lub porażki, a także trwałość rezultatów i oddziaływań. Również zmierza do wyciągnięcia wniosków, które mogą być uogólnione na inne interwencje. Aby oddziaływania mogły się pojawić, konieczne jest aby ewaluacja <i>ex-post</i> odbywała się jakiś czas po zakończeniu wdrażania. Aby ocenić oddziaływania, jest wskazane, aby ewaluacja <i>ex-post</i> obejmowała badania terenowe”⁶.</p> <p>Przeprowadzona analiza powinna prowadzić do zidentyfikowania mocnych i słabych stron przedmiotu ewaluacji, a także powinna pozwolić na wyciągnięcie ogólnych wniosków i przedstawienie rekomendacji mogących mieć szersze zastosowanie (np. odnoszących się do kolejnego okresu programowania lub mogących znaleźć zastosowanie na innych obszarach).</p>	<p>się dostępne dzięki zrealizowanemu przedsięwzięciu).</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Efektywność (pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” przedsięwzięcia, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów. Nakłady rozumiane są tu jako zasoby finansowe, ludzkie oraz poświęcony czas. Badanie efektywności ma zastosowanie w analizie możliwości osiągnięcia zbliżonych efektów przy wykorzystaniu mniejszych zasobów oraz zwiększenia efektów przy zastosowaniu porównywalnych zasobów). 4. Oddziaływanie (czasem określane jako <i>wpływ</i>, oznacza związek pomiędzy celem przedsięwzięcia i celami ogólnymi, tj. stopień, w jakim korzyści odniesione przez docelowych beneficjentów miały szerszy ogólny wpływ na większą liczbę ludzi w danym sektorze, regionie lub w całym kraju. Analiza, która w miarę możliwości powinna być zarówno jakościowa, jak też ilościowa, powinna uwzględniać fakt, że na tym poziomie analizowane przedsięwzięcie jest tylko jednym z wielu czynników dających szerszy efekt). 5. Zarządzanie i wdrażanie przedsięwzięcia.
---	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie T. Skierniewski: *Baza danych na potrzeby ewaluacji – rozdaje niezbędnych informacji oraz źródła ich pozyskiwania (m. in. wskaźniki, dane z monitoringu, inne). Budowanie informacji na potrzeby polskiego systemu ewaluacji*. Ekspertyza dla Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

⁶ GUIDE, Glossary, Ex post evaluation.

Instrumenty finansowe i prawne realizacji *Strategii*

CHARAKTERYSTYKA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Potencjalnymi źródłami realizacji polityki prorozwojowej w Polsce, zarówno w pierwszym okresie programowania, obejmującym lata 2004 – 2006, jak i następnym, od roku 2007 do 2013, będą:

- publiczne środki wspólnotowe, tj. w szczególności środki funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności,
- publiczne środki krajowe pochodzące z budżetu państwa, państwowych funduszy celowych oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, a także środki jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych,
- inna publiczna pomoc zagraniczna,
- wkład własny beneficjentów pomocy, obejmujący również kredyty i pożyczki, także poręczone lub gwarantowane przez uprawnione podmioty do udzielania poręczeń lub gwarancji.

Zgodnie z założeniami Narodowego Planu Rozwoju, na rozwój przeznaczają się ponad 142 mld euro (tj. ponad 560 mld zł). Kwota ta zostanie rozdysponowana pomiędzy programy sektorowe oraz 16 programów regionalnych, a uzyskana będzie m.in.: z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, wspólnej polityki rolnej, wspólnej polityki rybackiej, publicznych funduszy krajowych, a także źródeł prywatnych. Proponuje się, aby środki z funduszy strukturalnych zostały podzielone jednako dla wszystkich i przekazane na działania krajowe oraz regionalne.

Wykorzystywanie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności odbywa się na podstawie umowy ramowej pomiędzy Polską i Komisją Europejską (tzw. Podstawy Wsparcia Wspólnoty), którą zawarto na podstawie wyników negocjacji nad przedstawionym przez Polskę Narodowym Planem Rozwoju. Poprzez programy operacyjne są wdrażane Podstawy Wsparcia Wspólnoty. Z kolei w oparciu o strategię wykorzystania Funduszu Spójności realizowane są projekty tego Funduszu.

Ocenia się, że w okresie obowiązywania nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2007 – 2013 Polska mogłaby otrzymać środki w wysokości ok. 73,6 mld euro. Komisja Europejska proponuje, aby priorytety polityki strukturalnej w latach 2007 – 2013 były osiągnięte w ramach trzech nowych celów:

- konwergencja,
- regionalna konkurencyjność i zatrudnienie,
- europejska współpraca terytorialna.

Źródłami ich finansowania miałyby być trzy fundusze:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny,
- Fundusz Spójności.

Pojawiła się koncepcja ograniczenia liczby funduszy strukturalnych, co jest związane koniecznością uproszczenia systemu finansowego i nadania mu większej przejrzystości.

W związku z tym Komisja Europejska proponuje pozostawienie tylko trzech funduszy, realizujących priorytetowe cele polityki strukturalnej, tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności. Komisja zakłada również odejście od koncepcji Inicjatyw Wspólnotowych i włączenie działań podejmowanych w ich ramach do zaproponowanych trzech celów. Zakres instrumentów polityki strukturalnej i regionalnej UE przewidziany na lata 2007 – 2013 będzie podstawą do prac nad przygotowaniem programów operacyjnych w ramach realizacji NPR na te lata.

Instrumenty finansowe Unii Europejskiej

Wyszczególnienie	Finansowane działania	Współfinansowane działania
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF)	Działania określone w: Sektorowym Programie Operacyjnym „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”, Sektorowym Programie Operacyjnym Transport i Gospodarka Morska oraz Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego.	Zmniejszanie różnic w poziomie międzyregionalnego rozwoju gospodarczego UE, a w szczególności przedsięwzięć służących ochronie środowiska naturalnego, z zakresu infrastruktury technicznej oraz związane z tworzeniem nowych miejsc pracy, badaniami naukowymi i transferem technologii.
Europejski Fundusz Społeczny (EFS)	Działania określone w: Sektorowym Programie Operacyjnym Rozwoju Zasobów Ludzkich oraz w części Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.	Działania związane z polityką zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich.
Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych (EAGGF) – Sekcja Orientacji	Działania określone w: Sektorowym Programie Operacyjnym Restrukturyzacji i Modernizacji Sektora Żywnościowego oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich.	Działania związane z rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich.
Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa (FIFG)	Inicjatywy służące restrukturyzacji rybołówstwa, głównie bezpośrednio pomocą np. w modernizacji floty, rozwoju gospodarstw rybnych, promocji produktów, służy także ochronie określonych obszarów morskich.	
Fundusz Spójności		Projekty w dziedzinie ochrony środowiska oraz sieci transeuropejskie w zakresie infrastruktury transportowej, obejmuje pomoc o zasięgu krajowym, a nie regionalnym, jak to ma miejsce w przypadku funduszy strukturalnych

Instrumenty zagranicznej pomocy finansowej w ramach poszczególnych organizacji międzynarodowych

Wyszczególnienie	Sposób finansowania	Cele finansowania	Główne obszary wsparcia
<p>Europejski Bank Inwestycyjny</p>	<p>Kredyty bezpośrednie oraz kredyty z gwarancjami rządowymi, linie kredytowe udzielane za pośrednictwem banków (kredyty bezpośrednie i z gwarancją Skarbu Państwa.) oraz global loans (kredyty dla banków na pożyczki dla beneficjentów)</p>	<p>Wspieranie i współfinansowanie projektów UE, które mają na celu rozwój regionów gospodarczo opóźnionych – poprawa infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej – wspieranie ochrony środowiska – zmniejszenie zużycia energii – wzmocnienie międzynarodowej konkurencyjności przemysłu – sprzyjanie rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<p>Infrastruktura drogowa. Likwidacja skutków klęsk żywiołowych (powodzie, osuwiska). Kredyty dla rządu na wsparcie budżetu państwa w zakresie prefinansowania projektów w ramach programów unijnych oraz w zakresie refinansowania wydatków poniesionych przez budżet państwa na programy inwestycyjne. Bezpośrednie kredyty (z gwarancją Skarbu Państwa i bez gwarancji) oraz linie kredytowe, udzielane za pośrednictwem banków komercyjnych dla samorządów (na wsparcie projektów infrastrukturalnych, w tym projektów w ramach Programów UE). Bezpośrednie kredyty (z gwarancją Skarbu Państwa i bez gwarancji) oraz linie kredytowe dla sektora prywatnego, tzw. global loans dla banków, na pożyczki udzielane na warunkach komercyjnych dla samorządów i MSP.</p>
<p>Bank Światowy</p>	<p>Pomoc finansowa i techniczna dla Polski w celu wsparcia transformacji gospodarczej i rozwoju ekonomicznego.</p>	<p>Szeroko zakrojona pomoc finansowa i techniczna dla Polski w celu wsparcia transformacji gospodarczej i rozwoju ekonomicznego.</p>	<p>Wsparcie rozwoju sektora prywatnego. Reforma sektora bankowego i finansowego. Odbudowa i poprawa infrastruktury. Restrukturyzacja sektorów szczególnie wrażliwych. Współpraca i wsparcie rozwoju sektora samorządowego. Ochrona środowiska.</p>

<p>Europejski Obszar Gospodarczy</p>	<p>Finansowanie grantów na potrzeby przedsięwzięć inwestycyjnych i rozwojowych w obszarach priorytetowych. Przewiduje się, że Polska otrzyma ok. 281 mln euro.</p>	<p>Przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego.</p>	<p>Ochrona środowiska, ukierunkowana na redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii. Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystywanie i zarządzanie zasobami naturalnymi. Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym rewitalizacja (odnowa) miast. Rozwój zasobów ludzkich m.in. poprzez promowanie wykształcenia i szkoleń, wzmacnianie potencjału administracyjnego oraz procesów demokratycznych w instytucjach samorządowych.</p>
<p>Norweski Mechanizm Finansowy</p>	<p>Finansowanie grantów na priorytetowe przedsięwzięcia inwestycyjne. Polska ma otrzymać ok. 278 mln euro.</p>	<p>Zredukowanie dysproporcji społecznych i ekonomicznych na terenie EOG, co ma się przyczyniać do skonsolidowania zdolności nowych państw członkowskich do wzięcia pełnego udziału w wewnętrznym rynku rozszerzonego Europejskiego Obszaru Gospodarczego</p>	<p>Wdrażanie przepisów z Schengen, wspierania Narodowych Planów Działania z Schengen, jak również umacnianie sądownictwa, Ochrona środowiska z uwzględnieniem umacniania administracyjnych zdolności wprowadzania w życie przepisów i procedur dotyczących projektów inwestycyjnych. Polityka regionalna i działania przygraniczne. Pomoc techniczna przy wdrażaniu <i>acquis communautaire</i></p>

Instrumenty finansowe i instytucje finansujące w ramach środków krajowych

Wyszczególnienie	Sposób finansowania	Cele finansowania	Główne obszary wsparcia
<p>Środki budżetu państwa (rezerwa celowa) oraz środki funduszy celowych (Fundusz Pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).</p>	<p>Dotacje i pożyczki</p>	<p>Projekty realizowane w ramach programów z udziałem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.</p>	<p>M.in. finansowe wspieranie nowych inwestycji, promocja eksportu. Rozwój przedsiębiorczości.</p>

<p>Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych</p>	<p>Poręczenia Skarbu Państwa i gwarancje spłaty kredytów oraz zobowiązań wynikających z emisji obligacji. Udzielanie poręczeń i gwarancji Skarbu Państwa leży w gestii ministra właściwego ds. finansów publicznych, jeśli wartość poręczenia lub gwarancji mieści się w przedziale od 5 mln euro do 30 mln euro. Jeżeli kwota ta przekracza równowartość 30 mln euro, wówczas decyzję o przyznaniu poręczenia lub gwarancji podejmuje Rada Ministrów po wcześniejszym zaopiniowaniu wniosku przez ministra właściwego ds. gospodarki. Wnioski o wartości niższej niż 5 mln euro rozpatrywane są przez Bank Gospodarstwa Krajowego.</p>	<p>Sfinansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego, małych i średnich przedsiębiorstw oraz współfinansowanie programów lub projektów w ramach programów pomocowych UE.</p>	<p>Finansowanie zakupu materiałów lub wyrobów gotowych, na wykonanie dóbr inwestycyjnych przeznaczonych na eksport o wartości kontraktowej powyżej 10 mln euro.</p>
<p>Fundusz Poręczeń Unijnych</p>	<p>Udzielanie gwarancji lub poręczeń na kredyty bankowe. Gwarancją lub poręczeniem objęta będzie kwota główna kredytu bez odsetek. Środki Funduszu pochodzić będą przede wszystkim z oprocentowania rezerwy obowiązkowej banków. Z funduszu mogą być udzielone, jeśli kwota jednostkowej gwarancji lub poręczenia nie przekracza 5 000 000 euro. Bank Gospodarstwa Krajowego może również w imieniu Funduszu gwarantować lub poręczać bankom ich portfel kredytowy. Kwota jednostkowej gwarancji lub poręczenia w ramach portfela kredytowego nie może przekroczyć 100 000 euro.</p>	<p>Realizowanie przedsięwzięć współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.</p>	<p>Gwarancją lub poręczeniem może być objęta kwota kredytu oraz kwota zobowiązań wynikających z emisji obligacji przeznaczona na finansowanie nakładów: refinansowanych ze środków Unii Europejskiej (do wysokości 80% kwoty kredytu), wkładu własnego kredytobiorcy realizującego przedsięwzięcie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej (do wysokości 60% kwoty kredytu).</p>
<p>Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych</p>	<p>Udzielanie preferencyjnych kredytów. Wysokość udzielanych kredytów przewidziana jest do poziomu 80% zaplanowanych kosztów netto przygotowania projektu inwestycyjnego, nie więcej niż 500 000 zł w odniesieniu do poszczególnego projektu. Fundusz będzie miał charakter odnawialny (rotacyjny), co oznacza, że jego środki w części przeznaczonej na kredyty będą zwrotnie zasilały Fundusz.</p>	<p>Przygotowanie przez gminy oraz ich związki projektów inwestycji komunalnych, przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej.</p>	<p>Inwestycje komunalne</p>
<p>Krajowy Fundusz Drogowy utworzony w BGK</p>	<p>Pozabudżetowe środki publiczne</p>	<p>Pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw, finansowanie sieci dróg krajowych.</p>	<p>Finansowanie zadań z zakresu przygotowania, budowy, przebudowy, remontów oraz utrzymania i ochrony autostrad, dróg ekspresowych i innych. dróg krajowych.</p>

Krajowy Fundusz Kapitałowy	Obejmowanie i nabywanie udziałów lub akcji, nabywania certyfikatów inwestycyjnych i jednostek uczestnictwa, nabywanie obligacji, udzielanie pożyczek oraz gwarancji i poręczeń, a także udzielanie bezzwrotnych dotacji na sfinansowanie części kosztów przygotowania inwestycji i monitoringu portfela inwestycyjnego funduszu.	Udzielanie wsparcia finansowego funduszom kapitałowym, inwestującym w małe i średnie przedsiębiorstwa.	Działania podejmowane w zakresie inwestycji i monitoringu dla małych i średnich przedsiębiorstw.
Finansowe wsparcie inwestycji wieloletnich o dużym znaczeniu dla gospodarki (projekt ustawy w MgiP)	Finansowanie projektów inwestycyjnych o kosztach kwalifikujących się do objęcia wsparciem finansowym, o równowartości co najmniej 40 mln euro lub tworzących co najmniej 500 miejsc pracy w związku z nową inwestycją.	Wspieranie inwestycji wieloletnich.	Utworzeniu nowego lub rozbudowie istniejącego przedsiębiorstwa, podjęciu w przedsiębiorstwie kroków obejmujących wprowadzenie zasadniczych zmian produkcji bądź procesu produkcyjnego, w tym o charakterze innowacji technologicznej, zmian wyrobu lub usługi, w tym także zmian w zakresie sposobu świadczenia usług oraz tworzeniu nowych miejsc pracy związanych z wymienionymi inwestycjami.
Partnerstwo Publiczno-Prywatne (PPP)	Środki publiczne i prywatne	Stworzenie optymalnych ram prawnych dla przedsięwzięć publicznych z udziałem partnerów prywatnych, pobudzenie inwestycji sektora publicznego zwłaszcza infrastrukturalnych.	Stworzenie optymalnych warunków dla przedsięwzięć publicznych z udziałem partnerów prywatnych
Samorządowo-rządowe operacyjne programy rozwoju regionalnego dla obszarów problemowych	„Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego” oraz „Zintegrowany program łagodzenia skutków restrukturyzacji górnictwa, hutnictwa oraz wielkiej syntezy chemicznej na terenie województwa małopolskiego”.	Działania restrukturyzacyjne w określonych regionach i branżach.	Doprowadzenie do szybkich zmian na poziomie podmiotów gospodarczych, sprzyjających podnoszeniu efektywności gospodarowania czynnikami produkcji i wzrostowi konkurencyjności.

<p>Instrument rozwojowy UE: „Rewitalizacja miast i miasteczek”.</p>	<p>Przewiduje się wprowadzenie nowego instrumentu rozwojowego w formie: dofinansowania z funduszy unijnych programów lokalnych (a nie pojedynczych projektów składających się na program), specjalnych funduszy venture capital, dotacji dla wspólnot mieszkaniowych i gmin, funduszy poręczeniowych dla wspólnot mieszkaniowych. Nowy instrument powinien być adresowany do miast nie większych niż 100.000 mieszkańców, dopuszczać finansowe (ograniczone do pułapu 25%) wsparcie budownictwa mieszkaniowego społecznego.</p>	<p>Skoncentrowanie działań pro-rozwojowych różnego typu na dominujących elementach struktury osiedleńczej Polski, znajdujących się w bardzo złej kondycji gospodarczej.</p>	<p>Nadanie silnego, skoncentrowanego impulsu rozwojowego wielu potencjalnym subregionalnym ośrodkom wzrostu; rozwój gospodarczy danego ośrodka miejskiego i pro-wzrostowe oddziaływanie na otoczenie (obszary wiejskie); generowaniu atrakcyjnych warunków do podejmowania działalności gospodarczej MSP i inwestowania kapitału prywatnego w sektor usług komunalnych i finansowych (gwarancje, poręczenia, tworzenie kapitału zaangażowanego) oraz optymalizowaniu zarządzania komunalnego.</p>
--	---	---	---

CHARAKTERYSTYKA INSTRUMENTÓW PRAWNYCH

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego będzie realizowana zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem krajowym i wspólnotowym, a więc z: ustawą o Narodowym Planie Rozwoju, ustawą o finansach publicznych, ustawą o samorządzie województwa, ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym czy wreszcie z rozporządzeniem Rady, wprowadzającym ogólne przepisy na temat funduszy strukturalnych oraz dotyczącym ustanowienia Funduszu Spójności. Uwzględnione również zostaną projekty rozporządzeń Rady wprowadzające ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w nowej perspektywie finansowej UE w latach 2007 – 2013. Ramy prawne rozwoju regionalnego określone są poprzez wyznaczenie celów w ramach sektorowych polityk państwa. Stąd też strategia rozwoju województwa powinna uwzględnić zapisy zawarte w obowiązujących już strategiach rozwoju, a także w planowanych strategiach sektorowych na lata 2007 – 2013.

Instrumentem strategii rozwoju województwa są programy operacyjne, a wyznaczone w nich priorytety wskazują do wykonania poszczególne cele strategiczne. Należy zauważyć, że lepsze przygotowanie i realizację programów operacyjnych, a poprzez nie także strategii rozwoju województwa, umożliwi zmiana podziału kompetencji między poszczególnymi szczeblami samorządu terytorialnego a organami administracji rządowej w zakresie wykonywania zadań publicznych. Chodzi o to, aby na terenie województwa został wzmocniony szczebel regionalny w obszarze planowania strategicznego, co umożliwi lepsze kreowanie polityki regionalnej. Ponadto, powinna nastąpić decentralizacja zadań wykonywanych obecnie przez agencje państwowe, głównie w sferze restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa oraz obszarów wiejskich czy w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Instrumenty prawne

Wyszczególnienie	Forma instrumentu prawnego	Zakres instrumentu	Cechy
Kontrakt wojewódzki	Jest instrumentem wspierania rozwoju regionalnego. Kontrakt ten to umowa między stroną rządową a samorządową, która łączy w sobie realizację programów operacyjnych współfinansowanych ze środków wspólnotowych i środków krajowych. Kontrakty wojewódzkie zawierane były na podstawie zasad określonych w Programie Wsparcia przyjmowanym przez Radę Ministrów na dany rok. Podstawą przyjęcia jest art. 13 ust. 1 Ustawy z 12 maja 2000 roku o zasadach wspierania rozwoju regionalnego (Dz. U. Nr 48, poz. 550). Obecnie podstawą zawierania kontraktów wojewódzkich jest ustawa o Narodowym Planie Rozwoju z 20 kwietnia 2004 r.	Kontrakt wojewódzki określa zakres, tryb i warunki realizacji zadań wynikających z programu wojewódzkiego, które uzyskały wsparcie rządu oraz zadań należących do nadzorowanych przez właściwych ministrów. Sposób programowania oraz zasady wdrażania i oceny są zbliżone do zasad, które będą obowiązywały przy wdrażaniu programów rozwoju regionalnego współfinansowanych przez fundusze strukturalne.	Kontrakty powinny stać się elastycznymi instrumentami dostosowywanymi do zmieniających się uwarunkowań organizacyjnych. Widocznym efektem tego może stać się wprowadzenie możliwości zawierania kontraktów regionalnych, z kilkoma województwami do realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych, wynikających z NSRR i ze Strategii Rozwoju Województw. Jednocześnie kontrakt będzie miał również fundamentalne znaczenie systemowe do właściwego programowania rozwoju regionalnego w następnym okresie programowania.
Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju z dnia 20 kwietnia 2004 roku	W czerwcu 2004 roku weszła w życie ustawa o Narodowym Planie Rozwoju, która zastąpiła ustawę o zasadach wspierania rozwoju regionalnego.	Ustawa reguluje w systemowy sposób zagadnienia prowadzenia polityki rozwoju regionalnego kraju i stworzyła jednocześnie ramy prawne dla wykorzystania środków finansowych: krajowych i unijnych, przeznaczonych na wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej z krajami członkowskimi UE	Podstawy prawne programowania rozwoju regionalnego w Polsce, jakie będą obowiązywały w latach 2007 - 2013 nie są jeszcze dookreślone. Jej rozwiązania są w pełni adekwatne do rozwiązań dotyczących funduszy europejskich obowiązujących w latach 2000-2006, ale najprawdopodobniej będą wymagały nowelizacji ze względu na europejskie ramy kolejnego okresu programowania na lata 2007 - 2013. Konieczna jest nowelizacja Ustawy o Narodowym Planie Rozwoju, która dostosuje krajowe prawodawstwo do nowych regulacji prawnych z zakresu funkcjonowania polityki spójności UE w latach 2007 - 2013.

Proces **decentralizacji polityki regionalnej** wymaga przede wszystkim zmian legislacyjnych, szczególnie w zakresie następujących ustaw:

- o finansach publicznych,
- o dochodach jednostek samorządu terytorialnego,
- o podziale kompetencji między administracją rządową i samorządową,
- o partnerstwie publiczno-prywatnym,

- o Narodowym Planie Rozwoju,
- o terenowej administracji rządowej.

Regionalne plany operacyjne powinny być uznane za prawo miejscowe na obszarze województwa, wprowadzać procedury negocjacji i uzgodnień między zainteresowanymi podmiotami, jak przedsiębiorcy czy organizacje pozarządowe oraz inne samorządy terytorialne

Decentralizacja polityki regionalnej pozwoli na zwiększenie racjonalności wyboru zadań inwestycyjnych, co wypłynie na ich efektywność. Działania te umożliwią określenie i zawarcie w polskim systemie prawnym systemu ewaluacji i zarządzania wieloletnimi inwestycjami. Równocześnie zwiększy to koordynację działań między poszczególnymi szczeblami samorządu terytorialnego w wykonywaniu usług publicznych na obszarze województwa. Niezmiernie ważne jest również udzielenie wsparcia działaniom zmierzającym do zmiany struktury własności firm, które świadczą usługi publiczne na poziomie lokalnym i regionalnym, gdyż wpłynie to pozytywnie na jakość zarządzania tymi przedsiębiorstwami i finansowania ich działalności.

Obecnie obowiązujące ustawy: o finansach publicznych z 26 listopada 1998 roku (Dz. U. Nr 155, poz. 1014) oraz o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z 13 listopada 2003 roku (Dz. U. Nr 203, poz. 1966) nie umożliwiają wieloletniego programowania wydatków publicznych, bo są zbyt mało elastyczne. Obowiązujący model jednorocznego kontraktowania wydatków publicznych nie jest dostosowany do potrzeb polityki regionalnej w województwie i znacząco utrudnia realizację planowanych wieloletnich przedsięwzięć. Zatem konieczne jest przeprowadzenie reformy finansów publicznych, która powinna dać możliwość zarówno samodzielnego współfinansowania regionalnego programu operacyjnego, jak i przygotowania podstaw prawnych do wieloletniego programowania budżetowego w sposób zgodny z systemem obowiązującym w Unii Europejskiej. Zmiany legislacyjne powinny także umożliwić planowanie i realizację wieloletnich projektów inwestycyjnych. Nieodzowna jest również zmiana systemu planowania budżetu polegająca na zamianie jednorocznego systemu planowania na co najmniej trzyletni, co umożliwiłoby sprawną realizację strategii, a w konsekwencji programu operacyjnego na szczeblu wojewódzkim. Jest to związane z koniecznością przygotowania podstaw prawnych dla programowania budżetowego, który będzie zgodny z systemem wieloletniego programowania w Unii Europejskiej.

Przeprowadzenie reformy finansów publicznych powinno nade wszystko zapewnić samorządom wojewódzkim możliwość samodzielnego współfinansowania regionalnych programów operacyjnych poprzez stworzenie odpowiedniego systemu dochodów własnych. Natomiast wydatki publiczne należałoby ukierunkować na działania rozwojowe, zgodne z celami Narodowego Planu Rozwoju. Poprawę finansów publicznych warunkują działania określone w „Programie uporządkowania i ograniczenia wydatków publicznych”, który wynika ze „Średniookresowej Strategii Finansów Publicznych”, przewidującej racjonalizację wydatków publicznych, a zwłaszcza socjalnych, zapewnienie odpowiednich źródeł dochodów budżetowych oraz zmiany instytucjonalne mające na celu usprawnienie funkcjonowania sektora finansów publicznych.